

Департамент інформаційної діяльності, культури,
національностей та релігій
Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Хмельницьке обласне відділення
ВГО Українська бібліотечна асоціація

До 85-річчя Хмельницької області

Бібліотечний шлях в історії та сьогоденні Хмельниччини

*Збірник доповідей і повідомлень
науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 29 вересня 2022 року)*

Хмельницький
2023

Бібліотечний шлях в історії та сьогодні Хмельниччини : зб. доп. і повідомл. науково-практ. конф., м. Хмельницький, 29 верес. 2022 р. / Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ; Хмельниц. обл. від-ня ВГО УБА. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2023. – 124 с.

До збірника включені тези доповідей та повідомлень, оприлюднені на науково-практичній конференції, що була присвячена 85-й річниці створення Хмельницької області. Тези доповідей відтворені з авторських оригіналів виступів.

Для науковців, краєзнавців, бібліотекарів, книгознавців, бібліотекознавців, істориків, а також широкого кола читачів.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 6 від 3.11.2023 року, та Президії Хмельницького обласного відділення УБА, протокол № 6 від 9.11.2023 року.

Редакційна колегія:

Чабан К. А., директор Хмельницької ОУНБ, голова Хмельницького обласного відділення ВГО УБА, голова редколегії;

Маковська В. В., заступник директора з наукової роботи та інформатизації Хмельницької ОУНБ, відповідальний секретар;

Синиця Н. М., учений секретар Хмельницької ОУНБ, заслужений працівник культури України;

Грудецька Т. В., завідувача відділом науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ;

Шмаль Т. А., завідувача редакційно-видавничим відділом Хмельницької ОУНБ.

Матеріали конференції подаються мовою оригіналу та в авторській редакції.

Зміст

<i>Чабан К. А.</i> Поступальний розвиток публічних бібліотек Хмельниччини.....	5
<i>Айвазян О. Б.</i> Бібліотеки – свідки і творці історії області.....	8
<i>Черноус В. Ю.</i> Працюємо заради дітей: 85!.....	15
<i>Таньчук Т. М.</i> Творча біографія становлення обласної бібліотеки для юнацтва.....	18
<i>Башун О. В.</i> Журнал «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика»: перспективи видання та розвитку.....	25
<i>Баворовська О. О.</i> Бібліотека – їх доля: заслужені працівники культури України.....	26

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ХМЕЛЬНИЧЧИНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

<i>Грудецька Т. В.</i> Центральні бібліотеки громад Хмельниччини в умовах адміністративно-територіальної реформи: кроки становлення.....	39
<i>Лавренчук І. О.</i> Додаткові джерела поповнення бібліотечних фондів українською книгою.....	43
<i>Кот О. В.</i> Формування національної свідомості у користувачів шляхом поширення історичних знань: досвід Хмельницької ОУНБ.....	48
<i>Маковська В. В.</i> Актуалізація бібліотечних фондів – першочергове завдання публічних бібліотек області в умовах військового часу.....	52
<i>Синиця Н. М.</i> Хмельницьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація: становлення і поступ.....	57

Шейн О. М. Краєзнавчий календар як джерело історії Хмельниччини..... 72

Грицишина О. О. Вдосконалюємо українську мову в бібліотеці..... 76

СУСПІЛЬНО КОРИСНІ ІНІЦІАТИВИ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ: ПРОЄКТИ, АКЦІЇ, ПАРТНЕРСТВО

Козак І. М. Бібліотеки і збереження здоров'я громадян в період війни..... 80

Козицька Т. С., Слободян Г. І. Публічна бібліотека – місце для спілкування мешканців мікрорайону..... 82

Гелюк Л. В. Під знаком ювілею: затишні зустрічі у бібліотечному дворі..... 86

Кушнір С. В. Бібліотеки Віньковеччини: працюємо з вірою у перемогу..... 91

Сайпель Т. А. Пріоритети сьогодення в діяльності бібліотек Деражнянщини..... 95

Саянок Ю. М. Бібліотечні новації для місцевої громади..... 97

Філіпенко З. В. Доступ до е-послуг для ВПО у публічній бібліотеці громади..... 100

Шекенева В. І. Книги та періодичні видання іноземними мовами: послуги ОУНБ для мешканців громад..... 110

Жук М. І., Матковська Л. А. Бібліотека #ВільноХаб – відкритий простір бібліотеки..... 120

Чабан К. А.,
*директор Хмельницької обласної
універсальної наукової бібліотеки,
голова Хмельницького обласного відділення Всеукраїнської
громадської організації Українська бібліотечна асоціація*

Поступальний розвиток публічних бібліотек Хмельниччини

У 2022 році Хмельницька область відзначає 85 років від часу утворення. На розвиток її культури та освіти значний вплив мали публічні бібліотеки, які зазнавали зміни й трансформації через низку адміністративних, ідеологічних і технологічних чинників, поставлених перед ними завдань та вимогами часу.

На початок утворення Хмельницької області відповідно до постанови Центрального виконавчого комітету СРСР від 22.09.1937 року мережа загальнодоступних бібліотек налічувала 1001 установу у 33 районах, з центром у місті Кам'янець-Подільський. У 1940 році кількість бібліотек зросла до 1111 закладів, поряд з державними працювали 302 шкільних, 89 профспілкових бібліотек, а сукупний бібліотечний фонд сягав до 1 мільйона примірників. Подальші укрупнення чи розгалуження районів, зміна адміністративного центру області позначались на закритті, перенесенні бібліотек, зміні їх назв. Так, перенесення у 1941 році обласного центру до міста Проскурів з Кам'янця-Подільського позначилось на переміщенні туди 2 обласних бібліотек, у 1954 році вони були перейменовані за назвою області у Хмельницьку.

Найвищого розквіту бібліотечна система області набула на кінець 60-х років. У 1956 році було зафіксовано 1475 закладів. Вони були розташовані у 33 районах, згодом у 1962 році райони було укрупнено до 10, а вже за 3 роки утворено 20 районів. В подальші роки кількість бібліотек області скоротилась майже вдвічі.

За даними статистичної звітності у 1995 році було зафіксовано 1202 публічних закладів, а у 2005 році – 873 із сукупним фондом 9,8 мільйонів примірників документів.

З адміністративною реформою у 2015 – 2022 роках, утворенням 60 територіальних громад та 3 районів частина бібліотек вийшли з-під впливу центральних районних та міських бібліотек та неспроможні були на належному рівні організувати усі процеси, що вимагали кваліфікованої бібліотечної праці, як то комплектування та обробка літератури, каталогізація, методична робота тощо.

Припинили своє існування три центральні районні бібліотеки – Шепетівська імені М. Коцюбинського, Славутська та Кам'янець-Подільська. 35 бібліотек у Дунаєвецькій, Красилівській, Заслучненській, Гуківській громадах були об'єднані у публічно-шкільні бібліотеки; приєднані до центрів культури і дозволя 6 бібліотек у Вовковинецькій громаді. За 5 років реформи було закрито 101 бібліотеку, в тому числі 26 бібліотек для дітей. На кінець 2022 року в області функціонувало 726 загальнодоступних бібліотек із сукупним фондом у 7,7 мільйонів примірників документів. Вочевидь, адміністративні зміни не сприяли сталому розвитку бібліотечної мережі.

Впродовж 85 років діяльності до бібліотек як суспільних інститутів висувались різні завдання, що були суголосні часу. У 30-х роках бібліотеки були частиною боротьби держави з неписьменністю, пияцтвом, буржуазною ідеологією та куркулями. Не випадково професійною підготовкою бібліотечних кадрів займався утворений у 1934 році у Кам'янці-Подільському технікум політпросвіти, що мав бібліотечний факультет. Прикметою того часу були закриті для читачів фонди, суворий контроль за ідеологічною чистотою книг в бібліотеках, утворення Спецхранів у фонді обласної наукової бібліотеки.

У післявоєнні роки відновлювались не лише народне господарство, але й знищені гітлерівцями бібліотеки. Державою докладено зусиль для доставляння до бібліотек через Держліт та видавництв безоплатного та платного обов'язкового примірників усієї видавничої продукції, що виходила в країні. Таким чином, вже у 1956 році було зафіксовано зростання сукупного бібліотечного фонду вп'ятеро (5 мільйонів примірників книг) порівняно до повоєнного часу.

У 1960-х роках цензура за комплектуванням фондів

бібліотек послаблюється, проголошується відкритий доступ читачів до книг, хоча ще зберігалась система керівництва читанням як спосіб контролю працівників за даним процесом. Звертається увага на краєзнавчу складову роботи бібліотек, запровадження системи методичного керівництва. Функції головного методичного центру відведено обласній державній науковій бібліотеці.

Усередині 1970-х – початку 1980-х років діяльність бібліотек пов'язана з централізацією бібліотечної мережі, утворенням централізованих бібліотечних систем на чолі з центральною міською (районною) бібліотекою та її філіями у сільській місцевості та містах.

Наприкінці 1990-х років у бібліотеках з'явилися перші комп'ютери, почалась ера новітніх інформаційних технологій, що змінило традиційне уявлення про бібліотеки як книгозбірні та розширило асортимент бібліотечних послуг за рахунок віртуальних сервісів. Бази даних та доступ до віддалених ресурсів, вебсайти з'явилися у бібліотеках Хмельниччини. Першопрохідцем в даній царині була Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека, яка поряд з іншими публічними бібліотеками області виборювала грантові проекти за підтримки Посольства США.

Історія обласної наукової книгозбірні сягає кінця 19 століття, у 2021 році бібліотека відзначила свій 120-річний ювілей низкою заходів для читачів та партнерів, бібліотечних працівників області та України, де підсумувала свої можливості та здобутки.

Сьогодні бібліотеки області задіяні не лише в інформаційному та культурному обслуговуванні громадян, вони працюють у проєктах з неформальної освіти дорослих у вивченні мов, правовій, цифровій, медійній та безпековій грамотності. Вони є цінними краєзнавчими базами знань, акумулюють, досліджують та укладають власні видання, виступаючи джерелами збереження самобутньої культури, традицій, історії, явищ та постатей. Вони продукують власний цифровий контент, присутній на вебсайтах, соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм. Вони гуртують громадян за віком, вподобаннями у клубах за інтересами, майстерках, на семінарах та конференціях. В умовах

війни вони довели свою стійкість та незламність участю у волонтерстві, підтримці постраждалих, та спільно із громадським сектором та органами влади вони долають виклики часу. Бажання самовдосконалення характеризують справжніх ентузіастів справи, які впевнено йдуть у наступні десятиліття.

Список використаних джерел:

1. Аналіз діяльності публічних бібліотек Хмельницької області за 2022 рік. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2023. – 44 с.
2. Слободянюк П. Я. Культура Хмельниччини : науково-іст. вид. – Хмельницький, 1995. – 332 с.
3. Хмельницька ОУНБ в інформаційному просторі України: історія і сьогодення : зб. доп. і повідомл. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 29 верес. 2021 р.). До 120-річчя з часу заснування б-ки. – Житомир : Бук-Друк, 2021. – 336 с. : фот. – Бібліогр. в кінці розд.
4. Хмельницька ОУНБ у двох століттях: документи і матеріали : до 120-річчя з часу заснування б-ки. – Житомир, 2021. – 124 с.

Айвазян О. Б.,
*кандидат історичних наук,
директор наукової бібліотеки
Хмельницького національного університету*

Бібліотеки – свідки і творці історії області

Бібліотеки як осередки знань не лише зберігають духовні та культурні багатства світу, але й збирають відомості про історичні події рідного краю, які відображені у книжках, періодичних та інших виданнях тощо. Тому ми з гордістю можемо стверджувати, що бібліотеки є очевидцями і творцями історії Поділля, хоча й минуле самих бібліотек також є цікавим напрямом наукових розвідок, якими вже багато років займаються краєзнавці і науковці Хмельниччини, як-от: Л. В. Баженов,

Ю. І. Блажевич, О. П. Григоренко, О. М. Завальнюк,
Ю. В. Олійник, В. С. Прокопчук, П. Я. Слободянюк.

Потрібно відзначити вагомий внесок керівників та провідних фахівців бібліотек області, зокрема й бібліотек ЗВО Хмельниччини, в дослідженні історії наших книгозбірень: З. Г. Гошти, С. Л. Карван, Л. В. Климчук, Л. І. Малини, М. І. Мілютіна, А. О. Михайлика, В. М. Петрицької, Р. М. Рибалко, Н. М. Синиці, В. В. Маковської, Т. М. Таньчук, Л. Ф. Філінюк, К. А. Чабан, В. Ю. Черноус та багатьох інших фахівців, які не лише досліджують минуле, але й творять сьогодення та майбутнє бібліотек.

Початок власних досліджень торкається середини ХІХ ст., звідки ведуть свою історію перші книгозбірні на Поділлі. Цікавість до цієї теми була викликана тим, що у загальних працях з історії бібліотечної справи в Україні практично відсутня інформація по Подільській губернії, окрім декількох згадок про першу публічну книгозбірню в м. Кам'янці-Подільському, бібліотеку Кам'янець-Подільського українського університету і діяльність бібліотек «Просвіти» на теренах нашого краю. Були відсутні і статистичні дані щодо кількості подільських книгозбірень у зазначений період. Результатом багаторічної спільної праці з д-ром іст. наук, проф. В. С. Прокопчуком стала монографія з історії бібліотек Поділля наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.

Наразі дослідження з історії бібліотечної справи Хмельницької області продовжуються, зокрема опубліковано низку статей за авторством В. С. Прокопчука і автора статті з історії розвитку мережі бібліотек, їхніх фондів, масової роботи у період з 20-х до 50-х років ХХ ст.

Відповідно до досліджень, на час утворення Кам'янець-Подільської області кількість бібліотек наприкінці тридцятих років ХХ століття, у порівнянні з 1921 роком, зросла у 7 разів, а фонди – у 6 разів. Зокрема, у 1938 році в області нараховувалося 16385 бібліотек з фондом понад 27 млн.

В інформаціях про війну ми більше знали про бойові дії, про партизанський рух, закатованих героїв, і зовсім нічого про звичайне, негероїчне життя на окупованих територіях, про життя пересічного громадянина в окупації та те, що, зокрема в нашій

області в перші роки окупації активно працювала «Просвіта», клуби і бібліотеки. Похідні групи ОУН намагалися формувати органи української влади – міські, районні управи, обирати старост із числа патріотично налаштованих селян. Одним із перших розпоряджень Кам'янець-Подільської обласної управи була вимога розгорнути культурно-освітню діяльність, взяти на облік майно театрів, кінотеатрів, бібліотек, клубів, «відремонтувати будинки культосвітніх установ, впорядкувати бібліотеки, театри, клуби і колбуди», наповнювати їхню роботу національно-патріотичним змістом. Передова стаття «Надолужити прогаяне на культурному фронті» проскурівської окружної газети «Український голос», яка вийшла друком 12 жовтня 1941 року, закликала «створити в кожному селі читальню і забезпечити її потрібними газетами і книжками, щоб виховувати наше селянство в національному дусі». Робота книгозбірень міст Кам'янця-Подільського, Проскурова, районних центрів та бібліотек закладів освіти підтверджена газетними публікаціями тих часів.

Потрібно зазначити, що під час окупації кількість просвітянських бібліотек у мережі була незначна. Нацисти досить скоро припинили загравання з місцевим населенням на національному ґрунті, вдалися не тільки до заборон, а й до репресій по відношенню до членів ОУН та активістів українського національно-культурного руху. На початку червня 1942 року фашисти провели масові арешти і розстріляли в Кам'янці-Подільському близько 150 осіб. Більшість бібліотек області було пограбовано німецькими окупантами, крім того, бібліотечний фонд втрачався й під час евакуаційних заходів і бойових дій. Втрат зазнавали й бібліотечні кадри Хмельниччини, адже чоловіки-бібліотекарі були мобілізовані на фронт. Перший директор обласної бібліотеки М. Т. Анікеєв загинув, методист В. П. Гусько попав у полон. Немало колишніх бібліотекарів розділили сумну долю остарбайтерів.

У 50-ті роки активно розпочали відновлюватися бібліотеки, а також забуті у сучасній практиці послуги з обслуговування читачів, як-от: інститут книгонош, голосні читання, проведення масових заходів міськими книгозбірнями під час сільськогосподарських кампаній, залучення працівників

бібліотек до безпосереднього збирання врожаю тощо. За бовоєнних років, область створила розгалужену мережу бібліотечних інституцій, яка забезпечувала доступ до документального масиву основній масі населення. Вдалося сформувати понад мільйонний книжковий фонд, порівняно з 1944 роком у кілька разів збільшити кількість читачів, книговидачу, за допомогою книгонош донести книгу у найвіддаленіші куточки, до всіх категорій жителів, у тому числі інвалідів, яких після війни було чимало. Але розгорнути довоєнну мережу масових бюджетних бібліотек, як і сформувати повноцінний різногалузевий фонд, державі ще було не під силу.

Важливим напрямом роботи бібліотек наприкінці 50-х рр. була красзнавча діяльність, коли в кожній бібліотеці створювалися картотеки «Вивчай свій край», а також слід відзначити важливу роль у розвитку даного та інших напрямків бібліотечної роботи провідних фахівців тодішньої обласної державної бібліотеки ім. Островського – зав. абонементом І. Шупригана, зав. читальним залом П. Н. Ключкової, зав. довідково-бібліографічним відділом Р. Ф. Шпілько, зав. методичним кабінетом А. П. Макарової; очільників і провідних фахівців обласних бібліотек – М. І. Мілютіна, А. А. Бабич, Т. О. Олександрової, В. П. Гуська, Н. Ф. Остапишиної, О. П. Рибак, В. Н. Піменової.

60-ті роки ХХ ст. пройшли під знаком розбудови бібліотечної мережі – у містах і селах відкривалися нові книгозбірні, зокрема у місті Хмельницькому у цей період було створено і відкрито шість міських книгозбірень.

Найкращими для розвитку бібліотечної справи в області стали наступні 70-ті роки – була упорядкована оптимальна мережа (як масових, так і відомчих бібліотек), на третину зріс фонд, поповнився актуальними виданнями. Протягом 1975 – 1977 рр. відбулася централізація мережі бібліотек, зміцнів кадровий потенціал, зріс фаховий рівень бібліотекарів, знизилася плінність. Разом із цим поліпшилася матеріальна база, почалася автоматизація бібліотечних процесів, з'явилися республіканська та обласні юнацькі бібліотеки.

Незважаючи на посилену ідеологізацію й політизацію бібліотечної справи, переслідування інакомислення (особливо на

початку 70-х років), репресії проти багатьох авторів і заборони пласту нової літератури, все ж це десятиліття було позначене посиленою увагою і підтримкою бібліотек з боку держави і суспільства та стало періодом інтенсивного розвитку, що дає підстави вважати його «золотою добою» в історії бібліотечної справи як в Україні, так і на Хмельниччині.

Чимало змін в життя бібліотек внесли й 80-ті роки ХХ ст. Значного поширення набула гласність, почалася перебудова; в газетах, журналах, а згодом і книгах з'явилася інформація про страшні зловживання і жорстокість тоталітарного режиму. З доступом до заборонених архівних фондів, закритих книжкових і періодичних видань відкрилася правда про страшні події на території Подільського краю, колективізацію, голодомор, репресії. Бібліотеки стали носіями досі невідомої інформації, центрами народознавства, накопичення нової за змістом літератури. Тож своєю інформаційною, масовою, національно-патріотичною роботою книгозбірні наближали втілення в життя української національної ідеї.

Напередодні оголошення незалежності України в області діяли 1211 тоді ще масових бібліотек, з яких 3 обласні, 22 районних, 59 міських і 1072 сільських бібліотеки з фондом понад 14 млн примірників.

Крім масових бібліотек в області працювали 1023 бібліотеки інших систем і відомств: 61 профспілкова, 23 відомчі (парткабінети), 806 шкільних, 21 – у навчальних закладах, 27 технічних, 38 – у закладах профтехосвіти, 27 медичних і 20 інших. Отже, загалом в області функціонували 2 230 бібліотек з фондом понад 27 млн прим. видань, яким щорічно обслуговували понад 1 млн користувачів та видавали понад 23 млн документів.

Перше десятиліття в незалежній Україні для бібліотек видалося і важким, і наповнене позитивними зрушеннями. З одного боку, криза в державі торкнулася й бібліотечної галузі (практично припинилося комплектування і більшість сучасної інформації читачі отримували з періодичних видань), з іншого боку, відкриття комунальних та приватних навчальних закладів позитивно вплинуло на наповненість бібліотек читачами, розпочався етап інформатизації бібліотечних технологій, що в

подальшому призвело до значних змін у бібліотечній практиці.

Початок ХХІ століття ознаменувався трансформацією бібліотек в інформаційні центри, запровадженням адміністративної реформи та активізацією процесів децентралізації.

Сьогодні перед бібліотеками поряд із традиційними поставлено низку завдань, з якими вони досить успішно справляються завдяки автоматизації, фаховому складу та патріотизму. Це і самостійна робота в громадах, і дистанційне обслуговування, і волонтерська діяльність.

Увазі всіх зацікавлених у вивченні історії розвитку бібліотечної справи в області пропонуємо перелік публікацій д-ра іст. наук, проф. В. С. Прокопчука і канд. іст. наук О. Б. Айвазян за результатами їх досліджень з історії бібліотек Хмельниччини:

1. Айвазян О. Б. Бібліотеки Поділля (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) : монографія / О. Б. Айвазян, В. С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2016. – 256 с.

2. Айвазян О. Б. Бібліотечна справа в м. Хмельницькому у 50-ті роки ХХ ст. / О. Б. Айвазян, В. С. Прокопчук // Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Місто Хмельницький в контексті історії України», 24 верес. 2021 р. / редкол. : Баженов Л. В. (голова) [та ін.]. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2021. – С. 152-161.

3. Айвазян О. Б. З історії централізації публічних бібліотек м. Хмельницького / О. Б. Айвазян // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. / Нац. спілка краєзнавців України [та ін.]. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2020. – Вип. 26. – С. 32-45.

4. Айвазян О. Б. Розвиток бібліотек закладів вищої освіти Хмельниччини за роки незалежності України / О. Айвазян // Українська незалежність: 30 років поступу : матеріали всеукр. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 18 серп. 2021 р.). – Житомир : Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. – С. 388-398.

5. Прокопчук В. С. Бібліотеки Кам'янець-Подільської області в суворі 40-і роки ХХ ст / В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. – Кам'янець-Подільський,

2018. – Вип. 5. – С. 12-25.

6. Прокопчук В. С., Айвазян О. Б. Бібліотечна мережа в Кам'янець-Подільській і Проскурівській округах у 1920-і рр. / В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. – Хмельницький, 2020. – Вип. 30. – С. 144-164.

7. Прокопчук В. С. Масово-політична робота бібліотек як інструмент ідеологічного впливу більшовицької влади на свідомість мас у переломні 1930-і роки / В. С. Прокопчук // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. – Хмельницький, 2021. – Вип. 35. – С. 154-165.

8. Прокопчук В. С. Репресії 1920 – 1930-х років у бібліотечній справі / В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Хмельницька ОУНБ в інформаційному просторі України: історія і сьогодення : зб. доп. і повідомл. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 29 верес. 2021 р. – Житомир : Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. – С. 134-154.

9. Прокопчук В. С. Технологія формування бібліотечних фондів у 1920-і рр. (на прикладі Кам'янець-Подільського та Проскурівського округів) / В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Матеріали XVI Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 55-річчю проведення Першої Подільської історико-краєзнавчої конференції, 25-річчю діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (27-28 листопада 2020 року). – Кам'янець-Подільський, 2020. – С. 355-366.

10. Прокопчук В. С. Формування бібліотечної мережі на Кам'яничині та Проскурівщині у 20-і рр. ХХ ст. [Електронний ресурс] / В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Л. У. Биковський: видатний бібліотекознавець, упорядник університетської книгозбірні (до 125-річчя від дня народження) : матеріали круглого столу, 17 груд. 2020 р. – Кам'янець-Подільський, 2020. – Режим доступу : <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3758>. – Назва з екрана.

11. Прокопчук В. С. Формування фондів бібліотек Кам'янець-Подільського та Проскурівського округів у 1920-і рр.

/ В. С. Прокопчук, О. Б. Айвазян // Поділля в добу непу (1921 – 1928) : матеріали II Всеукр. наук. історико-краєзн. конф., 22 груд. 2020 р. / редкол. : Л. В. Баженов (голова) [та ін.]. – Хмельницький, 2021. – С. 120-133.

12. Прокопчук В. С. Централізація масових бібліотек Хмельниччини у 1970-х роках: її реалізація і наслідки / В. Прокопчук, О. Айвазян // Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Хмельниччина: історія та сучасність», присвяченої 85-річчю утворення Хмельницької області / редкол. : Баженов Л. В. [та ін.]. – Хмельницький, 2022. – С. 223-231.

Черноус В. Ю.,
*директор Хмельницької обласної бібліотеки
для дітей імені Т. Г. Шевченка,
заслужений працівник культури України*

Працюємо заради дітей: 85!

Найбільшій дитячій книгозбірні області – 85 років. Хмельницька обласна бібліотека для дітей створена у 1937 р. в м. Кам'янці-Подільському як обласна бібліотека для дітей і юнацтва. У своєму історичному розвитку вона пройшла багато етапів становлення, реорганізації та змін, але завжди головною особою в бібліотеці була дитина-читач.

У 1944 р. після звільнення області від німецько-фашистських загарбників бібліотека переїжджає у Проскурів, оскільки сюди перенесено обласний центр. До 1952 р. бібліотека розміщувалась у п'яти різних приміщеннях. Вже тоді працював абонемент, читальний зал, відділ обробки літератури та методичний кабінет.

В бібліотеці збільшується кількість читачів. Зростає книжковий фонд. За період з 1946 по 1959 рр. кількість читачів збільшилась з 2018 до 5361, а книжковий фонд відповідно з 5664 до 74964 примірників книг. Бібліотека зміцнюється як методичний центр, створюється мережа дитячих бібліотек області. Їх кількість зросла з 11 до 37.

Бібліотека змінювала наочну пропаганду книги, форми і методи організаційно-методичної роботи. У 1962 р. бібліотека стала обласною бібліотекою для дітей та центром науково-методичної роботи і координації діяльності бібліотек всіх відомств.

В різні часи бібліотеку очолювали досвідчені директори, лідери бібліотечної справи в області: Бабич А. А., Луцюк Н. О., Заслужені працівники культури України Олександрова Т. О. та Киричук О. О. Кожна із них внесла величезний вклад у становлення бібліотеки як обласної структури, зміцнення її позицій як методичного центру.

У 1974 р. бібліотека переходить у нове приміщення. Просторі читальні зали та абонементи, сучасне оформлення та дизайнерські рішення при створенні простору для дітей. Вже тоді бібліотека мала сучасну техніку для перегляду слайдів та діафільмів.

В бібліотеці починає працювати відділ мистецтв – один із перших в Україні, де були створені всі можливості для естетичного розвитку читачів, засоби для прослуховування грамплатівок, працюють клуби «Сходинки в прекрасне», «Музичний словничок». Зацікавленість проявляють діти до кімнати казок, де живуть їх улюблені герої: електронні та механічні.

Особливо популярним стає захист читацького формуляра, прес-конференції з іноземними студентами. Гурток «ФОТОН», ляльковий театр, клуб «Чомучка» та любителів поезії «Слово», творче об'єднання «Книга». Все працює для задоволення інтересів читачів, вивчаються їх запити на книгу та інформацію.

Найбільші зміни і трансформації відбулися в бібліотеці з 2000-х років. Запроваджується інформатизація бібліотеки, створюється сайт, електронний каталог, БД. Відкриваються медіа- та інтернет-центри. Бібліотека вже обслуговує 17 тисяч користувачів, фонд становить 166 тисяч примірників книг.

З 2013 р. бібліотека переходить на автоматизоване обслуговування користувачів з електронною книговидачею. Читачі користуються сучасними послугами: продовження терміну користування, електронна довідка, електронна доставка документів, електронна бібліотека.

Бібліотека стає партнером у Всеукраїнських проєктах: «Кращі інтернет-ресурси для дітей», «Віртуальна бібліографічна довідка», «КЛЮЧ», «Почитайко».

Створює власні проєкти «Юне покоління Хмельниччини читає», «Шевченко йде дорогами доби». Розпочинається співпраця з ГУ Національної поліції у Хмельницькій області, у патріотично-правовому проєкті «ХОМА», з комп'ютерною академією «ШАГ», започатковано проєкти «Хмельницький художній», «Мистецьке сусідство» спільно з ХОХМ та обласним академічним театром ляльок «Дивень».

Просування української книги і читання є головною метою діяльності бібліотеки. Тому започатковуються різноманітні методики і підходи до популяризації книги. Презентації, вуличні акції, флешмоби, день бібліотеки у школі, створення електронних ресурсів – це тільки маленька частина всієї просвітницької роботи, яка щорічно поповнюється інноваційними форматами.

Бібліотекою розроблена система підвищення кваліфікації для бібліотечних працівників дитячих бібліотек області та бібліотек ТГ. Творчі лабораторії, день керівника, творчі майстерні для працівників відділів роботи з користувачами 1-4 та 5-9 класів, методичний онлайн-офіс, вебінари та зоом-конференції. Адаже бібліотеки області організують роботу з дітьми різних категорій і мають володіти сучасними підходами в організації просторів для дітей.

Діти області є активними учасниками Всеукраїнських та обласних конкурсів. У 2022 р., у рік військової агресії рф проти України, наші читачі були найактивнішими. А обласна бібліотека отримала відзнаку від НБУ для дітей як найактивніша.

У всі часи без винятку в обласній бібліотеці працювали і працюють творчі, самовіддані, активні та креативні працівники. Зараз це вже четверте покоління працівників, які не тільки зберігають кращі традиції, а й творять бібліотеку майбутнього. Це команда професіоналів, яка три роки поспіль (2019 – 2021) реалізовує проєкти від Українського культурного фонду у програмі «Інклюзивне мистецтво», що допомагає реалізовувати реформу інклюзивної освіти в нашому місті. Це команда професіоналів, які зустрічають читачів з любов'ю, добротою і проявляють турботу.

Саме в перші дні війни, коли до міста приїхало багато внутрішньо переміщених осіб і серед них діти, яким потрібні добрі почуття та можливість відволіктися від жахів війни. Для дітей була організована послуга «Вільна мама». Батьки можуть залишити дітей, а самі займатися особистими справами або влаштуватися на роботу. А з дітьми працюють психологи, проводяться майстер-класи. Вони стали учасниками студії розвитку та дозвілля дітей «Мері Поппінс». Для підлітків організований простір «Вільні мрії», який теж допомагає відволіктися від проблем війни.

Колектив бібліотеки постійно збирає матеріальну допомогу воїнам ЗСУ, пораненим у шпиталі. 14 жовтня було перераховано одноденний заробіток (12 тисяч грн) для ЗСУ. Взяли участь в акції «Для бійців від митців» і придбали картину Н. Борецької за 3 тисячі грн. Працівниками в'яжуться основа для сіток. Вже зав'язано і передано для ЗСУ понад 15 сіток. Ось такий наш вклад у Перемогу.

А ще колектив працює заради дітей, оберігає їх емоційний спокій, створює їм комфортне перебування в бібліотеці.

85 років заради дітей!

Історія пишеться далі.

Ганьчук Т. М.,
*директор Хмельницької обласної
бібліотеки для юнацтва*

Творча біографія становлення обласної бібліотеки для юнацтва

45-річчя роботи Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва перевірено часом, набуло певного змісту, успіху, і все це вдалося завдяки згуртованому, творчому колективу.

Діяльність колективу протягом 45 років – це минуле і сучасне, формування і розвиток, що відбувались під впливом змін та перетворень в суспільному житті нашої держави. Творча біографія Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва починається 25 лютого 1977 року, коли обласною радою було

прийнято рішення № 48-р про її створення. Книгозбірня стала однією з перших спеціалізованих бібліотек для юнацтва в Україні, що здійснює бібліотечне, інформаційне обслуговування молодих користувачів, фахівців з питань виховання, освіти, соціальної адаптації та організації дозвілля молодого покоління, популяризує читання, сприяє реалізації творчих здібностей молодого покоління, є територією вільного доступу до інформації, комфорту, спілкування та яскравих подій. Першим директором новоствореної бібліотеки стала Діна Тимофіївна Починок – заслужений працівник культури України. Тут сповна проявились її творчі та організаторські здібності – від спорудження приміщення бібліотеки, формування фондів, підбір і виховання кадрів – до пошуку нових форм роботи з юнацтвом.

Бібліотека є методичним та консультативним центром, який надає науково-методичну допомогу бібліотекам області різних рівнів і статусів у бібліотечно-бібліографічному обслуговуванні книгою юнацтва та молоді. Це організація і проведення обласних творчих акцій, семінарів та тренінгів, онлайн-навчань та скайп-конференцій, особливо потрібних для новостворених бібліотек територіальних громад.

В 1984 та 2007 роках на базі бібліотеки на високому рівні проведено семінари директорів юнацьких бібліотек України з метою поширення досвіду бібліотеки по роботі з читачами.

Бібліотека здійснює моніторинг діяльності бібліотек області, видає 2 рази на рік методико-бібліографічний бюлетень «Методика. Пошук. Досвід» та окремі видання на допомогу бібліотекам області.

За 45 років діяльності колектив бібліотеки сформував універсальний інформаційний потенціал, на традиційних та електронних носіях, здатний задовольнити будь-які запити користувачів. Автоматизовано всі бібліотечні процеси – від замовлення видань до документовидачі. Постійним пошуком креативних форм спілкування з користувачем заклад набув іміджу справжнього молодіжного інтелектуально-творчого центру. Підтвердженням цьому є і кількісні показники: фонд бібліотеки, універсальний за змістом, налічує 200 тис. примірників; щорічно обслуговується понад 30 тисяч користувачів, яким видається понад 500 тис. видань. Число

відвідувань – понад 180 тисяч на рік. Книгозбірня щороку отримує понад 100 тис. грн від додаткових платних послуг.

Кожен період розвитку бібліотеки характеризується своїми досягненнями, актуальними за змістом і формами методами комунікації з користувачем, що відповідають запитам молоді і вимогам часу.

Бібліотечні зали в 80-і були переповнені молодими читачами, адже книга, періодика були чи не єдиними джерелами знань для покоління Х. Наші постійні читачі в той час – це ті, що здобували освіту, обирали свій фах, планували і створювали сім'ю. Їх легко було організувати, бо бібліотека була одним з найвідвідуваніших культурних закладів. Саме тоді бібліотекарі разом з читацьким активом почали втілювати в практику найбільш нові та прогресивні форми роботи з юнацтвом. Актуальними на той період були сімейний клуб «Райдуга», клуби за інтересами «Орієнтир» та «Пізнай себе». Йдучи назустріч побажанням молоді, ми першими в Україні почали організовувати в бібліотеці пізнавальні молодіжні дискотеки, вечори інтернаціональної дружби за участю студентів-іноземців. Слід згадати і такий важливий напрямок роботи бібліотеки в 80-і роки, як культурне шефство над молодими будівельниками Хмельницької АЕС. Бібліотечні здобутки в царині обслуговування юнацтва в 1984 році відзначені Дипломом ВДНГ України.

Економічний занепад 90-х особливо боляче вдарив по молоді. Молодіжна бібліотека і тут підставила плече своїм читачам. Ми перестали бути лише інформаційним центром, розширили свої функції в напрямку соціальної адаптації та соціального захисту підростаючого покоління. Спільно з міським управлінням молоді і спорту в 1992 році ми створили при бібліотеці загальноміську службу телефону довіри 0-50, куди за допомогою могли звернутися цілодобово ті, хто потрапив в скруту чи потребував інформаційної підтримки або психологічної допомоги. В 1991 році в нашій бібліотеці з'явився перший комп'ютерний клас, де фахівці, поряд з комп'ютерними іграми, надавали молодим читачам можливість освоювати ази нових технологій, які незабаром стрімко ввірвалися в наше життя.

Змінився і формат патріотичного виховання, адже зі здобуттям Україною незалежності, гостро постала потреба національного відродження, вивчення історії, звичаїв, культури, літератури незалежної держави нової доби. Здатність колективу бібліотеки миттєво реагувати на зміни в суспільному житті допомогла перебудувати роботу з молоддю в нове русло. При бібліотеці в 1996 році відкривається перша в Україні студія іконопису «NIKOS» під керівництвом художника Миколи Бенедищука, що сприяла духовному розвитку молоді, бібліотечні вечорниці в народознавчому форматі стали популярними не лише в навчальних закладах, а й у військових частинах, гуртожитках вузів та професійно-технічних училищ. Театр української книги, кіноклуб, студія «Дебют» для обдарованої молоді, школа молодого підприємця, юридичний всеобуч – нові на той час форми роботи, що приваблювали молодь. Одними з перших серед бібліотек України для юнацтва ми почали впроваджувати платні послуги, що дало можливість під час економічної кризи поповнювати фонди, здійснювати підписку періодики, забезпечувати виробничі процеси.

21 століття спонукало нас до визначення орієнтирів якісного обслуговування юнацтва на засадах створення простору для творчості, використання креативних форм обслуговування, впровадження інноваційних проєктів у партнерстві з широким колом соціальних інституцій та організацій. Надзвичайно швидко відбуваються еволюційні процеси, на які треба було оперативно реагувати, аби не випасти з поля інтересів молоді.

У новому тисячолітті з'явився інтернет. Він зайшов у повсякденне життя абсолютно всіх. Насамперед молоді. Оновлення формату роботи бібліотеки в нових реаліях передбачало перехід до автоматизації технологічних процесів, забезпечення вільного і безперешкодного доступу користувачів до ресурсів інтернет, сприяння цифровій грамотності молодого читача.

Актуальною стала проєктна діяльність, адже без грантової підтримки забезпечити технологічне оснащення бібліотеки було б неможливим. Так, за сприяння Програми доступу та навчання Інтернет (ІАТР) від IREX в 2001 р. в обласній юнацькій бібліотеці відкрито перший в області інтернет-центр, в 2013 р. – бібліотека

стала переможцем 4-го раунду конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет» в рамках програми «Бібліоміст». В результаті отримано 10 комп'ютерів та багатофункціональний копіювальний пристрій. Впродовж 2001 – 2007 років колективом завершено автоматизацію всіх бібліотечних процесів на базі автоматизованої програмної системи вітчизняного виробника Українського фондового дому «УФД. Бібліотека».

В сучасних реаліях бібліотека намагається виробити новий формат обслуговування юнацтва, працювати в інноваційному руслі, впроваджувати нові форми роботи для популяризації книги і читання, сприяти соціальній адаптації молоді та розвитку її творчого потенціалу, реалізуючи засади державної молодіжної політики.

Поштовхом до активізації нових форм комунікації з читачем юнацького віку стала «Національна молодіжна стратегія до 2030 року», затверджена Указом Президента України в березні 2021 року.

Сучасний формат роботи юнацької книгозбірні передбачає реалізацію визначених Стратегією пріоритетів інноваційними формами і методами бібліотечної роботи. Стрімкий розвиток технологій та зміна стереотипів сприяють трансформації бібліотеки з книгозбірні до простору для освіти, науки, співпраці, спілкування і дозвілля.

В останнє десятиліття бібліотечні фахівці реалізують багато проєктів, завдяки яким ми залучаємо молодь до бібліотеки не лише як читачів, а й як учасників різноманітних подій, які надають молодому поколінню унікальну можливість саморозвитку, розширення власних можливостей і долучення до суспільного і молодіжного життя міста і області.

«Бібліотека – там, де молодь», «Читай, формат немає значення» – ось основні принципи, які ми втілюємо в життя як в стінах бібліотеки, так і поза ними.

Найбільш вдалимими ми вважаємо проєкти, реалізовані спільно з ГО «Молодь за краще майбутнє» та за підтримки міжнародних і українських партнерів. Серед них: проєкт по взаємодії громади і поліції «Активність починається з тебе»; проєкт «ПОЛіС» від IREX; проєкт від Британської Ради «Активні

громадяни». За підтримки Хмельницького міського управління молоді і спорту в бібліотеці реалізовано новий проєкт «Школа волонтерів». В партнерстві з міським управлінням екології та контролю за благоустроєм міста триває молодіжний екологічний проєкт «Еко Travel». Впродовж п'яти років на основі угод з військовими частинами міста реалізовується проєкт для читачів-юнаків «Військовий на один день», мета якого познайомити майбутніх воїнів з військовою службою безпосередньо на базі військової частини, сприяти патріотичному вихованню, формувати в молоді здатність і готовність до захисту Вітчизни. На початку 2022 року створили пункти видачі бібліотеки в 5 військових частинах, де відсутні бібліотеки.

Як показує досвід роботи нашої бібліотеки, популярними в молодіжній читацькій аудиторії є інтерактивні, діалогові та ігрові форми спілкування. Саме тому ми переорієнтували роботу читальної зали на організацію роботи у форматі тренінгів. Традиційно бібліотека приділяє увагу соціокультурній, просвітницькій та виховній роботі в напрямках: громадянська освіта, відродження української культури та мови, моральне та духовне ставлення особистості, естетичне виховання. По цих напрямках роботи бібліотекарі реалізують цікаві творчі акції та програми.

Після 24 лютого 2022 року, попри розпач від страшної новини повномасштабного вторгнення російських військ на українські землі, бібліотека продовжує працювати для користувачів, поєднуючи виконання своїх професійних обов'язків на робочому місці з волонтерською діяльністю. Виготовляли напівфабрикати для територіальної оборони, допомагали переселенцям на залізничному вокзалі, продовжуємо плести маскувальні сітки, передаємо книги для воїнів на передову, забезпечуємо книгою поранених у військових шпиталях, обслуговуємо та допомагаємо вимушеним переселенцям.

Організаційна структура закладу складається з адміністрації, відділів обслуговування, бухгалтерської та господарської служб, у яких працюють 50 працівників. Бібліотека оснащена комп'ютерною та копіювально-розмножувальною технікою. Онлайн-ресурси представлені

офіційним сайтом, електронною базою користувачів, електронним каталогом. Для віртуального користувача створюються відеоролики, буктрейлери, відеопрезентації та інші медіапродукти. Вони представлені на ютубі, в соціальних мережах та на сайті. Усі підрозділи бібліотеки мають доступ до мережі «Інтернет».

На сьогодні бібліотека – це не тільки зібрання книжкових фондів, але й величезний світ соціальних комунікацій для людей, об'єднаних пошуком знань, де поєднуються традиційна культура спілкування з книгою та нові інформаційні технології. Намагаємося бути цікавими та корисними для юнацтва, молоді і всієї громади. Але надалі ще є над чим працювати. Попереду ще багато планів, задумів, творчих ідей.

Список використаних джерел:

1. Національна молодіжна стратегія до 2030 року / Указ Президента України від 12 березня 2021 року // Урядовий кур'єр. – 2021. – 16 берез. (№ 50). – С. 7.

2. Молодіжні простори в бібліотеках : посібник [Електронний ресурс] // Громадський простір (сайт). – Режим доступу : <https://www.prostir.ua/?library=posibnyk-molodizhni-prostory-v-bibliotekah>. – Дата звернення: 24.06.2021. – Мова укр.

3. Бібліотеки для юнацтва в демократичному суспільстві : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. 17-19 жовт. 2007 р. – Хмельницький, 2007. – 184 с. – (Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва).

4. Чверть століття в світі юності і книги : матеріали науково-практ. конф. Ч. 1. – Хмельницький, 2002. – 84 с. – (Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва).

Башун О. В.,
головний редактор журналу
«Бібліотечний форум: історія, теорія
і практика», кандидат педагогічних наук

Журнал «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика»: перспективи видання та розвитку

Журнал «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика» було засновано у 2015 році. Життя триває і редакція докладає зусиль для подальшого розвитку журналу, зберігаючи традиції і дотримуючись концептуальних засад.

Головним концептуальним принципом журналу є багатопланове висвітлення актуальних і різнопланових питань діяльності бібліотечної галузі в цілому, окремих напрямів бібліотекознавства та роботи конкретних бібліотек. Журнал є дискусійним майданчиком, платформою для представлення історичних пошуків, теоретичних розробок та практичних напрацювань бібліотек, трибуною для обговорення важливих питань бібліотечної галузі для бібліотек усіх систем і відомств.

У 2016 році журнал зареєстровано в Міжнародному центрі ISSN у Парижі і присвоєно міжнародний стандартний серійний номер – ISSN 2518-7341.

Журнал має статус наукового та інформаційного періодичного видання і публікує результати наукових досліджень бібліотекознавців та дослідників галузі бібліотекознавства, окреслює і визначає наукову проблематику, яка потребує дослідження, висвітлює теоретичні бібліотекознавчі аспекти та залучає до публікації у журналі науковців. Також журнал є інформаційним, бо надає різноманітні матеріали щодо практичних аспектів діяльності бібліотек України та світу, відображає інноваційні технології бібліотек, надає інформаційну підтримку бібліотекам щодо відображення їх досягнень та практичного досвіду і представляє сучасні досягнення бібліотекарів-практиків.

Проблематика публікацій у журналі охоплює всі аспекти бібліотечної галузі, включаючи історичні розвідки щодо

бібліотечної галузі в цілому, окремих бібліотек, видатних бібліотекарів та бібліотекознавців. Теоретичні засади розвитку бібліотечної галузі в цілому та окремих напрямків та аспектів діяльності книгозбірень представляються публікаціями теоретиків із залученням практиків, бо теорія не існує без практики. Редакційна політика журналу формується на базі висвітлення всіх аспектів теоретичних розвідок галузі та представленні практичних досягнень кожної книгозбірні.

Українська бібліотечна асоціація (УБА) є інформаційним партнером журналу і всіляко його підтримує як єдину інформаційну трибуну для українських бібліотек різного рівня та підпорядкування. У журналі відображається діяльність Української бібліотечної асоціації, робота її секцій, розроблені документи тощо. Банер журналу розміщено на сайті УБА.

Баворовська О. О.,
*заступник директора з внутрішньобібліотечної
роботи Хмельницької ОУНБ*

Бібліотека – їх доля: заслужені працівники культури України

Хмельниччина завжди славилась своїми талановитими, працьовитими, відданими своїй справі людьми. Саме такі люди і забезпечують у регіоні бібліотечну галузь: гідно виконують свій професійний обов'язок, впроваджують у свою діяльність інноваційні методи роботи, сприяють підвищенню інформаційної та соціальної ролі бібліотек, їх іміджу, розвитку власних територіальних громад тощо.

Визнанням заслуг перед державою є присвоєння почесних звань «Заслужений працівник культури УРСР» (встановлено 15 жовтня 1965 року) та «Заслужений працівник культури України» (зі здобуттям Україною Незалежності).

Праця найкращих фахівців бібліотечної справи області була високо оцінена на державному рівні. За значний внесок у розвиток духовної культури, бібліотечної справи, популяризацію культурно-мистецької спадщини України, високий

професіоналізм, вагомі трудові досягнення державною нагородою нагороджено вісім бібліотечних працівників області. Ці люди стояли у витоків бібліотечної справи, її розвитку у різні періоди становлення. Серед них: директори Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки *Карван С. Л., Синиця Н. М.*; директори Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. А. Жданова (сьогодні ім. Т. Г. Шевченка) *Олександрова Т. О., Киричук О. О., Черноус В. Ю.*; директор Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва *Починок Д. Т.*; директор Шепетівської централізованої бібліотечної системи *Бурова Л. І.*; завідувача бібліотекою-філією с. Судилків Шепетівського району *Сунцова Д. О.*

Однією із перших бібліотекарів області, кому було присвоєно звання «Заслужений працівник культури УРСР» (1966 р.) була Дарина Олександрівна Сунцова. Народилася вона у 1918 році в с. Посадське Вожгалського району Кіровської області. Працювала бібліотекарем-пропагандистом у м. Краснокамськ Кіровської області. З 1946 р. пов'язала своє життя з Шепетівщиною, де працювала завідуючою районною бібліотекою ім. М. Коцюбинського, а з 1950 року очолила Судилківську сільську бібліотеку, на той час Шепетівського району.

З перших днів своєї роботи в Судилкові Дарина Олександрівна почала залучати до бібліотеки активістів села, працювати над поповненням бібліотечного фонду та створенням комфортних умов для читачів бібліотеки. Вона організовує взимку читання художньої літератури на дому, де збираються колгоспники читати книги вголос, читацькі конференції, постійні обговорення прочитаних книг.

Бібліотека села стала центром культури, разом з бібліотечною радою Сунцова Д. О. організовує подвірні обходи, ті, хто позбавлений можливості прийти за книгою, отримують її від книгонош. Про роботу бібліотеки систематично з'являються повідомлення в газеті «Колгоспне життя», в стінгазеті «Шлях до комунізму». Місцеве радіо все частіше повідомляє читачів про новинки надходжень до бібліотеки. Разом з активом бібліотеки здійснила значну пошукову роботу зі збору матеріалів історії села. На основі зібраних старих фотографій, вирізок з газет та

журналів у 1958 році було підготовлено літопис «Історія села». Завдяки ціленаправленій роботі Дарини Олександрівни по поповненню бібліотечних фондів, книжковий фонд Судилківської сільської бібліотеки значно зріс, і в 1960 р. читачі бібліотеки отримали вільний доступ до книжкових полиць.

Сунцова Д. О. займала активну життєву позицію: очолювала культурно-освітню комісію на селі, була учасником Всесоюзної виставки досягнень в народному господарстві, бажаний гість усіх нарад та семінарів, що відбуваються в республіці та за її межами.

Професійні та організаторські якості Дарини Олександрівни були належно оцінені. «За активну пропаганду літератури, самовіддану роботу по залученню до систематичного читання дорослого населення» Дарину Олександрівну було нагороджено Почесною Грамотою Міністерства культури УРСР та іменним годинником. В 1961 р. Судилківська сільська бібліотека стала переможцем Всесоюзного огляду сільських бібліотек, який був організований редакцією газети «Известия» і Міністерством культури СРСР, за що бібліотека одержала Почесний диплом і 1000 книг з дарчим написом авторів. Нагороджена орденом «Знак пошани».

Останні дні свого життя Дарина Олександрівна провела у м. Київ.

Ще одна яскрава особистість серед плеяди найкращих – Починок Діна Тимофіївна, фундатор і перший директор Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва, заслужений працівник культури УРСР (1968 р.). Біографія Діни Тимофіївни сплетена з героїчних та трагічних подій, наповнена творчістю, самовідданим служінням людям і книзі. Напередодні Другої світової війни Діна Тимофіївна закінчила 8 класів середньої школи та курси санінструкторів в передмісті Ленінграда – Колпіно. На її долю випали всі жахи блокади міста на Неві. В 1944 році вона нагороджена медаллю «За оборону Ленінграда». Саме там, серед воєнного лихоліття, Діна Тимофіївна пов'язала своє життя з подолянином Макаром Івановичем Починком та переїхала в Україну. Після закінчення Кам'янець-Подільського технікуму підготовки культосвітніх працівників в 1952 році, вона працювала в бібліотеках міст Кам'янець-Подільський, Славута,

Гриців, Волочиськ. Саме в Волочиську, завдяки її зусиллям, в 1961 році було збудоване двоповерхове приміщення районної бібліотеки. В 1968 році, за значні досягнення в бібліотечній сфері, Діні Тимофіївні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури УРСР» та звання «Відмінник Міністерства культури СРСР». З 1972 року – старший бібліотекар, а згодом завідувача відділом мистецтв Хмельницької обласної бібліотеки для дітей. 16 березня 1977 року Д. Починок призначена директором новоствореної Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва. Тут сповна проявились її творчі та організаторські здібності – від спорудження приміщення бібліотеки, формування фондів, підбору і виховання кадрів – до пошуку нових форм роботи з юнацтвом. У 1984 році з метою поширення досвіду бібліотеки по роботі з читачами на базі бібліотеки проведено республіканський семінар директорів юнацьких бібліотек. Після виходу на пенсію у 1985 році Д. Т. Починок брала активну участь в роботі обласної Ради ветеранів, створила та тривалий час очолювала клуб жінок-ветеранів Другої світової війни «Бойова подруга».

У 1978 році лідером бібліотечної справи серед дитячих бібліотек виступає Хмельницька обласна бібліотека для дітей, якій у цьому ж році, за активну роботу у вихованні дітей і підлітків, вручено Почесну Грамоту Президії Верховної Ради України, а її керівнику Олександрівій Тамарі Опанасівні присвоєно звання «Заслужений працівник культури УРСР».

Тамара Опанасівна народилася 1 травня 1928 року у м. Балаклія Харківської області. У 1951 році закінчила Харківський бібліотечний інститут. У цьому ж році молодим спеціалістом розпочала свою трудову діяльність у Хмельницькій обласній бібліотеці для дітей ім. А. О. Жданова (сьогодні ім. Т. Г. Шевченка). Вона очолила методичну службу бібліотеки та почала створювати перший методичний кабінет в Україні. Тамара Опанасівна спрямувала роботу так, щоб районні бібліотеки для дітей були центрами методичної служби в регіонах, забезпечували систематичну і ефективну допомогу сільським бібліотекам з питань організації роботи з читачами-дітьми. В 60-і роки в практику методичної роботи запроваджується перспективне планування, багатоаспектне

аналізування діяльності бібліотек області. Помітно підвищується якість семінарів, тематика їх передбачає практичну роботу бібліотекарів, обмін досвідом. Проводяться міжобласні семінари бібліотечних працівників Хмельниччини з працівниками Тернопільської, Вінницької, Черкаської областей.

Після значних досягнень в методичній службі у 1967 р. Тамара Опанасівна очолює колектив бібліотеки. Її творчий потенціал, досвід роботи, наполегливість у досягненні поставлених завдань на багато років визначили стиль роботи бібліотеки. Вона успішно вирішує питання поліпшення матеріально-технічної бази бібліотеки. За її клопотанням у 1974 р. бібліотека отримала нове сучасне приміщення, яке стало своєрідним музеєм, картинною галереєю, концертним залом. Розширюються функції обласної бібліотеки для дітей, зростає книжковий фонд, збільшується кількість читачів, розвивається мережа дитячих бібліотек області. Завдяки творчій співпраці з групою місцевих художників, архітекторів, дизайнерів і працівників бібліотеки був створений своєрідний інтер'єр, прикрашений gobеленом ручної роботи. З її ініціативи створена кімната дитячої технічної творчості «Кімната казок», відділ мистецтв, працює гурток «Книга і лялька», запроваджується диференційований підхід у роботі з читачами. У 1978 році Тамара Опанасівна, за пропозицією обласного управління культури, очолила обласний театр ляльок, який став одним з найкращих театрів України.

Професійну естафету гідно продовжила Киричук Олена Олексіївна, директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. А. Жданова (сьогодні ім. Т. Шевченка), самовіддана праця якої була високо відзначена нагородою держави у 1987 році, їй присвоєно звання «Заслужений працівник культури УРСР».

Народилася 21 жовтня 1938 року в с. Бабино Старосинявського району Хмельницької області. Трудову діяльність розпочала у 1959 р. після закінчення Кам'янець-Подільського культурно-освітнього технікуму. Працювала завідуючою сільським клубом, згодом – завідуючою Красилівською районною бібліотекою для дітей. У 1974 році закінчила Київський державний інститут культури ім. О. Корнійчука. Працювала головним бібліографом

Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. А. Жданова, з 1979 р. – заступник директора. У 1983 р. призначена на посаду директора бібліотеки, яка з 1993 р. носить ім'я Т. Г. Шевченка. Людина творча, енергійна, рішуча, вмільний організатор, володіє конструктивним мисленням, орієнтується в ситуації та знаходить оптимальні варіанти її вирішення, впроваджує інноваційні методи роботи.

За час роботи Олени Олексіївни значно поглиблюється соціальна функція бібліотеки, розширюється сфера обслуговування користувачів. Створюється студія соціальної і трудової активності читачів «Книга», читацьке об'єднання «Соняшник», проводяться конкурси юних дарунів «Кобзарика», літературно-мистецькі свята, вечори сімейного спілкування та ін. На базі бібліотеки постійно проходять регіональні науково-практичні конференції та семінари, розпочинається комп'ютеризація бібліотеки.

Новаторський підхід Олени Олексіївни до організації роботи бібліотеки дав змогу отримати низку нагород: за естетичне виховання підростаючого покоління, організацію клубів – Диплом III ступеня Виставки досягнень народного господарства СРСР (1987 р.); за розвиток технічної творчості дітей, діяльність клубу «Фотон» стає дипломантом Виставки досягнень народного господарства України (1988 р.); лауреатом обласної премії ім. Т. Шевченка (1993 р.); лауреатом обласної премії ім. М. Смотрицького (2000 р.); нагороджена кришталевим пам'ятним знаком «Серце віддаю дітям».

Першим, хто отримав звання з часу здобуття країною незалежності, стала директор Шепетівської централізованої бібліотечної системи Бутова Любов Іванівна. У вересні 1999 р., до професійного свята Всеукраїнського дня бібліотек, Указом Президента України їй присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України» з врученням нагрудного знака за вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи, високий професіоналізм.

Любов Іванівна народилася 4 квітня 1947 року у с. Чотирбоки Шепетівського району. Закінчила Кам'янець-Подільське культурно-освітнє училище. Розпочала свій трудовий шлях у Чотирбоцькій сільській бібліотеці Шепетівського району,

а з 1977 року єдине місце роботи – Шепетівська центральна районна бібліотека ім. М. Коцюбинського, де працювала методистом, завідуючою методично-бібліографічним відділом, а згодом – директором. 45 років трудової діяльності на бібліотечній ниві, з них 15 років очолювала Шепетівську ЦБС.

Завжди переповнена новими ідеями та творчими задумами, Любов Іванівна є справжнім лідером свого колективу, здібним, вимогливим до себе та підлеглих керівником.

Любов Іванівна приділяла велику увагу відродженню та популяризації української національної культури. В 1990 році при центральній районній бібліотеці створено літературно-мистецьке об'єднання «Відродження». Вона впродовж 10 років є керівником спеціалізованої служби підтримки сім'ї «Родинний дім», яка створена спільно з відділом у справах сім'ї і молоді Шепетівської райдержадміністрації, осередки яких діяли у 26 бібліотеках району. Незмінний учасник народної хорової капели районного Будинку культури, член Шепетівського жіночого осередку «Світлиця Віри, Надії, Любові».

Бурова Л. І. займається проектною діяльністю та залученням фінансових інвестицій до бібліотек району. У 2010 році Центральна районна бібліотека однією із перших в області стала переможцем першого раунду конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет-ресурсів» за програмою «Бібліоміст». Любов Іванівна була учасником модульного навчання в рамках програми «Бібліоміст», семінарів-тренінгів, які проводять ВГО «Українська бібліотечна асоціація», громадська організація «Фонд Європа ХХІ» (м. Київ), Фонд Сталого Розвитку «Стара Волинь».

Її робота неодноразово відзначалася грамотами, подяками від облдержадміністрації, Шепетівської райдержадміністрації, районної ради, обласної наукової бібліотеки.

У серпні 2003 р. Указом Президента України присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України» з врученням нагрудного знака за значний особистий внесок у соціально-економічний та культурний розвиток України, вагомі трудові здобутки та з нагоди 12-ї річниці незалежності України – Карван Станіславі Людвіківні, директору Хмельницької обласної

універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського.

Карван Станіслава Людвіківна народилася 25 липня 1949 року в м. Хмельницький. Закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працювала викладачем Хмельницького педагогічного училища, на комсомольській та партійній роботі. З 1988 по 2003 рік очолювала Хмельницьку обласну універсальну наукову бібліотеку ім. М. Островського.

Під її керівництвом обласна наукова книгозбірня стала сучасним інформаційним центром, робота якого удосконалилася, розширилася, поглибилася завдяки виробничим реконструкціям, впровадженню новітніх технологій. Наполегливо вирішувала проблеми зміцнення матеріально-технічної бази бібліотеки, розширення її площі.

Значну увагу приділяла пошуковій, науково-дослідній роботі по вивченню історії краю, була ініціатором і організатором, а також членом редакційних колегій міжнародних, всеукраїнських, регіональних історико-краєзнавчих конференцій (їх проведено 23 за період з 1991 по 2003 рік). На її рахунок чимало публікацій науково-дослідницького характеру.

Підвищення фахового рівня працівників – теж одне з основних завдань, які ставила перед собою та колективом Станіслава Людвіківна. Вона і сама постійно підвищувала свій фаховий рівень, брала активну участь у міжнародних та республіканських семінарах з проблем розвитку бібліотечної справи, автоматизації. У 1999 році по лінії інформаційного агентства США Станіслава Людвіківна вивчала досвід роботи американських бібліотек по впровадженню нових інформаційних технологій. У 1991 році брала участь у роботі 57-ї сесії ІФЛА в Москві.

За невтомну, творчу працю, високий професіоналізм, організаторські здібності, вимогливість до себе та колективу бібліотеки Станіслава Людвіківна неодноразово була відзначена на державному та обласному рівні, є лауреатом обласної премії імені М. Смотрицького. У грудні 2003 року перейшла працювати до Державного архіву у Хмельницькій області.

Відома в області та державі як організатор та

висококваліфікований фахівець, дослідник історії та новатор бібліотечних технологій, краєзнавець та громадський діяч – Надія Миколаївна Синиця. У вересні 2007 р. Указом Президента України їй присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України» з врученням нагрудного знака за вагомий особистий внесок у розвиток бібліотечної справи, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм та з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек.

Синиця Надія Миколаївна народилася 11 листопада 1953 року в с. Жабче Старокостянтинівського району Хмельницької області. Закінчила Київський державний інститут культури ім. О. Корнійчука. Шлях у професію розпочався у 1970 році завідуючою бібліотекою села Котюржинці Красилівського району. Згодом перейшла на роботу в Хмельницьку обласну базову профспілкову бібліотеку, де пройшла шлях від старшого бібліотекаря до заступника директора.

В обласній універсальній науковій бібліотеці Надія Миколаївна працює з 1988 року – спочатку на посаді старшого бібліографа, згодом – головного бібліотекаря з питань координації бібліотек усіх систем і відомств, заступника директора з наукової роботи та інформатизації.

У 2004 – 2017 рр. очолювала колектив Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. В цей період Надія Миколаївна здійснює значну науково-організаційну роботу з реалізації державних галузевих програм, багато уваги приділяє пошуковій, науково-дослідницькій роботі з вивчення історії культури та бібліотечної справи в області. Вона є членом робочої групи по розробці плану реалізації Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011 – 2014 роки. В складі робочих груп відвідала штаб-квартиру НАТО (Брюссель), вивчала кращий досвід діяльності бібліотечної галузі Франції, Польщі, США. Під її керівництвом активно впроваджується в роботу бібліотек проектна діяльність, інформатизація. Для впровадження інноваційних бібліотечних послуг з використанням Інтернету, покращення матеріально-технічної бази залучаються інвестиційні спонсорські фонди. На високому рівні здійснюється робота з підвищення кваліфікації

бібліотечних працівників області. За ініціативи Надії Миколаївни в бібліотеці започатковано та видано у світ цикл краєзнавчих видань із серії «Видатні особистості краю», започатковано обласну програму «Обласна бібліотека – бібліотекам села».

Постійну увагу приділяє підвищенню соціальної ролі бібліотек в суспільстві, є керівником реалізації проєктів «Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек», програми «Бібліоміст», проєкту «Мережа пунктів доступу громадян до офіційної інформації» (ПДГ), інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку» та багатьох інших ініціатив.

Завдяки високим професійним якостям, ініціативності, наполегливості Надії Миколаївни у 2011 році, за підсумками Всеукраїнського конкурсу на кращу інноваційну послугу, бібліотека посіла друге місце в Україні за напрямком «Інновації бібліотек у сприянні економічному розвитку регіону та розбудові місцевого самоврядування». За вагомі здобутки у сфері культури колектив обласної наукової бібліотеки занесено на обласну Дошку Пошани *«Кращі люди Хмельниччини»* (2011 р.).

Нині Надія Миколаївна працює на посаді ученого секретаря Хмельницької ОУНБ, організовує роботу Ради при директорові, контролює виконання її рішень, готує пропозиції та розробки науково-методичних рекомендацій і впроваджує їх у практику роботи, організовує діловодство бібліотеки. Вона є Почесним краєзнавцем України, займається краєзнавчим дослідженням з історії бібліотечної справи на Хмельниччині, піднімає пласт актуальної, маловідомої інформації про обласну універсальну наукову бібліотеку та її людей, матеріали яких оприлюднює в загальнодоступній групі «Віртуальний музей Хмельницької ОУНБ» у соціальній мережі «Фейсбук». Є членом Національної спілки краєзнавців України, довгий час очолювала обласне відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація, сприяла розбудові асоціації на Хмельниччині, укріпленню і розвитку бібліотечної професії, підтримці та ініціюванню проєктів щодо культурного розвитку територіальних громад.

За відмінну роботу неодноразово відзначалась грамотами та подяками обласної державної адміністрації, обласної ради, є

лауреатом обласних премій ім. М. Смотрицького та премії ім. П. Фараонова, має відзнаку Міністерства культури і туризму України – нагрудний знак «За багаторічну працю в галузі культури».

Черноус Валентина Юхимівна – директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Шевченка, фахівець високого рівня, з багаторічним досвідом роботи, має усі якості менеджера лідерського типу, генератора прогресивних ідей та ефективних змін. У 2017 році відзначена державною нагородою України з присвоєнням почесного звання «Заслужений працівник культури України» за значний особистий внесок у розвиток національної культури і мистецтва, вагомі творчі здобутки і високу професійну майстерність та з нагоди Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва.

Народилася Валентина Юхимівна 16 травня 1957 року в с. Іванківці Хмельницького району Хмельницької області. Закінчила Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука. Отримала кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа. Трудову діяльність розпочала в Хмельницькій обласній бібліотеці для дітей у 1979 р. на посаді старшого бібліотекаря, згодом – завідуючої відділом. У 1996 – 2004 рр. була головою профспілкового комітету бібліотеки. У 2004 році очолила колектив Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Шевченка. За час керівництва Черноус В. Ю. розпочався новий стратегічний розвиток бібліотеки: перехід на автоматизоване обслуговування користувачів, надання онлайн-послуг, відкрито Інтернет- та медіа-центри. Бібліотека стала культурно-інформаційним, просвітницьким, дозвілєвим центром, діяльність якого спрямована на максимальне задоволення інформаційних та творчих потреб юних користувачів.

Сьогодні бібліотека здобула позитивний імідж серед дитячих бібліотек України і відіграє провідну роль серед бібліотек області у пошуках інноваційних підходів до бібліотечного обслуговування користувачів та налагодженні соціальних партнерських стосунків. Свідченням цього є проведення на базі бібліотеки Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Бібліотека для дітей: нове бачення, нові орієнтири та соціальне

партнерство», а у 2016 році – урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання «З книгою в майбутнє». Здобутки бібліотеки: перемога у Всеукраїнському огляді-конкурсі обласних бібліотек для дітей (2013); грантовій програмі «Інклюзивне мистецтво» від Українського культурного фонду (2019, 2020); програмі «House of Europe» (2020). В бібліотеці створено умови для дітей з особливими потребами. Діє проєкт в підтримку інклюзивної освіти «Бібліотечна інклюзія: інформаційний простір для особливих дітей», відкритий релакс-майданчик для занять з використанням сенсорного обладнання та казкотерапії.

Враховуючи сучасні вимоги, Валентина Юхимівна постійно перебуває в творчому пошуку, забезпечує вдосконалення змісту роботи бібліотеки, втілює в практику інноваційні підходи, приймає креативні рішення в організації обслуговування читачів та впроваджує нові інформаційні технології.

Черноус В. Ю. займає активну життєву позицію: є членом ВГО Українська бібліотечна асоціація, ВГО «Українська бібліотечна асоціація працівників дитячих бібліотек», ГО «Творча сотня – Рух до перемоги». Нагороджена Почесною відзнакою Міністерства культури України «За досягнення у розвитку культури і мистецтв» (2005), Почесною грамотою Верховної Ради України (2011), Почесною відзнакою УБА «За відданість бібліотечній справі» (2017).

З огляду на вище викладене, можна сказати, що бібліотеки займають провідну роль у розбудові української держави та реалізації політики національної пам'яті, а сьогодні, під час збройної агресії росії, вона не зменшується, а тільки зростає. І бібліотечні працівники гідно вносять свій посильний вклад у розвиток національно-культурного відродження та ідентичності української нації. Адже за кожною з цих нагород стоїть життєва історія, наполеглива праця людей, які своїм талантом і життєвою енергією виходять за межі імені, як власної назви, і стають своєрідним брендом галузі, якій себе присвятили.

Список використаних джерел:

1. Баворівська О. О. На ниві духовності: Бібліотечні працівники Хмельниччини «Заслужені працівники культури України» // Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю : матеріали всеукр. науково-практ. конф. – Хмельницький, 2012. – С. 306-310.

2. Бібліотека – наша доля : довідник / Департамент інформ. діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ; упоряд. О. О. Баворівська. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2021. – 124 с.

3. Захаренко А. М. Імена в історії бібліотеки (штрихи до портретів директорів Хмельниц. обл. б-ки для дітей ім. Т. Г. Шевченка) // Бібліотеки в інформаційному суспільстві : матеріали науково-практ. конф., присвяч. 100-річчю Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського (21 верес. 2001 р.). – Хмельницький, 2001. – С. 230-233.

4. Постаті бібліотечної плеяди. Директори бібліотек Хмельницької області : довідник / Департамент інформ. діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ; Хмельниц. обл. орг. НСК України ; Хмельниц. обл. від-ня ВГО УБА. – Хмельницький : Заколотний М. І., 2021. – 196 с. – (До 120-річчя з часу заснування Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки).

5. Усе життя у домі книги: до 45-річчя труд. діяльності Л. І. Бурової : краєзн. довідка / Шепетів. ЦРБ ім. М. Коцюбинського. – Шепетівка, 2011. – 6 с. : фот.

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ХМЕЛЬНИЧЧИНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Грудецька Т. В.,
*завідувачка відділом науково-методичної роботи та
інновацій у бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ*

Центральні бібліотеки громад Хмельниччини в умовах адміністративно-територіальної реформи: кроки становлення

Реформування адміністративно-територіального устрою Хмельницької області розпочалося наприкінці 2015 року. Хмельницька область – одна із перших регіонів України, де почали створюватися територіальні громади. Першими були створені 23 громади: Гуменецька, Китайгородська, Колибаївська Лісовогринівецька, Маківська, Берездівська Ганнопільська, Гвардійська, Розсошанська сільські, Дунаєвецька, Війтовецька, Меджибізька, Сатанівська, Понінківська, Чорноострівська, Наркевицька, Летичівська, Старосинявська селищні, Волочиська, Дунаєвецька, Нетішинська, Славутська, Полонська міські об'єднані територіальні громади.

В рамках реформування, деякі громади розформувалися та доєднувалися до більш спроможних. У 2021 році процес реформування у Хмельницькій області був завершений та сформовано новий адміністративно-територіальний устрій. Утворено 3 райони (Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Шепетівський) та 60 територіальних громад.

Найбільший район – Хмельницький, у його складі 27 громад, 15 громад у Кам'янець-Подільському районі та 18 – Шепетівському.

Складність завдань, які постали перед бібліотеками в цих умовах, посилила значимість центральних бібліотек. До початку процесу децентралізації в області було 20 районів, функціонувало 849 публічних бібліотек, які безпосередньо підпорядковувалися 23 центральним районним/міським

бібліотекам. Центральні бібліотеки супроводжували діяльність закладів: питання поповнення бібліотечних фондів, обробка літератури, покращення матеріально-технічної бази бібліотек, методична діяльність з працівниками бібліотек, система підвищення кваліфікації, здійснювали виїзди в бібліотеки з метою надання їм методично-практичної допомоги.

Починають з'являтися перші моделі бібліотечного обслуговування. Найбільш прогнозований і оптимальний варіант, коли центральна районна/міська бібліотека переходить у власність новоствореної територіальної громади. У цьому випадку утворюються комунальні заклади – центральні бібліотеки громад з бібліотеками-філіями.

В області організаційно функціонують декілька моделей: об'єднання бібліотек в централізовані бібліотечні системи, самостійні публічні бібліотеки, публічні бібліотеки ТГ з філіями.

Центральні районні/міські бібліотеки, як правонаступники, стають центральними бібліотеками територіальної громади. З базової мережі публічних бібліотек Хмельниччини виключено 2 потужних районних бібліотеки: Кам'янець-Подільська центральна районна бібліотека (наказ Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації № 39/1 від 11.12.20 року «Про ліквідацію структурних підрозділів сектору»); Шепетівська центральна районна бібліотека ім. Коцюбинського (лист-погодження Міністерства культури та інформаційної політики України № 06/10/336-22 від 23.06.2022).

Наприкінці 2021 року відбулася повна передача бібліотек на територіальні громади. За даними державної статистичної звітності «Зведення річних звітів про діяльність бібліотек сфери управління Міністерства культури України» мережа публічних бібліотек області станом на 01.01.2022 року склала 749 (-100 закладів до 2016 року) установ, з них: 3 обласних, в тому числі 1 наукова; 30 центральних бібліотек територіальних громад (в тому числі 20 – правонаступники ЦРБ, ЦМБ); 27 бібліотек для дітей, з них 4 сільських та 649 (86,6 %) сільських публічних бібліотек.

Бібліотеки Заслучненської, Гуківської сільських, Дунаєвецької, Красилівської міських територіальних громад об'єднані у публічно-шкільні системи (35 закладів).

Варто відмітити значимість центральної бібліотеки та розуміння керівництва територіальної громади щодо її створення. На початку 2022 року керівними органами створювалися центральні заклади громади – 9 центральних бібліотек на базі сільських/міських, селищних закладів: Комунальний заклад «Гуменецька публічна бібліотека» (рішення Гуменецької сільської ради № 8 від 03.05.2017 р.), Меджибізька публічна бібліотека Меджибізької селищної ради (рішення Меджибізької селищної ради № 14-6/2014 від 31 березня 2016 р.), Комунальний заклад Солобковецької сільської ради «Солобковецька сільська центральна бібліотека» (рішення сесії Солобковецької сільської ради від 24.05.2018 року № 4), Грицівська публічна бібліотека Грицівської селищної ради (рішення Грицівської селищної ради № 7 від 13.06.2018 р.), Михайлюцька публічна бібліотека Михайлюцької сільської ради (рішення Михайлюцької сільської ради від 28.09.2021 р. № 5), Публічна бібліотека Понінківської селищної ради, Комунальна установа «Публічна бібліотека Ямпільської селищної ради» (рішення Ямпільської селищної ради № 2 від 27.02.2020 р.), Комунальний заклад «Центральна бібліотека Антонінської селищної ради» Хмельницького району Хмельницької області (рішення Антонінської селищної ради № 6 від 26.05.2022 року), Зіньківська сільська центральна публічна бібліотека Зіньківської сільської ради (рішення Зіньківської сільської ради від 11 листопада 2021 року № 7-13/2021).

При створенні центральної бібліотеки змінюється не лише її статус, але й функціональні повноваження. Зокрема, заклад повинен мати найбільш повний обсяг фонду в межах громади, здійснювати централізований облік, каталогізування, обробку надходжень, переоблік та вилучення фонду бібліотек громади, надання їм методичної допомоги. Центральна бібліотека організовує взаємовикористання фондів бібліотек громади через послугу міжбібліотечного абонементу.

Центральна бібліотека бере участь у розробленні та реалізації державних і регіональних програм у межах своєї компетенції та програм розвитку бібліотечної справи, створенні інформаційних мереж на основі єдиних правил обробки документів і обміну даних.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування забезпечують пріоритетне додаткове бюджетне фінансування центральних бібліотек відповідно до обсягів їх діяльності.

Науково-методична діяльність бібліотек – один із основних напрямків діяльності сучасної бібліотеки. На кожному з етапів розвитку бібліотечної справи виникає потреба осмислення процесів, що відбуваються в самій методичній діяльності, визначення її значимості серед публічних бібліотек. Розвиваючи даний напрямок центральні бібліотеки сприяють удосконаленню діяльності всієї бібліотечної мережі, забезпечується реалізація основних напрямків розвитку бібліотек, аналізується та узагальнюється їх досвід роботи, організовується система підвищення кваліфікації, надається щоденна методично-консультаційна допомога, забезпечуються централізовані технологічні, інформаційні, бібліотечні процеси.

Центральні бібліотеки, як методичні центри, виконують важливу роль в підвищенні професійного рівня знань бібліотекарів. Методичне забезпечення діяльності публічних бібліотек територіальної громади покладається на методичну службу, яка створюється на базі центральної бібліотеки або бібліотеки, яка виконує її функції та в структурі має спеціально затверджену посаду – методист (або бібліотекар, який виконує функції методичного фахівця). Вона виступає в ролі координатора і організатора всієї методичної роботи, спрямованої на методичне забезпечення всіх напрямків і ділянок діяльності бібліотек мережі, в тому числі і центральної.

Вивчивши діяльність бібліотек територіальних громад, варто відмітити вагомість та вплив на заклади центральних бібліотек: зростає попит серед жителів громади, оновлюється перелік послуг, покращується матеріально-технічний стан приміщень, здійснюється поповнення бібліотечного фонду.

Наразі в області діє 30 центральних бібліотек (50 %). У серпні 2022 року керівні органи влади, які відповідають за функціонування бібліотек в громадах отримали листа заступника начальника Хмельницької обласної військової адміністрації Володимира Білика від 16.08.2022 року № 98/35-30-5215/2022 щодо визначення в територіальних громадах області центральної

бібліотеки та прийняття відповідного рішення на сесіях міських, селищних та сільських рад, що значно стимулювало процес створення центральних бібліотек в громадах. Дане питання постійно вивчається та узагальнюється Хмельницькою ОУНБ як головним науково-методичним центром для бібліотек області.

Список використаних джерел:

1. Аналіз діяльності публічних бібліотек Хмельницької області за 2021 рік / Департамент інформ. діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький, 2022. – 48 с. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/vidanya/2022/2022_05_17_4_1.pdf. – Назва з екрана.

2. Аналіз діяльності бібліотек Хмельницької області за 2016 рік / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. обл. універ. наук. б-ка. – Хмельницький, 2017. – 40 с. – Режим доступу : <http://ounb.km.ua/vidanya/2017/analiz2016.pdf>. – Назва з екрана.

3. Адміністративно-територіальний устрій Хмельницької області [Електронний ресурс] : Хмельницька обласна рада. – Режим доступу : <https://km-oblrada.gov.ua/khmelnysky-region/administrative-territorial-structure/>.

4. Нас запитували [Електронний ресурс] : Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу : <https://oth.nlu.org.ua/?p=4387>.

Лавренчук І. О.,

*завідуюча відділом формування, наукового
опрацювання фондів Хмельницької ОУНБ*

Додаткові джерела поповнення бібліотечних фондів українською книгою

Сучасна бібліотека – це великий світ соціальних комунікацій для людей, об'єднаних пошуком знань. Ефективність роботи бібліотеки залежить від професійно

сформованого бібліотечного фонду. Але триває повномасштабна війна росії проти України та всього цивілізованого світу! росія руйнує українську освіту та культуру: бібліотеки, музеї, університети, школи, світові визначні пам'ятки – це є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права. Із початком вторгнення РФ на територію України українці усерйоз замислилися, наскільки глибоко російська культура засіла в їхньому житті. Для більшості це стало поштовхом до викорінення російського продукту на полі української культури. Це стосується і російської літератури, яка вже давно вкоренилася на книжкових полицях наших бібліотек. У фондах Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки знаходиться близько 60 % російськомовної літератури, яку впродовж багатьох років витіснили з бібліотеки сучасною українською літературою. І надалі тримаємо курс на заміну російськомовної літератури на українську.

З кожним роком зменшуються обсяги фінансування. Зважаючи на карантинні обмеження у попередні роки та військовий стан у 2022 році, кошти на поповнення фондів не виділяються взагалі. Така ситуація призводить до посилення інформаційної нерівності громадян міста та області загалом.

Комплектування бібліотек є одним із головних завдань створення інформаційно-бібліографічної системи бібліотеки. Фонд Хмельницької ОУНБ є універсальний за змістом. Основною метою його формування є відповідність тематики та складу, що відповідає запитам користувачів.

У сьогоднішні нелегкі часи бібліотечні фонди як складова інформаційних ресурсів держави потребують особливої уваги, а також розвитку і захисту, зокрема від поширення ворожих інформаційних впливів. Тому особлива увага приділяється питанню актуалізації бібліотечних фондів.

Поняття актуалізації фондів включає комплекс заходів:

- очищення фондів від пасивної частини, яка утворилась за рахунок видань, що втратили актуальність, надійшли до фондів випадково і були непрофільними для конкретної бібліотеки, фізично зношені і непридатні для використання;

- поповнення фонду сучасною як різногалузевою літературою, так і художніми виданнями історичної тематики,

творами українських письменників, сучасних зарубіжних майстрів слова тощо;

– оновлення фонду (взамін фізично зношених та втрачених видань) кращими зразками минулих років, класиків української та світової літератури, які не втрачають актуальності з часом.

У зв'язку з масовим списанням російськомовної літератури потрібно знайти аналоги українською мовою.

На сьогодні комплектування фондів наукової бібліотеки проходить більш доступно. Завдяки мережі «Інтернет» є можливість краще знайомитися з книжковим ринком, отримувати оперативну інформацію про нові видання. Також ефективним методом комплектування є регулярне надходження на електронну адресу бібліотеки електронних прайс-листів, буклетів та інформаційних повідомлень про новинки. Таким чином, ми співпрацюємо з багатьма видавництвами: ТОВ «Центр навчальної літератури», Видавничий дім «Кондор», Корпорація Ранок, ТОВ Видавництво «Знання», Право, Патерик, Ліра-К, Книги ХХІ ст., КЛЮ, Навчальна книга «Богдан», Академія, Академвидав, Зелений пес, Медобори-2006, Клуб сімейного дозвілля, Державна служба статистики України та ін. Специфіка роботи відділу комплектування полягає у тому, щоб вільно орієнтуватися у книговидавничій діяльності, аналізувати новинки книжкового ринку. Беремо до уваги та постійно доукомплектуємо видання, які замовляють користувачі, але вони відсутні у фонді.

Актуальними джерелами поповнення бібліотечних фондів на сьогоднішній день є місцевий контрольний примірник – один із шляхів підвищення ефективності процесу формування фондів бібліотеки. Зміни в соціально-економічному житті країни, що постійно тривають, призвели до підвищення ролі обов'язкового примірника як найбільш стабільного джерела поповнення фонду. Поповнення фондів, на правах обов'язкового примірника, авторефератів та докторських і кандидатських дисертацій, а також авторефератів, надісланих з інших наукових установ України, є додатковим джерелом поповнення наукового фонду. Протягом 2022 року до бібліотеки надійшло 260 примірників місцевого контрольного примірника

Не мало важливо те, що ми займаємося книгообміном з

іншими бібліотеками, заохочуємо меценатів та отримуємо документи на заміну загублених користувачами, вони складають незначний відсоток від загального обсягу нових надходжень, але завдяки таким джерелам комплектування бібліотека має можливість отримувати малотиражну літературу, що не надходить у продаж, а також сучасну художню літературу. У 2022 році це 519 примірників.

Важливу роль у формуванні бібліотечних фондів відіграють видання, що надходять за Державними програмами. Багато років поспіль ми маємо унікальну можливість поповнювати фонди соціально-важливою україномовною літературою, яка сприяє якісному задоволенню читацького попиту та складає велику частину надходжень. У цьому році від Українського інституту книги отримано 216 примірників видань.

Ще одним джерелом комплектування є співпраця з установами та організаціями:

- Інститутом проблем виховання НАПН України;
- Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України;
- Національною академією педагогічних наук України;
- Інститутом обдарованої дитини;
- Інститутом педагогічної освіти;
- Інститутом проблем національної безпеки;
- Інститутом зовнішньої політики;
- Львівським обласним осередком ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ»;
- Національним музеєм голодомору-геноциду.

Це переважно методичні та навчальні посібники й рекомендації.

На політику формування фондів бібліотек сьогодні значно впливають такі фактори: інфляція, зростання цін на твори друку, зменшення асигнувань на поповнення бібліотечних фондів. З розвитком інтернет-технологій та вільним доступом користувачів до електронних наукових журналів та повнотекстових баз даних зменшилась потреба у передплаті їх друкованих аналогів. Унаслідок чого відбувається поступове скорочення обсягів передплаченої друкованої продукції.

Останні декілька років відчувається потреба громадян у самоосвіті, самовдосконаленні, розвитку своєї особистості. Молодь цікавиться новинками сучасної української та світової літератури, тому що українці – це читаюча нація. Та на жаль випуск книжкової продукції в Україні низький, в середньому 1 книга на рік на одного жителя. Хоча і книжковий ринок поступово зростає, але поки що цього не достатньо.

Бібліотека відкрита та доступна для всіх. Це безкоштовний центр інформації на різних носіях, центр науки, освіти, розвитку, самореалізації, культури і освіти. Це комфортний простір для спільної роботи та творчості.

Список використаних джерел:

1. Стрілець О. Особливості формування бібліотечних фондів обласних бібліотек /О. Стрілець // Бібліотечний форум. – 2018. – № 2. – С. 12-15.

2. Басун Н. Ф. Проблеми комплектування фондів вітчизняною літературою та деякі шляхи їх вирішення / Н. Басун // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; редкол. : О. С. Онищенко. – Київ : НБУВ, 2003. – Вип. 11. – С. 575-579.

3. Богуш Т. Дослідження незадоволеного попиту в бібліотеках України / Т. Богуш // Бібліотека і книга в контексті часу : зб. наук. ст. – Київ, 2006. – С. 25-37.

4. Лешнівська І. Бібліотека і видавництва: нові часи, нові підходи / І. Лешнівська // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 12. – С. 30-31.

Кот О. В.,
*провідний бібліотекар сектору періодики
та просвітницької роботи читального залу
гуманітарного профілю Хмельницької ОУНБ*

Формування національної свідомості у користувачів шляхом поширення історичних знань: досвід Хмельницької ОУНБ

Реагуючи на вимоги сучасності, бібліотеки змінюють напрямки своєї діяльності, застосовують нові форми роботи. Одним із шляхів залучення нових користувачів, активізації бібліотечного життя є створення при бібліотеках об'єднань за інтересами: клубів, гуртків. Назва, тематика, спрямованість, категорії читачів найрізноманітніші. Вони створюються для спілкування людей, які мають єдину мету, завдання, інтереси, для обміну думками. Адже бібліотека – місце, де завжди можна зустріти однодумців, поспілкуватися з цікавими людьми, поділитися своїми думками та враженнями і гарно відпочити.

Історія – одна з тих особливих наук, якою цікавляться не лише вчені, а й пересічні люди. Вивчення історії сприяє формуванню історичної свідомості народу, в якій органічно поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток. Зацікавлення історією – це спроба розібратися із собою, зрозуміти інших і пояснити світ.

Цьогоріч бібліотека започаткувала історичні студії «Україна крізь віки», які діють на базі читального залу гуманітарного профілю з червня 2022 року.

Ініціатором виступила Хмельницька ОУНБ. Історичні студії розраховані на внутрішньо переміщених осіб та всіх, хто цікавиться історією України.

Фахівцями бібліотеки розроблено логотип історичних студій та визначено мету студій.

Історичні студії для тих, хто: досліджує український історичний процес від найдавніших часів до сьогодення; цікавиться розвитком українського етносу, його стосунками з іншими народами, боротьбою українців за своє національне та

соціальне визволення, здобуття незалежності та створення власної держави, значення видатних особистостей в державотворенні України; хоче знати історичні факти, оцінювати їхнє значення для країни та світу, розуміти й приймати іншу точку зору за наявності переконливих аргументів.

Наступним етапом стало виявлення та залучення користувачів до участі в засіданнях студій за допомогою створення анкети в Google Формі. Це один з найшвидших і простих способів створити свою анкету або тест.

Готова форма була запропонована користувачам на сайті бібліотеки, а також на сторінці бібліотеки в соціальних мережах. Це потрібно для того, щоб зібрати якомога більше побажань користувачів, вивчити їх інтереси, щоб найбільшою мірою відповідати їх очікуванням.

До участі у засіданнях студій були запрошені історики Микола Дзизінський – викладач Відокремленого структурного підрозділу «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж державного торговельно-економічного університету» (в 2017 році отримав диплом магістра за спеціальністю «Історія» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка), та Андрій Попик – викладач Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (в 2002 році закінчив Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка).

Важливим етапом роботи студій виявилось планування та розробка тематики засідань. Разом з фахівцями були розроблені теми для висвітлення історичних питань.

Тематика засідань: від утворення та розвитку Русі-України до опозиційного руху в УРСР в 1950 – 1980-х рр.

Особлива увага приділялась висвітленню тих численних історичних подій, які замовчувалися та фальсифікувалися в умовах радянської влади, подавалися однобічно. Насамперед це стосується проблем державності українського народу, національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр., Другої світової війни та участі у ній українського народу, місця України у системі міжнародних відносин, культурної спадщини тощо. Разом з тим історія України розглядалась в тісному взаємозв'язку з глобальними історичними процесами, з історією її найближчих

сусідів, з якими у різні часи українці перебували у складі різних держав.

Форми роботи історичних студій – бесіди, дискусії, перегляди фільмів історичної тематики, лекції, презентації, обговорення книг тощо.

В роботі засідань брали участь фахівці інших відділів бібліотеки, також долучались відомі особистості Хмельниччини. Наприклад, в ході висвітлення теми «Україна в роки Другої світової війни: дискусійні питання» до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни учасники переглянули та обговорили документальний фільм «Нічна відьма» режисерки Елісон Клеймен з колекції DOCU/КЛУБ – Docudays UA. Висловили власні думки щодо ролі жінки у війні. Говорили про загальну чисельність жінок, які брали та беруть участь у бойових діях та взяли на себе всі далеко «не жіночі» справи, а також здатність жінки стати рівною чоловікові на війні. Водночас піднімали питання історичної справедливості, адже бойові заслуги «нічних відьом» були безпідставно забуті.

Віталій Міхалевський – поет, доцент Хмельницького національного університету, кандидат фізико-математичних наук, член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників України, очолює Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка зазначив, що жінки вносять емоційну складову, де б вони не працювали, олюднюють перебування наших захисників на війні та прочитав вірш «Доброго вечора! Ми з України».

На підсумковому занятті присутні обговорили роботу історичних студій в наступному кварталі, визначили періодичність та тематику засідань, дали відповіді на питання: що нового, цікавого та корисного для себе Ви отримали на засіданнях клубу? Які питання Ви хотіли б порушити на майбутніх засіданнях клубу? Ваші побажання та пропозиції щодо удосконалення роботи клубу.

Важливим етапом роботи історичних студій є популяризація літератури, стимулювання читацької та пізнавальної діяльності. Хмельницька ОУНБ максимально використовує наявні фонди бібліотеки для вивчення історії,

формування в суспільній свідомості позитивного образу національної історії: акцентується увага не лише на її втратах, але і на досягненнях і позитивних моментах вітчизняної історії.

Засідання проходили щочетверга об 11 годині. Вхід вільний за наявності читацького квитка. Тематика засідань висвітлювалась засобами вебсайту бібліотеки (<http://ounb.km.ua>), сторінок бібліотеки (<https://www.facebook.com/ounbkmua>) та відділу у соціальних мережах. Засідання проводились як офлайн, так і онлайн.

Важлива роль історичних студій – в організації інтелектуального спілкування, виробленні навичок суспільної діяльності, у сприянні розкриттю та формуванню особистості, створенню умов для самовираження та самоствердження.

Діяльність студій дозволяє прищеплювати читачам смак до читання, самоосвіти, розширення своїх знань з історії України, культури, звичаїв та традицій. Адже без знання своєї історії та коріння не можна ні зрозуміти, ні гідно оцінити день сьогоднішній, уявити собі майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Богуш Т. Складові іміджу публічних бібліотек (За наслідками дослідження «Публічні бібліотеки України в соціокультурному просторі регіону») // Бібліотека і книга у контексті часу : зб. наук. ст. II-ї міжнар. науково-практ. конф. 17-18 квіт. 2008 р., м. Київ. – Київ, 2008. – С. 32-46.

2. Віжічаніна Л. Клубні об'єднання при публічних бібліотеках: історико-теоретичні та практичні аспекти // Бібліотечний форум. – 2018. – № 1. – С. 39-42.

3. Караман Т. Формування патріотичних цінностей у студентської молоді бібліотечними формами роботи // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 2. – С. 39-40.

4. Коломоєць С. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді // Патріотичне виховання: теорія і практика : посібник / С. Коломоєць, С. Петков, О. Притула. – Київ : Професіонал, 2020. – С. 49-59.

5. Омельчак Т. Національно-патріотичне виховання історією в умовах сучасних викликів // Проблеми дидактики історії : зб. наук. праць / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2019. – Вип. 10. – С. 94-98.

6. Соколов В. Інтегрована інформаційно-бібліотечна та клубна діяльність бібліотеки-клубу та клубу-бібліотеки // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2018. – № 2. – С. 33-39.

7. Трачук Л. Клієнтоорієнтована парадигма розвитку обласних універсальних наукових бібліотек // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 3. – С. 10-17.

Маковська В. В.,

*заступник директора з наукової роботи та
інформатизації Хмельницької ОУНБ*

Актуалізація бібліотечних фондів – першочергове завдання публічних бібліотек області в умовах військового часу

Події, що відбуваються нині в Україні, свідчать про складний період переломних змін в суспільному житті. Сучасний стан інформаційної війни, яка ведеться проти України та наших громадян, зумовив формування негативних тенденцій щодо реалізації громадянами прав на достовірну, правдиву інформацію.

Бібліотечні ресурси – це частина інформаційних ресурсів держави. Вони потребують особливої уваги, а також розвитку і захисту, зокрема й від поширення ворожих інформаційних впливів.

На окупованих територіях України відбувається підміна та домінування ворожої мови, поширення антиукраїнських настроїв. Навіть на території підконтрольній Україні нерідко поширюється контент, що має на меті спонукати громадян до непокори існуючій владі, а у фондах публічних бібліотек наявні друковані видання, які мають застарілий зміст та були видані у

країні-агресорі росії. В умовах збройної агресії російської федерації проти України актуалізація бібліотечних фондів є вкрай необхідною та, водночас, має відбуватися виважено і поступово. Працівники публічних бібліотек області повинні забезпечити належні умови щодо протидії негативному контенту та інформаційній агресії, при цьому забезпечити вільний доступ громадян до достовірної інформації.

Саме тому бібліотеки мають виконати першочергові кроки по вилученню з фондів окремих видань, керуючись, насамперед, законодавчими матеріалами.

Міністерство культури та інформаційної політики України спільно з консультативно-дорадчим органом – Радою з питань розвитку бібліотечної справи розробили рекомендації щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України (<https://mkip.gov.ua/files/pdf/rekomendacii.pdf>). Зокрема, в процесі актуалізації бібліотечних фондів рекомендовано не залишати видання:

- зміст яких порушує вимоги частини третьої статті 2 Закону України «Про захист суспільної моралі» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>), а саме: які пропагують війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України; які містять виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України;

- які глорифікують осіб (*прославлення чого-небудь*), які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, представників збройних формувань російської федерації, регулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи та інші структури,

функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі шляхом їх визначення як «повстанці», «ополченці», «ввічливі військові люди»;

- внесені до Переліку книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини, що ведеться Державним комітетом телебачення і радіомовлення України та оприлюднюється на його офіційному вебсайті за посиланням: <https://cutt.ly/CHD24vq>;

- внесені до ПЕРЕЛІКУ видавничої продукції держави-агресора, на ввезення якої надано відмови у видачі дозволів на підставі негативних висновків експертної ради Держкомтелерадіо у зв'язку з невідповідністю видань Критеріям оцінки видавничої продукції. Основне призначення переліку – застерегти суб'єктів господарювання від завідомо марних спроб отримати дозволи на ввезення цих видань в Україну, а також зорієнтувати правоохоронні органи, юридичних та фізичних осіб на те, що факти розповсюдження цієї та їй подібної продукції можуть містити ознаки злочинів, передбачених *Статтями: 109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), 300 (Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію), 436 (Пропаганда війни), 436-1 (Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів) Кримінального кодексу України.*

В бібліотеку заборонені видання могли потрапити як подарунки від окремих осіб, які їх придбали на території росії.

Відповідно до наказу Держкомтелерадіо від 06.03.2022 р.

№ 94 «Про припинення видачі та зупинення дії дозволів на ввезення видавничої продукції з території держави-агресора» припинено видачу дозволів та зупинено дію усіх раніше виданих дозволів на ввезення видавничої продукції, тому потрібно перевірити фонди бібліотек на наявність таких творів. Також потрібно вилучити твори:

- автора (одного з авторів), яких внесено до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, що ведеться Міністерством культури та інформаційної політики України та оприлюднюється на його офіційному вебсайті за посиланням: <https://cutt.ly/SHD9ogQ>;

- видавців або авторів, до яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до рішень Ради національної безпеки і оборони України, прийнятих згідно з Законом України «Про санкції» та уведених в дію відповідними Указами Президента України, зокрема видавництв: Эксмо, ЭКСМО-Пресс, АСТ, Центрполиграф, Издательский дом «Питер», Яуза, Яуза-пресс, Вече, Алгоритм, Книжный мир (позиції 20-28 додатку 2 до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2019 року «Про застосування, скасування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», введеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2019 року № 82/2019).

Не рекомендується зберігати в бібліотечних фондах фізично зношені та морально застарілі видання, зокрема періоду СРСР, за виключенням окремих документів, що становлять ядро бібліотечного фонду (зокрема, видання краєзнавчого характеру, книжкові пам'ятки тощо).

В умовах російсько-української війни зберігати в бібліотечних фондах види документів, зазначених у рекомендаціях, є неприпустимим з точки зору інформаційної безпеки нашої країни та впливу на суспільну свідомість громадян. Тому бібліотеки повинні:

- призупинити заміну книжок, втрачених (пошкоджених) читачами, книжковою продукцією з росії;
- відмовитися від прийому подарункових видань (від

користувачів, меценатів, друзів бібліотеки і т.п.) – книжок та журналів, виданих в росії;

- не приймати замовлень на документи або їх копії по міжбібліотечному абонементу з росії;

- не популяризувати (в режимі онлайн та офлайн) книжкових/періодичних видань з РФ під час проведення творчих заходів/акцій, організації книжкових виставок, переглядів, оглядів і т.п.;

- виключити із щорічних планів роботи публічних бібліотек заходи, спрямовані на відзначення пам'ятних дат і ювілеїв російських письменників, громадських, культурних та інших її діячів;

- вилучити з бібліотечних фондів публічних бібліотек російської книжкової продукції, окремих видань, виданих у період СРСР, російських авторів (<https://drive.google.com/file/d/1JwfuL8NAdzfvpiwbzrsOgp12f9BN/C7nH/view?pli=1>), які долучились у 2022 році до акцій та підписних листів у підтримку рішення президента росії розпочати військову агресію в Україні.

Списання документів з бібліотечних фондів здійснювати відповідно до вимог, встановлених нормативно-правовими актами у сфері бухгалтерського обліку. Для бюджетних установ регулюється «Порядком списання об'єктів державної власності» (Постанова КМУ від 8 листопада 2007 р. № 1314). Останні зміни внесені Постановою КМУ від 09.09.2020 № 814, дозволено списувати за рішенням керівника до 50 тис. грн (було до 20 тис. грн). Для установ комунальної власності порядок списання визначається відповідними органами місцевого самоврядування.

Форма акту на списання документів з бібліотечного фонду визначена Порядком складання типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 13.09.2016 № 818. Органи місцевого самоврядування можуть затверджувати власні форми.

Під час процесу актуалізації фондів потрібно дотримуватися норм Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», відповідно до якого вилучення документів

із ідеологічних причин заборонено та норми Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», де наголошується, що використання такої символіки не поширюються на випадки її використання в бібліотечних фондах на різних носіях інформації.

Рекомендовано вести окремий службовий облік документів, списаних у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, з метою подальшого врахування при поповненні бібліотечних фондів за рахунок відповідних бюджетних програм.

Синиця Н. М.,
*учений секретар Хмельницької ОУНБ,
заслужений працівник культури України*

Хмельницьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація: становлення і поступ

У статті подається історія становлення Хмельницького обласного відділення ВГО УБА, його роль у підвищенні соціальної ролі бібліотек та зростанні компетентності бібліотечних кадрів.

Ключові слова: *Українська бібліотечна асоціація (УБА), Хмельницьке обласне відділення ВГО УБА (ХОВ ВГО УБА), головний тренінговий центр (ГТЦ), регіональний тренінговий центр (РТЦ) бібліотека, проекти, бібліотечні кадри, професійні об'єднання, професійний розвиток, комунікація бібліотек, члени відділення.*

Хмельницьке обласне відділення ВГО УБА – це відкрита професійна спільнота професіоналів, яка об'єднує на добровільних засадах осіб, що професійно пов'язані з бібліотечною справою, бібліографічною й інформаційною діяльністю та зацікавлених осіб у їх розвитку на основі єдності інтересів для спільної реалізації своїх прав і свобод на всій

території України. Вона є неприбутковою організацією та не ставить на меті отримання прибутку в процесі здійснення своєї діяльності; діє як відокремлений підрозділ ВГО Українська бібліотечна асоціація без статусу юридичної особи.

Її основним завданням є надання активним бібліотекарям, які готові до змін, платформи для розвитку професійного потенціалу; сприяння розвитку єдиного інформаційно-бібліотечного простору області; розвиток корпоративної комунікації бібліотек і бібліотекарів; створення умов до вільного доступу до інформації в бібліотеках всіх систем і відомств; підвищення авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів та жителів регіону.

Як кожна організація ХОВ ВГО УБА має свою історію становлення і розвитку [1].

У 1990 році начальник обласного управління культури П. Я. Слободянюк та директор бібліотеки С. Л. Карван взяли участь у роботі 57-ї сесії ради Генеральної конференції Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) у Москві.

У січні 1995 року Міністерство культури України розіслало начальникам обласних управлінь культури лист, в якому інформувало про скликання Установчої конференції по створенню Української бібліотечної асоціації (УБА) за участю міжнародних експертів [2].

Основною метою створення УБА було залучення громадськості до розвитку бібліотечної справи в Україні, удосконалення бібліотечного обслуговування читачів, встановлення оптимальних відносин між державою і громадськими об'єднаннями у формуванні бібліотечної політики та в управлінні бібліотечною справою.

23 січня 1995 року у Хмельницькій ОУНБ ім. М. Островського відбулись збори колективу з порядком денним «Про входження колективу бібліотеки в Українську бібліотечну асоціацію».

Колектив одногослосно проголосував за входження колективу в УБА та обрав директора бібліотеки Станіславу Людвіківну Карван делегатом установчої конференції УБА в м. Київ [3].

Першого лютого 1995 року в Києві була створена незалежна громадська організація Українська бібліотечна асоціація, президентом якої була обрана відомий бібліотекозавець і громадський діяч Валентина Степанівна Пашкова.

Після 5 років діяльності, у лютому 2001 року, у Національній парламентській бібліотеці відбулась науково-практична та звітно-виборна конференція Української бібліотечної асоціації, під час якої було обговорено актуальні проблеми розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності в Україні, презентовано проєкт «Інтернет для читачів публічних бібліотек», який надалі буде реалізовуватись у партнерстві з УБА.

З метою розширення членства, надання реальним та потенційним членам необхідної інформації про завдання УБА, принципи її діяльності, будову у 2001 році відділенням при Хмельницькій ОУНБ підготовлено видання «Українська бібліотечна асоціація: документи і матеріали» [4].

До 2004 року в області діяло регіональне відділення УБА при Хмельницькій ОУНБ (голова Карван С. Л.) та Хмельницьке регіональне відділення дитячих бібліотек при Хмельницькій обласній дитячій бібліотеці (голова Киричук О. О.).

У травні 2004 року у Хмельницькій ОУНБ відбулась обласна міжвідомча науково-практична конференція «Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини», на якій було розглянуто комплекс питань, пов'язаних з розвитком інформатизації бібліотек. Особлива увага була приділена питанню корпоративної діяльності, забезпеченню прозорості рішень влади, реалізації проєкту «Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек». На конференції було відзначено роль УБА у координації бібліотек.

До червня 2011 р. Хмельницька ОУНБ була колективним членом УБА. Відповідно до змін у законодавстві України про громадські об'єднання колективні члени перейшли у статус «офіційних партнерів УБА». У 2011 році проведено установчі збори, на яких прийнято рішення про створення Хмельницького відділення ВГО Українська бібліотечна асоціація, обговорено

Положення, обрано Голову та Президію, ревізійну комісію, затверджено розмір індивідуальних щорічних членських внесків у розмірі, встановленому Президією УБА – 30 грн. Голові відділення Надії Синиці було доручено юридично легалізувати відділення відповідно до Постанови «Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян». 18 січня 2012 року Президією УБА було затверджено Положення про Хмельницьке регіональне відділення УБА [5].

У 2010 – 2013 рр. за підтримки Міжнародних фондів 4 члени відділення взяли участь у програмі «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій», семінарі за програмою Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ, тренінгу «Моніторинг та оцінка бібліотечних проєктів», що дало можливість отримати нові знання і навички з менеджменту професійних бібліотечних об'єднань, побудові партнерства, проєктної діяльності.

У грудні 2012 року за програмою «Бібліоміст» у Хмельницькому відбувся регіональний форум «Партнерство бібліотек та неурядових організацій: нові можливості». У форумі взяла участь Валентина Ярощук, член Президії УБА, голова Рівненського обласного відділення.

У зв'язку з розвитком проєктної діяльності, необхідністю отримання DUNS номера для можливості отримання фінансування на реалізацію проєктів, необхідно було включити Хмельницьке обласне відділення УБА до реєстру неприбуткових організацій. У 2014 році установчі документи були приведені у відповідність до законодавства: оновлено Положення обласного відділення, головним управлінням статистики внесено відомості до Єдиного державного реєстру, у жовтні відкрито рахунок у Хмельницькій філії АТ «Ощадбанк», укладено договір банківського рахунку.

Відповідно до вимог п. 133.4 Податкового кодексу України та Закону «Про громадські об'єднання» Президією ГО ВГО УБА 1 лютого 2021 року було затверджено Положення про Хмельницьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація як відокремлений підрозділ громадської організації «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація» (скорочене

найменування – Хмельницьке ОБ ВГО Українська бібліотечна асоціація). Назва іноземною мовою: повна – KHMEЛNYTSKYI REGIONAL DEPARTMENT of ALL-UKRAINIAN NON-GOVERNMENT ORGANIZATION UKRAINIAN LIBRARY ASSOCIATION; скорочена – KHMEЛNYTSKYI RD ALL-UKRAINIAN NGO UKRAINIAN LIBRARY ASSOCIATION, яким відділення керується і сьогодні [6].

27 січня 2022 року відбулася звітно-виборна конференція відділення, на якій головою обласного відділення ВГО УБА обрано Катерину Чабан.

Обласне відділення з початку діяльності тісно співпрацює з зарубіжними партнерами у реалізації проєктів, зокрема з Фондом «Відродження», Британською Радою, Гете-Інститутом, Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), фундацією ім. Стефана Баторія, Європейською культурною фундацією та ін.

У проєктній діяльності протягом багатьох років відділення активно співпрацює з громадськими організаціями та окремими центрами Хмельниччини: Асоціацією Поділля Перший, обласним товариством інвалідів «Союз інвалідів України», «Союз Чорнобиль Україна», Агенцією сталого розвитку (АСТАР), Подільською правовою лігою, Центром надання безоплатної вторинної правової допомоги, територіальним центром соціального обслуговування, товариством Червоного Хреста, відділенням УТОС тощо.

Упродовж 2008 – 2015 рр. у партнерстві з місцевою владою та НУО реалізовано один з наймасштабніших міжнародних бібліотечних проєктів в Україні – «Бібліоміст», що є частиною ініціативи «Глобальні бібліотеки» за фінансуванням Фондації Білла та Мелінди Гейтс та підтримки USAID. Завдяки програмі «Бібліоміст» 90 публічних бібліотек області отримали комп'ютерну техніку, підключення до інтернету, стали надавати публічний доступ до мережі громадянам, перетворилися на сучасні бібліотечно-інформаційні центри. У них працюють кваліфіковані працівники, які пройшли підготовку у регіональному тренінговому центрі Хмельницької ОУНБ, відкритому у 2009 р. за розробленими УБА, Центром

безперервної інформаційно-бібліотечної освіти НАКККіМ, ГТЦ навчальними програмами за 6-ма модулями.

На базі Хмельницької ОУНБ у 2010 році проведено регіональний тренінг УБА по реалізації проекту «Інформація органів влади для громадян у публічній бібліотеці: пошук, доступ, консультування» для бібліотекарів Хмельницької, Рівненської, Житомирської та Чернівецької областей [7].

Відповідно до Програми УБА з адвокатури «Через бібліотеки до знань» відділення спільно з обласною державною адміністрацією, обласною радою, управлінням культури, обласною науковою бібліотекою провело серію громадських обговорень «Бібліотека – центр громади» [8].

За підтримки відділення УБА здійснювалась реалізація програми сприяння Парламенту України, створення мережі пунктів доступу громадян до офіційної інформації (ПДІ). За підсумками реалізації програми підготовлено видання, де зібрано історії успіху бібліотек-переможниць проектів та конкурсів програми «Бібліоміст», які набули найбільшого поширення серед користувачів бібліотек Хмельниччини [9].

Серед важливих напрямків діяльності відділення є реалізація «Стратегії розвитку бібліотек на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», «Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011 – 2020 рр.» та «Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2021 – 2025 рр.», які направлені на забезпечення права жителів на якісне отримання сучасних бібліотечних послуг, підвищення обізнаності кожного жителя територіальної громади про потенціал і можливості сучасної бібліотеки, підвищення статусу бібліотек у конкретному населеному пункті області.

З цією метою в області проведено низку зустрічей, засідань за круглим столом. Так на базі ОУНБ, обласної бібліотеки для юнацтва, Солобковецької сільської бібліотеки Ярмолинецького району, Білогірської, Теофіпольської, Волочиської центральних бібліотек, Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв в рамках консультацій з громадськістю відбулись засідання на тему «Розробка Плану дій щодо реалізації на Хмельниччині Програми адвокаційної діяльності Української бібліотечної

асоціації на 2017 – 2021 роки «Дієва бібліотека – успішна громада!», у роботі якого взяли участь представники влади, громадські активісти, фахівці обласних бібліотек, директори центральних районних (міських) бібліотек області, користувачі бібліотек, представники засобів масової інформації. Присутні ознайомились з кращим досвідом бібліотек України та області по організації роботи бібліотек в ОТГ, можливими моделями бібліотек ТГ. Було відзначено роль УБА у сприянні бібліотекам в підвищенні обізнаності громади у суспільних перетвореннях та комунікаційних процесах.

З 2012 р. відділення працює в Ініціативі «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування», що є частиною Національного плану дій у рамках «Партнерства ”Відкритий уряд“». У 2015 році член Президії УБА, голова відділення Надія Синиця з доповіддю «Публічні бібліотеки України: нові умови – нові можливості» представляла Україну на Міжнародній конференції у м. Шауляй, Литва [10].

Спільно з обласною універсальною бібліотекою, бібліотеками області, зацікавленими організаціями відділення працювало над виконанням Програми адвокаційної діяльності УБА на 2017 – 2021 рр. «Дієва бібліотека – успішна громада!» за трьома основними цілями:

1. Сприяння впровадженню нових соціальних нормативів бібліотечного обслуговування в умовах утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ);

2. Формування модельних стандартів бібліотечного обслуговування та розроблення рекомендацій щодо їх впровадження в умовах децентралізації з урахуванням процесів інтеграції бібліотечних мереж, культурних інституцій, освітніх установ;

3. Підвищення обізнаності громади про потенціал бібліотеки у суспільних перетвореннях шляхом ефективних комунікацій, PR та реклами.

9 бібліотек об'єднаних територіальних громад за сприяння відділення УБА та методичної підтримки ОУНБ реалізували проєкт IREX «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС) «Моя громада – мій добробут». Реалізація даного проєкту допомогла бібліотекам-

учасникам правильно організувати інформаційний простір у бібліотеках: зонування, центри активної дії, молодіжні простори, куточки інформації. За результатами проекту голова відділення Н. М. Синиця у лютому 2020 року на конференції у Славську виступила з досвідом реалізації проекту USAID ПУЛЬС у бібліотеках Хмельницької області. Успіхи реалізації проекту Хмельницького відділення висвітлено у Збірці успіхів проекту ПУЛЬС [11]. Відділення відзначено Дипломом USAID, Асоціації міст України та IREX «За активну участь і успішну реалізацію цілей проекту».

На основі тристоронньої угоди між відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Хмельницькою ОУНБ та обласним відділенням УБА реалізовувались проекти щодо розвитку інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку», здійснювалась реалізація Програм «Просування академічної доброчесності» та «Новинна грамотність».

З метою забезпечення реалізації в бібліотеках Хмельницької області проекту «Дія. Цифрова освіта», яка реалізується Міністерством цифрової трансформації у партнерстві з УБА у сільські публічні бібліотеки територіальних громад була отримана та передана комп'ютерна техніка від благодійної організації «Благодійний фонд «Фаворит Фаундейшн» у кількості 300 комп'ютерів для 148 сільських бібліотек, які раніше не були комп'ютеризовані, створено хаби цифрової освіти – бібліотечний простір, куди може завітати кожен громадянин та безкоштовно отримати доступ до платформи «Дія. Цифрова освіта», щоб пройти навчання з цифрової грамотності, отримати консультації й допомогу з боку працівників.

Головною метою Хмельницького регіонального відділення є професійна орієнтація бібліотекарів, розвиток єдиного інформаційно-бібліотечного простору, що сприяє корпоративній комунікації бібліотек, створенню умов для вільного доступу до інформації, підвищенню авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів і мешканців регіону.

Члени УБА та потенційні члени, якими є всі бібліотекарі Хмельниччини беруть активну участь у заходах та навчальних програмах, які проходять під егідою ВГО УБА: наукових

конференціях, зимовій школі молодих бібліотекарів, літній адвокаційній школі, Львівському бібліотечному форумі, навчальних програмах УБА, конференціях, семінарах і тренінгах, які допомагають поліпшувати якість бібліотечного й інформаційного обслуговування, сприяють підвищенню іміджу бібліотек у громаді.

2019 – 2022 роки кардинально змінили мережу бібліотек – сформовано нові територіальні громади, створено нові моделі функціонування бібліотек; COVID-19, війна поставили перед бібліотеками нові виклики, які потребують нових шляхів міжособистісної комунікації бібліотекарів, зв'язків з користувачами через розвиток електронних ресурсів та послуг, впровадження інтерактивних форм взаємодії.

Частину своєї роботи бібліотеки проводять у віддаленому режимі. На платформі ZOOM тільки для бібліотечних працівників протягом 2021 року проведено 31 захід з підвищення кваліфікації, в яких взяли участь 1860 фахівців області. Також у них брали участь бібліотекарі Житомирської, Чернівецької, Тернопільської областей.

Відділення УБА є співорганізатором щорічних обласних Форумів бібліотекарів Хмельниччини. У співпраці з бібліотеками та обласною організацією профспілки працівників культури їх вже проведено 14. На форумах бібліотеки представляють кращі практики діяльності бібліотек, підводяться підсумки конкурсів, ініційованих обласними бібліотеками, привертається увага громадськості до проблем бібліотек [12, 13].

З 2018 по 2020 рік відділення організувало групові професійні візити членів на Львівський бібліотечний форум, у бібліотеки Чернівецької, Тернопільської, Львівської областей, районні та міські бібліотеки області.

До 2020 року щороку відділення проводило виїзні розширені засідання Президії ХУБА та директорів районних та міських бібліотек. Темі засідань були різноманітні: «Вплив Української бібліотечної асоціації на трансформацію публічних бібліотек в умовах адміністративної реформи», «Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад», «Концепція реформування системи забезпечення населення культурними послугами» тощо.

Члени відділення не тільки беруть участь у навчальних заходах, знайомляться з кращим досвідом, а й представляють свій досвід бібліотечній спільноті. Наприклад, на Всеукраїнській адвокаційній школі 2021 року директор Хмельницької міської ЦБС Тамара Козицька розповіла про напрацювання бібліотек у контенті вебпорталу MYCity – єдиної інформаційної системи міста, можливості сервісу DOZOR City та ін. Цікавим досвідом співпраці бібліотеки і громади поділилась директор Черновецької ЦБ Марія Кульпінська.

Член Президії Хмельницького регіонального відділення УБА Валентина Маковська у 2017 році взяла участь у круглому столі «Бібліотечна справа Луганщини: проблеми, виклики, можливості» у м. Северодонецьк Луганської області, який проводився за ініціативи управління культури та УБА.

На Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські ініціативи» у Славську голова відділення Надія Синиця була модератором майстерні, яка розробляла моделі організації бібліотечних мереж в об'єднаних територіальних громадах, за результатами якої підготовлено презентацію-рекомендацію «Бібліотека як чинник структурних змін у публічних бібліотеках. Організація діяльності бібліотек ОТГ: перші кроки оптимізації та модернізації».

Участь у таких заходах дає змогу розкрити творчий потенціал бібліотекарів, який використовується для створення креативних просторів у бібліотеках, проведення форумів, ярмарків бібліотечних ідей. Комунікація та обмін ідеями між членами УБА дає можливість вивчати як вітчизняний, так і зарубіжний досвід, бути обізнаними у світових тенденціях бібліотечної справи, впроваджувати кращі здобутки в практику роботи своїх бібліотек.

З метою підтримки молодих фахівців відділення на конкурсній основі фінансово підтримує членів ХУБА на участь у Зимовій школі молодих бібліотекарів, Літній школі адвокатури для бібліотекарів, Львівському бібліотечному форумі, Міжнародних форумах молодих бібліотекарів, Всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях з питань бібліотечної справи, навчальних програм УБА та Головного тренінгового центру.

Неодноразово бібліотеки та члени відділення ставали переможцями конкурсів, отримували відзнаки ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Почесну відзнаку ВГО Українська бібліотечна асоціація «За відданість бібліотечній справі» з занесенням до Книги пошани УБА отримали 4 члени відділення:

2021 р. – Тарчевська Віра Борисівна, заступник директора з наукової роботи та інформатизації обласної бібліотеки для юнацтва;

2019 р. – Маковська Валентина Володимирівна, заступник директора Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки;

2017 р. – Черноус Валентина Юхимівна, директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка;

2012 р. – Синиця Надія Миколаївна, директор Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського.

Переможцем Всеукраїнського конкурсу на здобуття звання «Бібліотека року» для бібліотек України 2021 р. у номінації «Середні бібліотеки» стала Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка.

Бібліотеки Хмельниччини неодноразово ставали переможцями Всеукраїнського конкурсу бібліотечних інтернет-сайтів.

Переможцями 2017 року стали 2 бібліотеки Хмельниччини:

- у номінації «Кращий сайт філії районної/міської ЦБС» стала бібліотека-філія № 8 для дітей Кам'янець-Подільської міської централізованої бібліотечної системи (<https://knigagalina.jimdo.com>);

- у номінації «Кращий сайт шкільної бібліотеки» – шкільна бібліотека навчально-виховного комплексу № 9 м. Хмельницького (<https://biblionvo9.jimdo.com>).

У 2014 році переможцями стали 3 бібліотеки Хмельниччини:

- у номінації «Кращий сайт районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС)» – Хмельницька

міська централізована бібліотечна система та Старокостянтинівська централізована бібліотечна система;

- у номінації «Кращий сайт шкільної бібліотеки» – шкільна бібліотека навчально-виховного комплексу № 9, м. Хмельницький;

У 2012 р. у номінації «Кращий сайт районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС)» – Хмельницька міська централізована бібліотечна система.

У 2011 р. у номінації «Кращий сайт шкільної бібліотеки» – школа № 6, м. Славута.

У 2015 р. проводився конкурс з популяризації читання на сайтах бібліотек України. Переможцями знову були 2 бібліотеки Хмельниччини:

- у номінації «Кращий сайт з популяризації читання районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС) та філії районної/міської ЦБС» – Центральна бібліотека Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи (<http://www.cbs.km.ua/>);

- у номінації «Кращий сайт з популяризації читання бібліотеки для дітей/юнацтва» – Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка (<http://www.odb.km.ua/>).

У першому конкурсі на кращий хаб з цифрової освіти серед бібліотек України, який проводився у 2021 році ВГО УБА спільно з Міністерством цифрової трансформації України переможцем стала Центральна бібліотека ЦБС Хмельницької міської територіальної громади.

Хмельницьке обласне відділення є найчисельнішим серед відділень УБА.

У червні 2014 року УБА запровадила новий сервіс – персональний кабінет члена УБА на вебпорталі Асоціації, створила єдину корпоративну базу даних членів УБА. Після проходження навчання адміністратором бази даних членів Хмельницького відділення системи «УБА-CRM» є член Президії Тетяна Грудецька.

Табл. 1. Кількість членів Хмельницького обласного відділення по роках

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість членів	479	517	559	526	458	477	512

Переважно це працівники публічних бібліотек, а також представники наукових бібліотек Хмельницького національного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, інших навчальних бібліотек області. Найбільш дієвими членами відділення є представники Хмельницької ОУНБ, бібліотек Хмельницької, Кам'янець-Подільської, Волочиської міських центральних бібліотек, Хмельницької бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка.

Велика увага приділяється розвитку відділення, посиленню його впливу на розвиток бібліотек. На семінарах, конференціях, школах розповідаємо про місію УБА, сервіси, послуги, які сприяють професійному розвитку. Проводимо навчання щодо доступу членів відділення до дистанційних сервісів УБА та сертифікатних спеціалізованих дистанційних програм навчання Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, спрямованих на отримання, оновлення та розширення знань, формування нових професійних компетентностей, засвоєння інноваційних технологій, форм і методів роботи бібліотек у сучасних умовах.

Стабільна кількість членів відділення показує довіру до професійної громадської організації, сприяє їх включенню у коло професійного спілкування для професійного зростання. Відділення пропонує своїм членам різноманітні послуги, які сприяють професійному розвитку, адвокаційній діяльності, удосконаленню бібліотечної освіти, практики та теорії, покращенню доступу до інформації громадян України. Члени УБА та всі зацікавлені можуть скористатися послугами підвищення кваліфікації, взяти участь у конференціях, професійних поїздках для ознайомлення з практикою роботи інших бібліотек, отримати інформацію з щоквартального бюлетеня «Бібліотека» тощо. Досвід Хмельницького

регіонального відділення неодноразово висвітлювався у бюлетені УБА «Бібліотека» [14, 15].

За рішенням Президії обласного відділення, протокол № 3 від 20.08.21 року, підготовлено і видано за фінансової підтримки відділення довідково-інформаційне видання «Постаті бібліотечної плеяди». Епіграфом до видання ми взяли вислів з книги відомих авторів Умберто Еко та Жан-Клода Карр'єра «Не сподівайтесь позбутися книжок» – «...немає нічого складнішого, ніж упорядкувати бібліотеку. Складніше хіба що впорядкувати світ» [16].

Сьогодні Українська бібліотечна асоціація, складовою частиною якої є Хмельницьке відділення, визнана професійною спільнотою України та світу, сприяє розвитку громадянського суспільства.

Хмельницьке обласне відділення ВГО УБА своїми діями підтверджує бачення своєї місії як центру підтримки розвитку особистості, інноваційної платформи для розвитку професійного потенціалу членів/потенційних членів УБА, запровадження нового підходу у наданні якісних та доступних культурних послуг населенню.

Список використаних джерел:

1. Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації, 1876 – 2008 : монографія / В. С. Пашкова. – Харків : АКТА, 2009. – 336 с.
2. Архів Хмельницької ОУНБ. Справа «Документи ХУБА до 2013 року: Лист Міністерства культури № 18/3-13 від 06.01.1995».
3. Там само... Справа «Документи ХУБА до 2013 року: Протокол засідання колективу обласної бібліотеки від 23.01.1995 року».
4. Українська бібліотечна асоціація: документи і матеріали / Українська бібліотечна асоціація, Відділення Української бібліотечної асоціації при Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці; уклад. : С. Л. Карван, Н. М. Синиця, А. О. Шеїн. – Хмельницький : [б. в.], 2001. – 19 с.

5. Архів Хмельницької ОУНБ. Справа «Документи ХУБА до 2013 року: Витяг з Протоколу № 1 засідання Президії УБА від 18 січня 2012 року».

6. Положення про «Хмельницьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація» [Електронний ресурс]: затверджено Президією громадської організації «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація», протокол № 2 від 1 лютого 2021 р. – Електрон. дані. – Хмельницький, 2021. – 16 с. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/uba_km/Polozhennia_2021.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 16.11.2022.

7. Довідка про реалізацію проекту «Інформація органів влади для громадян у публічній бібліотеці: пошук, доступ, консультування» у 2010 – 2012 роках. Звіт Президії Української бібліотечної асоціації про роботу у 2010 – 2012 роках. – Київ, 2012. – С. 41-52.

8. Громадські обговорення – напрям адвокаційної діяльності УБА / Звіт Президії Української бібліотечної асоціації про роботу у 2010 – 2012 роках. – Київ, 2012. – С. 29-40.

9. Поінформована громада – демократична країна: історії успіху бібліотек Хмельниччини за програмою «Бібліоміст» / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін. ; ХОУНБ ім. Островського, ХОБ УБА. – Хмельницький : Заколотний М. І., 2015. – 68 с.

10. Synytsja Nadiya. Public libraries of Ukraine: new conditions – new opportunities / International dialogue: management of innovations, exchange of experience and partnership / – Materials of the International Conference of Libraries of Lithuania, Latvia, Estonia, Poland and Ukraine. – Klaipeda, 2015. –P. 76-81.

11. Збірка успіхів проекту ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» / USAID, Асоціація Міст України, IREX. – Київ, 2020. – 143 с.

12. Синиця Н. М. Форуми бібліотекарів Хмельниччини як засіб комунікації, представлення досягнень та нових ідей // Хмельницька ОУНБ в інформаційному просторі України: історія і сьогодення : зб. доп. і повідомл. науково-практ. конф., м. Хмельницький, 29 верес. 2021 р. – С. 30-40.

13. «Я пропоную свій досвід»: обласні конкурси – 2020 / Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ; уклад. А. М. Гуменюк. – Хмельницький, 2020. – 12 с.

14. Синиця Н. На пульсі бібліотечного життя // Бібліотека : бюлетень УБА. – 2017. – № 2. – С. 3 : фот.

15. Синиця Н. М. Вплив регіональних відділень УБА на професійний розвиток бібліотекарів та включення їх у коло професійного спілкування // Бібліотека : бюлетень УБА. – 2018. – № 1. – С. 3-4.

16. Постаті бібліотечної плеяди. Директори бібліотек Хмельницької області : довідник / Департамент інформ. діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ; уклад. Н. М. Синиця та ін. ; редкол. К. А. Чабан та ін. ; відп. за вип. Н. М. Синиця. – Хмельницький : Заколотний М. І., 2021. – 196 с. : фот. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/vidanya/2021/2021_10_08_4.pdf.

Шейн О. М.,
*головний бібліограф відділу
краєзнавства Хмельницької ОУНБ*

Краєзнавчий календар як джерело історії Хмельниччини

У всьому світі на сьогоднішній день краєзнавчі документи і матеріали визнані одними із фундаментальних цінностей сучасного суспільства. Краєзнавство є безцінною скарбницею історичного досвіду багатьох поколінь, яке витримало випробування часом як у сфері матеріальної, так і духовної культури. Воно є своєрідним містком, що здійснює єднання і спадкоємність поколінь. Реалією сьогодення в нашій країні, в області є значне поживлення інтересу населення до вивчення історії краю. Саме це зумовлює визнання краєзнавчої функції бібліотеки як пріоритетної і дає новий поштовх для її розвитку. Краєзнавча робота бібліотеки має комплексний характер і за своєю специфікою співвідносна з завданнями музеїв, архівів та

інших закладів. Враховуючи інтерес користувачів до подій минулого, бібліотекарі послідовно та систематично ведуть копітку пошукову роботу, основною метою якої є: вивчення історії свого населеного пункту, відродження імен визначних діячів краю, збирання легенд, переказів, спогадів старожилів тощо.

Важливу роль в забезпеченні інформаційних потреб різних груп користувачів виконує краєзнавча бібліографія. Це єдиний вид бібліографії, в посібниках якого максимально широко і повно представлені документи, що вміщують різноманітні відомості про окремі території в середині країни. Краєзнавчі бібліографічні покажчики виконують три важливих завдання: надання допомоги науковим дослідженням, сприяння народно-господарському будівництву на місцях, патріотичному вихованню жителів громади.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» – одне з найпоширеніших видань серед усіх наявних бібліографічних покажчиків, що видаються обласною бібліотекою. Цей покажчик сприяє популяризації літератури з актуальних питань життя області, її економіки, науки, освіти, літератури, мистецтва, допомагає в організації роботи публічних бібліотек, виховної діяльності учбових закладів, громадських організацій тощо.

Робота по складанню «Календаря...» починається з визначення дат, знаменних та пам'ятних для певної області у наступному році. Основним джерелом є краєзнавчий фонд та зведений краєзнавчий каталог, що являють собою фактографічний банк даних з історії, культури, економіки краю, так як містять фактографічні відомості про ті чи інші події, факти, дати з життя області із зазначенням джерела, звідки вони взяті. Для цього використовуються друковані та електронні матеріали, повністю або частково присвячені краю, документи місцевих архівів, неопубліковані матеріали (статистичні зведення, мемуари, епістолярна спадщина тощо).

Виявлення відомостей про пам'ятні події має бути складовою частиною будь-яких процесів краєзнавчої діяльності: перегляду нових надходжень, відбору з них відповідних видань для формування краєзнавчого фонду, аналітичного розписування

періодичної преси, збірників, складання бібліографічних посібників, виконання довідок краєзнавчого змісту.

До «Календаря» відбираються:

- роковини значних історичних подій на теперішній території області;

- дати подій суспільно-політичного руху;

- дати географічних відкриттів, освоєння нових земель;

- дати, що відображають важливі події культурного життя краю;

- дати заснування місцевих промислових, енергетичних, транспортних, сільськогосподарських, торговельних підприємств, відкриття установ культури, науки, учбових закладів;

- дати, пов'язані з життям і діяльністю видатних місцевих діячів.

При відборі персональних дат критерієм має служити відношення даної особи до краю, а саме краєзнавчий аспект її діяльності. Особливо це стосується діячів всесвітньо відомих, різнобічно обдарованих, які проявили себе в багатьох галузях науки, культури, громадського життя. З їх біографій відбираються лише значущі для краю епізоди, події, незалежно від того, яке місце вони займали в їх власному житті, значення і роль в їх діяльності. Неабияку роль у відборі дат відіграє їх достовірність, встановлення точної хронології подій, явищ, фактів.

Структура «Календаря» як комплексного методично-бібліографічного посібника визначається їх цільовим і читацьким призначенням та складається з передмови, переліку пам'ятних дат на рік, інформаційних довідок, допоміжних покажчиків та змісту.

У переліку дат на ... рік у хронологічному порядку, за місяцями та числами, розташовуються всі відібрані для даного випуску дати.

Важливою складовою частиною «Календаря» є текстова (інформаційна) довідка, яка інформує про дату. Її текст має задовольняти обов'язковим вимогам: містити лише вивірені, достовірні факти, відповідати сучасному стану наукових знань,

забезпечувати повне і всебічне висвітлення даної теми, ясні і чіткі формування, максимальну об'єктивність. Зміст довідки обумовлюється характером самої дати (історична подія, ювілей населеного пункту, підприємства, установи, роковини з дня народження або смерті того чи іншого діяча). Списки літератури до дат носять рекомендаційний характер, вони включають невелику кількість книг і статей за виключенням тих випадків, коли література про подію чи особу вичерпується кількома назвами. Основними критеріями при доборі літератури є її наукова і пізнавальна цінність, доступність, об'єктивність.

Отже, поєднання в одному виданні фактографічної і бібліографічної інформації, різноманітність змісту, цікавість і пізнавальність роблять краєзнавчий календар цінним краєзнавчим джерелом, що подає відомості про діяння минулих поколінь, популяризують нові імена славетних земляків, висвітлюють їх внесок у скарбницю світової науки, освіти, культури і є основою для формування історичної пам'яті, закарбування на папері «усної» історії, виховання національної гордості народу.

Список використаних джерел:

1. Бачинська Н. А. Бібліотекознавство / Н. А. Бачинська, Г. В. Салата. – Київ : Медінформ, 2016. – 241 с.

2. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. / В. М. Варенко. – Київ : Університет «Україна», 2013. – 416 с.

3. Кот С. І. Краєзнавство // Енциклопедія історії України : у 10 т. – Київ, 2008. – С. 280-281.

4. Історичне джерелознавство : підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – Київ : Либідь, 2003. – 488 с.

5. Краєзнавча діяльність бібліотек : метод. посіб. / М-во культури і мистецтв України, Держ. іст. б-ка України. – Київ : [б. в.], 2002. – 208 с.

6. Богза Н. Бібліотека і регіон: система інформаційних комунікацій території // Бібліотечна планета. – 2000. – № 1. – С. 10-11.

Грицишина О. О.,
завідуюча відділом абонементу
Хмельницької ОУНБ

Вдосконалюємо українську мову в бібліотеці

Сьогодні значення бібліотеки як осередку культури, центру спілкування та інформації стає дедалі важливішим. Все частіше бібліотеки стають центрами суспільного і культурного життя населення, успішно сприяючи популяризації книги та поширенню читання. У зв'язку з цим значно зростає роль дозвіллевої функції. Творчі аматорські об'єднання читачів, а саме клуби за інтересами міцно увійшли в практику бібліотечної роботи.

Клуби за інтересами створюються там, де для цього є необхідні умови. Перш за все – бажання людей об'єднатися на основі спільних інтересів.

Враховуючи умови під час повномасштабної російсько-української війни все більше громадян вирішують перейти на українську мову. Серед громадян із окупованих територій, які переїхали до міста Хмельницького, досить високий відсоток складає російськомовне населення. В повсякденному житті жителі східної частини нашої країни говорили виключно російською мовою. Бажання не говорити мовою країни-агресора спонукало створенню на базі Хмельницької ОУНБ розмовного клубу української мови.

В результаті було створено Google Форму для реєстрації на розмовний клуб, виставлено оголошення на сторінці бібліотеки та поширено у соцмережах. 4 травня 2022 р. відбулося перше заняття розмовного клубу «Скажи мені українською». Заняття клубу відвідувало близько 30 учасників, серед яких внутрішньо переміщені особи з різних куточків України: Харків, Краматорськ, Сєвєродонецьк, Дружківка, Дніпро, Київська область та інші. Вікова категорія учасників складала від 13 до 83 років.

Коучем занять був філолог, український письменник, автор історично-детективних романів Юрій Даценко, який провів для відвідувачів 8 занять. Теми занять різноманітні: автобіографія;

культура та які чинники відносять до української культури?; суржик та вплив мовного середовища на мислення людини; використання зворотів у різних комунікативних ситуаціях; обговорювали як себе поводити, завітавши до закладу громадського обслуговування; аналізували поетичні та прозові твори українських письменників, зокрема: «Зачарована Десна» Олександра Довженка, поезії Тараса Шевченка та Павла Гірника.

Учасники розмовного клубу подорожували туристичними маршрутами Хмельниччини разом із письменником, краєзнавцем Ігорем Байдаком. Обговорювали тему розвитку зеленого туризму на Хмельниччині. Знайомились з історією Головчинецького монастиря, говорили про палацо-парковий ансамбль, про архітектуру Кам'янець-Подільської фортеці та Сутковецької синагоги. Переглядали світлинами пам'яток архітектури, автором яких є оповідач. Ігор Байдак познайомив учасників з місцевим діалектом, що дало поштовх для подальшого розгляду теми на наступних засіданнях клубу.

Наступним лектором розмовного клубу була Людмила Галкіна, вчителька української мови та літератури Хмельницького ліцею II-III ступенів Хмельницької обласної ради, яка провела 10 занять. Вона знайомила з: фонетикою та милозвучністю української мови; правописом слів іншомовного походження; значенням української мови у персональному дискурсі; подвоєнням та подовженням у словах та їх будовою; з творчістю українських класиків; дискутували на тему «Що для мене є українська мова?».

Окрім цього учасники розглянути теми: діалектичні напрямки в регіонах України; автентичні страви української кухні; нововведення в українському правописі; вживання фемінітивів та інше.

Приємним сюрпризом для присутніх була зустріч з письменником, журналістом, краєзнавцем, військовим медиком Михайлом Цимбалюком, який з перших днів повномасштабної російсько-української війни став на захист країни. Михайло Петрович говорив про війну, військові будні українського солдата, а також наголосив, що мова є найбільшою зброєю українців.

Декілька занять учасники боролися за чистоту мовлення,

виявляючи суржик в українській мові. Цікавим був урок по вивченню діалектів, бо тут згадували діалекти тієї місцевості, де народилися та проживали.

В результаті проведених занять розмовного клубу було зрозуміло, що нашому російськомовному суспільству важко, саме, говорити українською. Не писати, не читати, не думати, а саме говорити. Тому, головним завданням розмовного клубу української мови є проведення занять усної розмовної мови.

Під час проведених занять лектори клубу наголошували тим, хто вирішив вивчити українську, не боятися. Починати поступово. Виділяти окремі години в родині для спілкування українською. Відповідати рідною мовою у громадських місцях. А ще: дивитися українські фільми, слухати українську музику, читати українські книжки.

У вересні 2022 р. Хмельницька ОУНБ приєдналася до волонтерського проєкту «Єдині», організатором якого є громадська організація «Українська національна платформа», аби допомагати і підтримувати усіх, хто переходить на українську мову, сприяти подоланню мовного бар'єру та виробленню мовної стійкості у робочому і повсякденному спілкуванні державною мовою України – українською.

Метою проєкту є допомога 1 мільйону людей перейти на українську до кінця 2024 року.

Під час занять в рамках проєкту розглядалися теми:

- Знайомство. Мотивація. Створення середовища підтримки та обміну досвідом у вивченні української.

- Адаптація в побуті (Як спілкуватися українською в крамницях, на вулицях, інших публічних місцях. Як долучитися до місцевої спільноти завдяки мові?).

- Дух свободи і єдності: культура та історія України.

- Українська – мова можливостей. Мовна стійкість.

Підсумки: відчуйте себе переможцями!

Рекомендованою структурою занять клубу було:

- Вступ. Оголошення теми, регламенту.

- Презентація теми (відео / інші матеріали – на вибір модератора).

- Обговорення стійких висловів, слів, дотичних до теми.

- Обговорення теми в загальному колі, у малих групах, відповіді на відкриті запитання.

- Підсумки.

- Арттерапія.

В результаті проведених занять з вивчення української мови учасники створили Viber-групу, де обмінюються думками, діляться цікави відеосюжетами, вивчають нові слова, які збагатять їхню українську.

Повномасштабна війна Росії проти України спричинила стрімке зростання попиту на вивчення української мови. Утверджуючи мову, ми посилюємо наш мовний фронт, захищаємо нашу незалежність. В громадян нашої держави виник супротив проти мови агресора. Зросло бажання говорити рідною мовою. Саме тому, в цьому має допомогти бібліотечна спільнота: посприяти, направити, виправити, порекомендувати на що звернути увагу при вдосконаленні рідної української мови.

Список використаних джерел:

1. Шляхта О. Погляд у минуле, вектор у майбутнє / О. Шляхта // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 2. – С. 29-32.

2. Бібліотечні практики проти маркерів «руського міра» // Електронне посилання: <https://oth.nlu.org.ua/?p=6227>.

3. Рискальчук О. «Я не хочу розмовляти мовою ворога»: репортаж з курсів вивчення української у Хмельницькому // Електронне посилання: <https://vsim.ua/lyudi/ya-ne-hochu-rozmovlyati-movoyu-voroga-reportazh-z-kursiv-vivchennya-uk-11602178.html>.

4. «Скажи мені українською» // Електронне посилання: http://www.ounb.km.ua/news/2022/2022_05_04_3/2022_05_04_3.p hp.

5. Як у Хмельницькому письменник Юрій Даценко вчить переселенців думати та говорити українською // Електронне посилання:

https://ye.ua/kultura/58963_Yak_u_Hmelnickomu_pismennik_Yuriy_Dacenko_vchit_pereselenciv_dumati_ta_govoriti_ukrayinskoyi.htm l.

СУСПІЛЬНО КОРИСНІ ІНІЦІАТИВИ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ: ПРОЄКТИ, АКЦІЇ, ПАРТНЕРСТВО

Козак І. М.,
*завідуюча відділом медичної
літератури Хмельницької ОУНБ*

Бібліотеки і збереження здоров'я громадян в період війни

Відділ медичної літератури досить молодий структурний підрозділ Хмельницької ОУНБ. Він був створений в результаті реорганізації Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки шляхом приєднання. На сьогодні робота відділу спрямована на обслуговування медичних працівників професійною літературою та поширення медичних знань, промоцію здорового способу життя серед широкого загалу мешканців міста та області.

Думати про своє здоров'я необхідно не тільки в мирний час, але і під час війни. Війна змусила багатьох з нас думати про те, як вижити, і всіх, без сумніву, турбує питання, як запобігти наслідкам військових дій. Саме тому інформування жителів громади про те, як вберегтися в цих умовах, як запобігти пораненням та ушкодженням, як допомогти собі і близьким, якщо трапилась біда, повинно стати першочерговим завданням публічних бібліотек області. Співпраця зі службою надзвичайних ситуацій, медицини катастроф (швидкою допомогою), медичними працівниками фельдшерських пунктів та амбулаторій допоможе організувати навчання мешканців громад різних вікових категорій.

Війна змусила багатьох із нас пережити стрес, спричинений психічними травмами, зіткнутися з депресією переїздів та довготривалих поїздок у чужі міста та країни. Подібні ситуації мають негативні наслідки для психічного та

фізичного здоров'я. Ми всі знаходимось в стані довготривалого стресу. Люди, які зараз в Україні переживають наслідки війни, «постарішали» на 10-15 років. Недуги, якими люди хворіли, наприклад, у 60 років, тепер будуть в 50.

В цей час ми маємо не забувати про головне завдання бібліотеки – інформування наших читачів та користувачів наших послуг про необхідність спілкування із сімейними лікарями, допомогти і навчити людей реєструватись у системі Medics; отримати та користуватись електронним направленням та електронним рецептом.

Одне з важливих завдань суспільства – виховати фізично, морально, соціально, духовно здорову людину. Здоровий спосіб життя – одне з важливих напрямків роботи бібліотек. Українська бібліотечна асоціація (УБА), Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» та Благодійний фонд «Бібліотечна країна» уклали меморандум про співпрацю щодо промоції здорового способу життя та свідомого ставлення до здоров'я через бібліотечну мережу України. Тому потрібно налагодити співпрацю з лікувальними закладами, що знаходяться на території громади з метою популяризації медичних знань серед мешканців громади.

У своїй роботі можна використовувати інформацію, розміщену на сайті Міністерства охорони здоров'я України (сторінка «Громадянам») <https://zdrav.ck.gov.ua/uk> та сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/>. Одна з головних функцій цієї установи – поширення медичних знань та пропаганда здорового способу життя, тому на сайті є багато цікавих матеріалів для широких верств населення.

При відділі створено клуб «Активне довголіття». Мета клубу – сприяння соціальній адаптації людей похилого віку, популяризація здорового способу життя, донесення інформації про захворювання, їх попередження та профілактику. Засідання проходять 2, 4 п'ятниці місяця з вересня по травень. Наш відділ може надіслати програму, теми засідань і, за бажанням ваших користувачів, ви можете попередньо узгодити підключення в Zoom.

Відділ медичної літератури Хмельницької ОУНБ пропонує до використання через МБА спеціалізований фонд медичної

літератури та допомогу при організації різних заходів медичного спрямування. Також запрошує долучатися разом з користувачами до профільних заходів, які проводяться на платформі Zoom. Працівники ОУНБ, за заявками з ЦБ, можуть провести захід спеціально для користувачів ваших бібліотек за тематикою, що цікавить саме громадян ваших населених пунктів.

І пам'ятаємо, турбота про здоров'я робить нас сильнішими, витривалішими та надає ресурс для боротьби з ворогом. Не відкладайте піклування про себе і своїх близьких до кращих часів!

Козицька Т. С.,
директор центральної бібліотеки
Хмельницької міської територіальної громади
Слободян Г. І.,
бібліотекар I категорії бібліотеки-філії № 10 Центральної
бібліотеки Хмельницької територіальної громади

Публічна бібліотека – місце для спілкування мешканців мікрорайону

Бібліотека вже не може бути просто місцем, де зберігаються книги. Вона стає комфортним для спілкування середовищем та інформаційним центром, максимально зручним для відвідувачів. Саме такою є бібліотека-філія № 10 ім. Д. М. Брилінського Централізованої бібліотечної системи Хмельницької міської територіальної громади. Вона розташована на вул. Тернопільській, 32.

Фонд бібліотеки налічує понад 18000 документів та обслуговує понад 2000 користувачів. Тут працює 3 працівники, які щороку проводять близько 50 масових заходів.

Для комфортного перебування у бібліотеці створено хороші умови:

- сучасні книги;
- затишні куточки для спілкування;
- зони відпочинку;
- інформаційні куточки;

- ігрова кімната.

У 2018 році в бібліотеці розпочали штрихкодування книжкового фонду з метою запровадження тут електронної книговидачі. Наразі ведеться електронна база читачів, штрихкуються книги та періодичні видання. З 2020 року на абонементях 1-4-х та 5-9-х класів здійснюється обслуговування в режимі електронної книговидачі, а звичні паперові формуляри замінено на електронні читацькі квитки. Тому процес видачі літератури значно пришвидшився.

У бібліотеці діє програма «Розквітай, моє Поділля», у межах якої користувачі мають можливість знайомитися з місцевими письменниками та читати їхні твори. Тут також діє клуб художньо-естетичного спрямування «Яскрава палітра». Мета: формування у юного покоління естетичних поглядів, навичок розуміння прекрасного; виховання естетичних почуттів, уміння отримувати насолоду від сприйняття краси навколишнього світу. У межах клубу проводять різноманітні майстер-класи, конкурси малюнків, зустрічі однолітків тощо.

У 2019 році бібліотека взяла участь у Громадському проєкті «Бюджет участі». Проєкт № 29 «SMALL TOWN – в бібліотеці» завдяки активному голосуванню та хорошій підтримці хмельничан набрав достатню кількість голосів та здобув перемогу. Проєкт допоміг бібліотеці оновити меблі та закупити необхідну техніку (комп'ютери та ноутбуки, телевізор та принтер), книги з доповненою реальністю та велику кількість настільних ігор. Завдяки новій техніці користувачі мають можливість переглядати та обговорювати фільми, самостійно створювати презентації, відеосюжети, слухати музику, брати участь у культурних заходах і забавах, цікаво проводити вільний час та вчитися. Мультимедійний супровід допомагає краще сприймати та запам'ятовувати інформацію, робить заходи насиченими й різноплановими.

Водночас бібліотека є Хабом цифрової освіти. У межах своєї професійної діяльності бібліотекарки проводять навчальні, інформаційні та консультативні заходи щодо підвищення цифрової та медійної грамотності мешканців мікрорайону. Користувачі проходять курси комп'ютерної грамотності для розвитку критичного мислення, формування довіри до

технологій через розвиток навичок у сфері кібербезпеки.

Працівниці бібліотеки беруть активну участь у різних проєктах. Так, читачі у рамках «English for everyone» доєдналися до міжнародного «Пілотного проєкту віртуальної співпраці з Корпусом Миру США в Україні» та пройшли практику живого спілкування з носієм мови, американцем, колишнім волонтером Корпусу Миру США в Україні Білом Олсоном. Учасники вели активні дискусії на різні теми під час віртуальних зустрічей у ZOOM.

Завдяки проєкту «Інформаційна підтримка ЄС – бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні», який є ініціативою та фінансується Представництвом Європейського Союзу в Україні, бібліотека-філія № 10 одержала друковані матеріали, книги про країни ЄС та символіку, які мають попит у читачів.

3 2021 року книгозбірня у рамках акції «Читаємо польською» отримала з Варшави в подарунок понад 800 книг польською мовою. Вони були розподілені та передані у всі бібліотеки-філії громади. Серед подарованого: художня література, енциклопедії, різноманітні збірники, словники як для дітей, так і для дорослих.

Одержати книги допоміг активний волонтер бібліотеки, провідний експерт з міжнародних проєктів та програм Офісу міжнародних зв'язків Хмельницького національного університету – Вадим Басистий.

«ВільноХаб» – це проєкт, що реалізується програмою «Мріємо та діємо», яка впроваджується за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується IREX у партнерстві з «Будуємо Україну Разом» (БУР).

Бібліотека-філія № 10 Центральної бібліотеки Хмельницької територіальної громади була обрана на основі відкритого конкурсного відбору поміж книгозбірень Волинської, Вінницької, Рівненської, Львівської, Івано-Франківської, Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької та Закарпатської областей. Ця ініціатива спрямована на зміцнення спроможності бібліотекарів забезпечувати вирішення надзвичайних інформаційних та навчальних потреб у громаді у зв'язку з війною та її гуманітарними наслідками, надання підтримки ВПО шляхом

залучення їх до діяльності бібліотеки у рамках заходів проєкту, а також підтримки дітей та молоді серед ВПО та місцевої громади задля їхньої психосоціальної адаптації, зміцненню їхніх соціальних зв'язків та потреб шляхом спілкування з оточенням, а також отриманню можливостей для неформального навчання та розвитку. У межах проєкту в бібліотеці відбувається низка заходів, які дають простір для комунікації, взаєморозуміння і підтримки серед місцевих мешканців громади і переміщених осіб. З квітня по червень 2022 року у книгозбірні відбулося понад 30 заходів, які відвідало близько 900 відвідувачів, зокрема 365 ВПО.

З 14 по 17 лютого 2022 року тривала VIII Зимова школа молодих бібліотекарів Української бібліотечної асоціації. Ганна Слободян, бібліотекар I категорії бібліотеки-філії № 10 Центральної бібліотеки Хмельницької територіальної громади, мала нагоду стати її учасницею. Мета школи: допомогти молодим бібліотекарям швидко та легко адаптуватися у мінливому середовищі, надати дієві інструменти для просування бібліотечної роботи в онлайні та підвищити професійність молоді Української бібліотечної асоціації.

Від кожного з учасників та тренерів VIII Зимової школи молодих бібліотекарів Української бібліотечної асоціації учасники взяли щось цікаве з досвіду роботи для себе. Вони не лише навчалися, обмінювалися досвідом, а й неформально спілкувалися, танцювали, зробили неймовірну кількість фото, щоб зберегти на світлинах будні чудових людей та емоції, які вони випромінюють.

Результатом поїздки на VIII Зимову школу молодих бібліотекарів Української бібліотечної асоціації стало здобуття учасницею знань та навичок у таких темах: впровадження автоматизації; сайт бібліотеки: який він має бути?; як впровадити нові онлайн-послуги у бібліотеці?; онлайн-платформи для роботи та спілкування; створення контенту для соціальних мереж; подкасти: їх створення та використання у бібліотеках; залучення читачів до діяльності бібліотеки; використання онлайн-платформ для створення бібліотечного контенту.

Геплюк Л. В.,
директор Кам'янець-Подільської міської ЦБС

Під знаком ювілею: затишні зустрічі у бібліотечному дворіку

Історія утворення установ, організацій невідривно пов'язана з історією краю.

Кам'янець-Подільська міська бібліотека – одна з найстаріших бібліотек України та перша публічна бібліотека на Поділлі. Вона була заснована в 19 столітті і офіційно відкрита 1 (14) січня 1866 року.

Бібліотекою керував розпорядчий комітет, за роботою якого пильно слідкував губернатор. Книжковий фонд складала переважно релігійно-богословська література та книги монархо-політичного змісту, виключно російською мовою. Бібліотека була відкрита для всіх, за виключенням дітей. Користування бібліотекою було платне, тобто вона утримувалась майже за рахунок плати самих читачів, які, згідно з статутом, повинні були вносити значні внески за користування книжками і журналами. Це обмежувало доступ до бібліотеки малозабезпечених верств населення міста, тому в ній нараховувалось всього 405 читачів, а книжковий фонд становив лише 2270 примірників. Поповнення бібліотеки літературою було мізерним. Книжки можна було одержувати як в читальному залі, так і брати додому. На організацію бібліотеки було відпущено лише 3 000 крб. Розміщувалась вона в найманій квартирі, за яку сплачувалось 450 крб. на рік.

«Потреба в читанні книг і журналів була настільки значна, – за свідченнями тодішнього голови розпорядчого комітету Міхалевича, – що на 1867 рік необхідно було виписувати деякі періодичні видання в двох примірниках». Найбільша кількість відвідувань у перший рік роботи бібліотеки припадала на долю чиновників, за ними йшли вихованці навчальних закладів.

Вже в 1867 році квартира, в якій була розміщена бібліотека, потребувала капітального ремонту. Обіцяних 200 карбованців на ремонт міська Дума так і не виділила. А ще через рік міністр

фінансів ставить питання про те, що взагалі не слід відпускати коштів на утримання бібліотек Західного краю. Розпорядчий комітет Кам'янець-Подільської бібліотеки приймає рішення скоротити помічника бібліотекаря і одного сторожа, а частину приміщення здати в найом, закривши читальний зал.

За перші 25 років свого існування бібліотека не раз була в скрутному становищі. Негативно відбивалось на її роботі і те, що бібліотека часто-густо змушена була переїздити з одного найманого приміщення в інше. Але життя продовжувалось, бібліотека продовжувала існувати і робити свою справу. Пізніше, десь в 1884 році, бібліотека робить спробу проведення і масових заходів. Влаштовувались так звані «читання», що призначались в святкові дні. Майже завжди вони супроводжувались туманними картинами, а також дуже часто – співом хорів – гімназичного, семінарського, архієрейського та духовного училищ. Але знов-таки кошторис на 1885 рік не дав ходу цій справі. Була спроба відкриття відділення бібліотеки на Польських фільварках, жителі яких через віддаленість від міста не мали змоги користуватись бібліотекою. Але і ця справа розбилась об кошторис.

Підбиваючи підсумки за першу чверть століття існування бібліотеки, голова розпорядчого комітету Міхалевич писав: «Вважаємо доречним висказати наше глибоке переконання в тому, що бібліотеку необхідно зробити установою виключно урядовою, щоби не бути в постійній залежності від завтрашнього дня», і далі: «В нове 25-ліття бібліотека вступає... з цілковито скромними засобами, з неблизкучим минулим та малообіцяючим майбутнім, але з вірою в те, що її корисному служінню не судилося припинитися або ослабнути».

У нас дуже мало даних і свідчень про те, як діяла перша на Поділлі публічна бібліотека в наступному 25-літті.

На початку Першої світової війни бібліотека зовсім закривається, бо немає коштів на її утримання. Відкрившись після дворічної перерви, бібліотека існує виключно за рахунок внесків читачів. Вибір книжок обмежений, певна кількість міського чиновного населення виїхала з міста у зв'язку з воєнними діями разом з губернськими установами до Вінниці та інших міст.

У грудні 1922 року, на території Губернаторської площі,

відкривається центральна бібліотека міста Кам'янця-Подільського. Вперше за довгі роки свого існування вона одержує державне приміщення. Книжковий фонд бібліотеки – 25 тисяч примірників. Вже за перші 20 днів у читальному залі бібліотеки побувало 1420 читачів. В практику роботи бібліотеки входять нові форми зв'язку з читачами: організація книжкових виставок. Центральна бібліотека була ініціатором створення бібліотек у селах повіту.

Ці заходи дали поштовх для масового бібліотечного руху на Кам'янеччині. Для зручності роботи з книжковими фондами в бібліотеці запроваджується десяткова класифікація, систематичний, алфавітний та рекомендаційний каталоги. При бібліотеці працює рада. Одним з питань, розглянутих радою, було проведення Дня книги в масштабах округу. В місті відкривається бібколектор, який дає обов'язковий примірник літератури центральній бібліотеці. Центральна бібліотека веде і методичну роботу: бере активну участь у проведенні конкурсу на кращу хату-читальню, проводить окружні семінари з бібліотечної справи.

В 1927 році бібліотека одержує нове приміщення на Старопоштовій вулиці біля Новопланівського мосту. Це був чудовий триповерховий будинок з просторим, світлим читальним залом, добре обладнаним абонементом. Книги з книгосховища подавались на транспортерах.

Ось окремі віхи з життя бібліотеки:

1929 рік. Бібліотека бере участь у Всесоюзному поході за масове обслуговування читачів. В 1930 році в зв'язку з ліквідацією Кам'янецької округи бібліотека з окружної стає міською. На 01.01.1934 року книжковий фонд бібліотеки нараховує 36 тисяч примірників, і в цьому ж році поповнюється за рахунок фонду бібліотеки Інституту народної освіти, який переведено в місто Ніжин.

1937 рік. Бібліотека стає обласною, фонд її становить 58 тисяч примірників.

1940 рік. З фондів дитячого відділу утворюється обласна дитяча бібліотека з фондом 17 тисяч примірників.

1941 рік. В перші ж дні Великої Вітчизняної війни прямим попаданням бомби зруйновано приміщення бібліотеки, більшість

книг була знищена і пограбована. Але чимало книг вдалося врятувати двом мужнім жінкам: завідуючій читальним залом Н. В. Кречет та техпрацівниці М. Н. Азарчук. 26 березня 1944 року місто було звільнено від нацистських окупантів, а 1 квітня в книзі наказів по бібліотеці для дорослих – перший наказ: «Я, Кречет Ніна Володимирівна, приступила до роботи на посаді зав. бібліотекою м. Кам'янець-Подільського с 01 квітня 1944 року». В цьому ж наказі на посаду прибиральниці зарахована М. Н. Азарчук. Дві жінки, дві рятувальниці бібліотеки. Бібліотека розташувалася в приміщенні на вул. Резервуарній (нині – вул. Симона Петлюри) № 4 (сьогодні тут розміщена дитяча художня школа). Книжок в бібліотеці майже не було, і працівники разом з завідуючою почали збирати їх по всьому місту. Допомогали їм солдати, як робочою силою, так і транспортом. Безумовно, книги були в страшному стані, їх треба було чистити, сушити, клеїти. Цим і займались бібліотекарі і читацький актив. На прохання міської Ради (по радіо і через газету) жителі міста почали зносити до бібліотеки книги, а меблевий цех виготовив для бібліотеки стелажі, активна молодь міста допомогла впорядкувати приміщення. На кінець 1944 року книжковий фонд бібліотеки складав 11 тисяч примірників книг і 1700 брошур. Була зроблена передплата на періодичні видання на 1945 рік.

З кожним роком зростають фонди бібліотеки, збільшується кількість її читачів. За повоєнні роки бібліотека тричі змінює приміщення і, кожний раз – на краще. З 1944 по 1951 роки – це частина будинку по Резервуарній (Уральській), 4 площею 70 кв. м; з 1951 по 1969 – окреме одноповерхове приміщення по вул. Ленінградській (нині – Лесі Українки), площею 309 кв. м; з 1969 і по цей час – триповерхове приміщення по вул. Чкалова (Князів Коріатовичів) з площею 659 кв. м. За цей період головна книгозбірня міста зробила вагомий внесок у розбудову культурного потенціалу України. Для багатьох поколінь наших читачів книгозбірня була, є і буде вікном у світ, де вони вчилися, писали, читали, думали, змінювали своє життя.

Бібліотека постійно змінюється, але завжди залишається домівкою для тих, хто ставить перед собою нові, амбітні цілі.

У березні 2016 року центральній міській бібліотеці

присвоєно ім'я Костя Солухи. Сьогодні наша книгозбірня – це, передусім, місце проведення вільного часу в спілкуванні з літературою, культурою і мистецтвом, з можливістю доступу до найсучасніших інформаційних технологій.

Із новинок, якими може похизуватися центральна бібліотека імені Костя Солухи – це облаштування на території внутрішнього дворику – Просвітницький простір «Український сад». Проєкт, який розробили НСОУ «Пласт» та ГО «Урбан Пікнік» (співпраця бібліотеки з громадськими організаціями міста), переміг у конкурсі і фінансувався за кошти Громадського бюджету. Під час весняної акції «Толока» разом з представниками влади, викладачами та студентами Східноукраїнського університету висадили дерева і квіти, що асоціюються з Україною – соняхи, чорнобривці, мальви тощо. І хоча роботи поки не завершено, однак у дворіку вже встигли презентувати декілька книг і нове обличчя бібліотеки: презентація роману «Оскар» української письменниці, волонтерки та громадської активістки Людмили Охріменко; екскурс в історію «Кам'янець – соборна столиця України» для юних амбасадорів (дітей внутрішньо переміщених осіб) в рамках міського проєкту «Курс юного амбасадора»; презентація збірки творчого об'єднання «Ліра» «Оспіваний Кам'янець»; презентація книги міської Ради ветеранів «Шляхами милосердя», приуроченої до 35-ліття з дня утворення організації. Напередодні Дня Незалежності в цьому дворіку команда у складі маркетолога Валентина Козярука та дизайнера Олександра Гуцола працювала і презентувала брендинг бібліотеки. Вони розробили в єдиному стилі логотип бібліотеки, вказівники, закладки, чашки, футболки, підставки, наочно продемонстрували як завдяки кольорам і шрифтам може змінюватися дизайн, як оформити каталожні ящики і загалом всю будівлю.

Бібліотека та працівники не бояться змін, вони впевнені в своєму праві на існування в ХХІ ст. Ми постійно прагнемо до вдосконалення, можливо, в цьому і секрет нашого цікавого та довгого життя.

Кушнір С. В.,
директор КЗ «Центральна бібліотека»
Віньковецької селищної ради

Бібліотеки Віньковеччини: працюємо з вірою у перемогу

На мою думку, вислів Вілларда Скотта, американського теле- та радіоведучого, актора: «Бібліотекарі завжди були одними з найбільш вдумливих і корисних людей. Вони вчителя без класної кімнати. Немає бібліотек, немає прогресу» наразі не втратив своєї актуальності.

Бібліотечні заклади Віньковецької громади з перших днів вторгнення російських військ у нашу країну не припиняли своєї діяльності, ставши дієвими центрами життя громади, розширивши та урізноманітнивши свої функції.

Бібліотеки стали осередками волонтерської діяльності: почергово плели маскувальні сітки, організовували виготовлення продуктів тривалого зберігання (м'ясні та овочеві консерви), випічки. Кожен працівник та бібліотечний заклад став надавачем добровільної безкоштовної допомоги військовим ЗСУ, тероборони.

Допомагають бібліотекарі захисникам, переказуючи власні кошти на рахунок ЗСУ. Також організовують заходи з метою фінансової підтримки захисників. Так, у Центральній бібліотеці за ініціативи користувачки із когорти ВПО було проведено ряд майстер-класів із розпису медово-імбирного печива, також проведено благодійні аукціони та ярмарки, на яких були представлені речі, створені власноруч працівниками та користувачами бібліотеки. У результаті заходів для захисників було передано понад 5000 грн.

3 січня 2022 року провідний бібліотекар Лариса Матковська ініціювала акцію «Потруси шафу». Умови акції: чистий, цілий одяг, у гарному стані, придатний до носіння можна залишити для інших, обміняти або просто при потребі взяти одяг безкоштовно. Сьогодні, в час, коли допомоги потребують ВПО, дана акція стала як ніколи актуальною.

Бібліотеки-філії інформують жителів про перебіг подій на фронті та в тилу, з метою надання допомоги займаються обліком осіб, що прибули на Віньковеччину. Члени громади та переселенці мають можливість користуватися комп'ютерами з доступом до інтернету, безкоштовно копіювати документи. У публічних бібліотеках переселенці отримують інформацію щодо надання адміністративних та соціальних послуг, про діяльність інфраструктури ТГ.

Справжнім гуманітарним серцем громади виявилася бібліотека-філія с. Великий Олександрів. У перші дні війни працівник бібліотеки Галина Коржак, працівник клубного закладу Тетяна Комаха разом з активними жителями села організували волонтерський пункт допомоги військовим. Працюють на совість, відповідально, організовано. На сьогодні на м'ясні консерви перероблено 9 свиней, 1 теля, біля 300 кг птиці, спечено 900 пасок, 600 буханок хліба, біля 245 ящиків печива. Біля 500 кг овочів (огірки, помідори, кабачки) законсервовано та наквашено.

Робота на Перемогу міцно об'єднала бібліотеку, клуб та волонтерську кухню з благодійним фондом «Подільська перлина», гуманітарним штабом народного депутата Сергія Мандзія. Так, від народного депутата отримали в подарунок духову шафу на 48 буханок хліба. Форми для хліба та бойлер придбали Коцемір Олександр та Загородська Ганна. Хмельницький обласний благодійний фонд «Подільська перлина» надав тістоміс на 15 кг борошна, холодильник та морозильну камеру. Маленьке село, де проживають люди з великим, добрим, щирим серцем, які щодня готують продуктові набори для наших захисників.

Хочу наголосити, що пані Галина та пані Тетяна – унікальні. Їхніми стараннями бібліотека та клуб стали збирачами та популяризаторами традицій рідного села. Це і ретрокімната, і різнобарв'я вишивок, костюмів старовинних та сучасних. Їх ініціативність, як каже голова громади: «Зашкалює», але приносить свої результати. В краєзнавчій кімнаті уже стало затісно і не поміщаються усі зібрані експонати, тому перенесено у більшу кімнату бібліотеки. А завдяки підтримці селищного голови Володимира Лужняка планується заміна вікон на

енергозберігаючі. Тому зовсім скоро оновлена краєзнавча кімната знову гостинно прийматиме екскурсії.

Центральна бібліотека взяла участь у проєкті «ВільноХаб», який реалізується програмою «Мріємо та діємо», що впроваджується в Україні Радою наукових досліджень та обмінів (IREX) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) і підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України протягом квітня – вересня цього року. Проєкт спрямований на розвиток та підтримку молоді в Україні, в тому числі внутрішньо переміщених осіб, які наразі перебувають у Вінковецькій територіальній громаді.

Заходи, які проводить центральна книгозбірня у межах роботи ВільноХабу, різноманітні і за тематикою, і за формами організації. Це цікаві й творчі майстер-класи для юних відвідувачів, ігротеки, кіноперегляди, зустрічі з волонтерами та психологами, мовні заняття, уроки медіаграмотності та кібербезпеки тощо, створюючи простір для комунікації, взаєморозуміння і підтримки серед місцевих мешканців громади і переміщених осіб, таким чином посилюючи згуртованість громади, запобігаючи конфліктам.

Приємно, що багато внутрішньо переміщених осіб різних вікових категорій стали активними користувачами бібліотек, налагодили партнерську співпрацю. Жінки і діти, з числа внутрішньо переміщених осіб, є активними учасниками різноманітних заходів у рамках проєкту, що сприяє їхній психосоціальної адаптації, зміцненню соціальних зв'язків і потреб шляхом спілкування з місцевими жителями, а також можливостей для неформального навчання та розвитку.

Завдяки ініціативі, наша бібліотека поповнилася великою кількістю матеріалів для творчості та розвитку – малювання, ліплення, майстрування, вишивання, а також настільних ігор для дітей, молоді та дорослих. Відвідувачі бібліотеки беруть участь у різноманітних майстер-класах, інтерактивних іграх, переглядають анімаційні та художні фільми для дітей та юнацтва. Протягом занять розвивають свої комунікативні навички, медійну грамотність, емоційно-вольову саморегуляцію, навчаються відновлювати свій психоемоційний стан, зверталися за допомогою, в разі надскладної ситуації, допомагати іншим.

Емоції та відгуки учасників і серед внутрішньо переміщених осіб, і жителів громади засвідчують, що їм подобається такий вид дозвілля, адже це допомагає хоча б на мить забути жахіття війни, розвіяти їхній сум за покинутим домом і подарувати хоча б крихту тепла та радості, отримувати психосоціальну та емоційну підтримку, неформальну освіту, необхідну інформацію для адаптації на новому місці проживання і працевлаштування. Тож ініціатива створення ВільноХабів виявилася дуже на часі. Віримо, що найближчим часом кожен українець зможе повернутися до свого дому. Проте поки що разом працюємо задля нашої Перемоги і підтримки всіх тих, хто цього потребує, як дітей, так і дорослих.

Найбільшою зброєю для бібліотек і бібліотекарів залишається книга. Працівники бібліотек громади здійснюють обслуговування користувачів, популяризуючи українську книгу, місцевих авторів, підтримуючи їх таким чином, допомагаючи пережити цей нелегкий для держави та всіх нас час. Не можемо не згадати і не подякувати за тісну співпрацю Віньковецьку літературну спілку «Огневежа». Спільно із ними було проведено презентації літературно-публіцистичного альманаху «Огневежа» 6 «Хто сказав, що Слово сьогодні не в моді?», вечір пам'яті краєзнавця, публіциста Миколи Яцишина «Літописець рідного краю». Поруч із книгами бібліотекарі пропонують своїм читачам віртуальні виставки, онлайн-вікторини, бібліотерапевтичні заходи тощо.

Книгозбірні Віньковеччини активно просувають цифрову грамотність серед своїх користувачів. Бібліотеки сіл Дашківці, Великий Олександрів, Калюсик, Яснозір'я входять до мережі цифрових хабів, де власне й можна безкоштовно отримати доступ до сайту «Дія. Цифрова освіта» та пройти навчання з цифрової грамотності. Також у бібліотеках можна проконсультуватися щодо окремих можливостей та послуг Дії.

До речі, переможниця першого туру обласного конкурсу «Краща сторінка в мережі Фейсбук» бібліотекар I категорії бібліотеки-філії с. Калюсик Інна Боцян 23-24 вересня взяла участь у I Міжнародній конференції «Учителі майбутнього – разом заради довкілля» у місті Варшава (Польща). Саме пані Інну було запрошено за підсумками першого етапу Міжнародного

Польсько-українського проєкту про Цілі сталого розвитку, який проводився в освітніх закладах та публічних бібліотеках у червні – вересні 2021 року.

Центральною бібліотекою надається активна методична та практична допомога бібліотекам громади. Одне із завдань, яке реалізують бібліотеки сьогодні – мінімізація культурної присутності країни-агресора. Складаються списки на вилучення книг відповідно до листів Державного комітету телебачення і радіомовлення України та на основі вивчення використання фонду і виявлення пасивної частини.

Ми вважаємо, що кожний може зробити свій посильний внесок у Перемогу, як це робить колектив наших бібліотек. Намагаємося всіма можливими засобами забезпечувати разом з громадою надійний та дієвий тил у період воєнного стану. Робимо все для Перемоги. Слава Україні!

Сайпель Т. А.,
*директор Центральної бібліотеки
Деражнянської територіальної громади*

Пріоритети сьогодення в діяльності бібліотек Деражнянщини

Зважаючи на такі фактори, як пандемія коронавірусу у 2021 році та збройна агресія Росії проти України цього року, бібліотеки змушені пильно слідкувати за ситуацією і змінювати чи коригувати свої плани. І тоді, коли внутрішня робота залишається відносно стабільною, то соціокультурна – зазнає суттєвих змін. Часто змінюється тематика, терміни підготовки та проведення, що змушує бібліотекарів приймати ситуативні рішення.

З перших днів війни бібліотечні заклади громади активно поринули у волонтерство: плели маскувальні сітки, готували їжу військовим, а також адаптували з мешканцями громади новий режим роботи закладів.

Згодом у нашу громаду почали прибувати внутрішньо переміщені особи. Станом на теперішній час їх нараховується

майже 3,7 тис. чоловік, всі вони потребують допомоги. Ми розуміли, що для них потрібна інформація, яка допоможе отримати базові речі, зорієнтуватись у чужому населеному пункті, пояснить послідовність дій для набуття нового статусу.

На початках ми пішли за зразком обласної універсальної наукової бібліотеки: консультації фахівців онлайн. Але згодом зрозуміли, що у цьому випадку відсоток охоплення буде низький. Тому була розроблена інша схема діяльності, котра запрацювала при активній допомозі органів місцевої влади. З онлайн-зустрічей ми перейшли на офлайн. В черговий раз бібліотеки утвердили себе як інформаційні платформи для неформального спілкування.

Запити в переселенців були різні, у багатьох була паніка, розпач та зневіра. Реагувати потрібно було швидко, тому щойно набиралась група з 20 чоловік, одразу ж організовувалась зустріч. Ми запрошували фахівців різних служб: Бюро правової допомоги, Центру зайнятості, міської ради, управління соціального захисту населення, волонтерські центри. Крім того, бібліотеками були залучені до цієї роботи фахівці-філологи, котрі пропонували свої послуги в оволодінні українською мовою для російськомовних ВПО та практикуючі психологи.

Для ВПО були підготовлені «Інформаційні папки допомоги», у котрих були графіки і маршрути транспорту, телефони медичних закладів, міської ради, електронні пошти, адреси волонтерських пунктів, аптек. Бібліотеки здійснювали безкоштовне копіювання документів для реєстрації, консультували як користуватися порталом Дія <https://diia.gov.ua/>.

Дуже широко для наших гостей були презентовані послуги закладів культури громади. Бібліотечні заклади проводили різноманітні майстер-класи, організовували засідання клубів за інтересами, години психологічного розвантаження, навчання з безпеки життєдіяльності під час воєнного стану. Серед приїжджих людей виявилось багато творчо обдарованих особистостей, науковців, викладачів. Зважаючи на потребу, в центральній міській бібліотеці щотижня проводились засідання літературно-мистецького клубу «Палітра».

Міська бібліотека для дітей також активно долучилась до роботи з ВПО, адже серед них було багато сімей з дітьми. Дуже

популярною стала послуга Бебі-сіттер: батьки мали змогу залишити на 1-2 години діток в бібліотеці під наглядом бібліотекаря-педагога для вирішення певних нагальних проблем.

Бібліотеки стали затребуваними і, що важливо, абсолютно безкоштовними для такої категорії населення.

Як виявилося, ми спрацювали на випередження, навіть не усвідомлюючи цього. Адже, у нас були сформовані наступні базові чинники для проведення такої оперативної і необхідної роботи:

1) створений бібліотечний простір для чисельної аудиторії;

2) налагоджені тісні партнерські зв'язки;

3) сформована інформаційна база документів;

4) чітка система внутрішньобібліотечної комунікації в бібліотеках громади;

5) активна інформаційна, рекламна та просвітницька діяльність бібліотек на сторінках сайту ЦМБ громади, соціальних мереж;

б) напрацьований механізм колективної взаємозаміни, командна робота.

Вимоги часу диктують нагальні завдання, котрі необхідно вирішувати усьому українському суспільству. Значимий внесок у формування моральної стійкості та незламного духу українців вносить бібліотека. Через слово, правдиву інформацію, підтримку волонтерського руху, бібліотеки здатні впливати на внутрішньодержавні зміни, патріотичні настрої та ставати на крок ближче до перемоги.

Саянок Ю. М.,

директор Центральної бібліотеки

Чорнострівської територіальної громади

Бібліотечні новації для місцевої громади

Війна рентгеном дослідила у людей наявність і ступінь їх відповідальності, щирості, вболівання за ближнього, здатності до милосердя. За весь час війни Чорнострівська громада

прихистила понад 700 внутрішньо переміщених осіб (ВПО), в т. ч. понад 270 дітей. Всі жителі громади об'єдналися у турботі та людяності, щоб підтримати тих, хто наразі найбільше потребує допомоги. Колектив бібліотеки з 24 лютого працює в звичайному режимі та займається волонтерською діяльністю. Бібліотека вносить свою частку праці в наближення перемоги і виконує функції осередків волонтерської діяльності, де плетуть маскувальні сітки, готують домашню випічку, допомагають збирати речі для ВПО, організують благодійні акції зі збору коштів для ЗСУ.

Головною метою інновацій, які упроваджуються в практику роботи нашої бібліотеки, є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів.

Технологічні інновації

Центральна бібліотека є офіційним Бібліохабом на платформі «Дія. Цифрова освіта» та сприяє розвитку цифрової освіти:

- ✓ надає можливість всім охочим набути цифрових навичок;
- ✓ проводить практикуми та семінари-обговорення з цифрової грамотності;
- ✓ розробляє та поширює інформаційні матеріали з питань цифрової безпеки;
- ✓ допомагає навчатися, спілкуватися та створювати перспективні проєкти.

У бібліотеці діти мали можливість продовжити онлайн-навчання, послуги інтернет та wi-fi безкоштовні, також у бібліотеці є книги шкільної програми.

Організаційні інновації

На базі КЗ «Центральна бібліотека Чорноострівської селищної ради» працює Туристично-інформаційний центр, де кожен відвідувач бібліотеки має можливість дізнатися про історичне містечко Чорний Острів, відомих людей, які тут проживали, розклад руху автобусів.

Завдяки перемозі у конкурсі міні-проєктів «Платформа ідей», у бібліотеці діє проєкт **ART-простір**, де проходять різні мистецькі виставки. Зокрема, презентація картинної галереї

«Мистецький простір» (Виставка ікон народної художниці Марії Іванюк с. Педоси та експозиція картин художників студії «Відродження» м. Хмельницький).

У бібліотеці також відкрито музей «Нескорені», присвячений бійцям російсько-української війни.

Соціальні інновації

З першого дня КЗ «Центральна бібліотека Чорнострівської селищної ради» працює на підтримку людей та дітей, які вимушено покинули свої домівки в Чернігові, Харкові, Бучі, Сумах, Києві, Маріуполі... На базі бібліотеки проводяться найрізноманітніші майстер-класи (акторської та ораторської майстерності, миловаріння, нетрадиційне малювання кавою чи фарбами, рукоділля, випікання смаколиків, декорування імбирно-медового печива...), літературні посиденьки, ігри, розваги, квести... Щотижня бібліотечними фахівцями формується новий графік проведення заходів, враховуючи вподобання та інтерес дітей. На заходах також присутній психолог, який допомагає адаптуватися у новому середовищі.

Щотижня проводились уроки по вдосконаленню української мови для ВПО. З метою зосередження уваги на вивченні української мови, популяризації знань про Україну, її народ, його історію, традиції та культуру, із внутрішньо переселеними особами проводила вчителька із міста Києва Юлія Мірошниченко.

Важливим для колективу бібліотеки є удосконалення та поглиблення знань, умінь та навичок, приведення у відповідність їхньої кваліфікації сучасним вимогам. Тому працівники постійно удосконалюють свою професійність на онлайн-платформах Дія, на семінарах Української бібліотечної асоціації. Цьогоріч учасниками VIII Зимової школи молодих бібліотекарів Української бібліотечної асоціації «Бібліотека в онлайні» були два працівники нашої бібліотеки: ЛППСЬКА Руслана (бібліотекар обслуговування дітей) та САЯНОК Юлія (директор).

Мета школи: допомогти молодим бібліотекарям швидко та легко адаптуватися у мінливому середовищі, надати дієві інструменти для просування бібліотечної роботи в онлайні та підвищити професійність молоді Української бібліотечної асоціації.

Навчальна програма Школи зосереджена на особливостях бібліотечної роботи в онлайні в умовах нової реальності. Про: тренди в бібліотеках, створення контенту для соціальних мереж (Facebook, Instagram, TikTok), оптимізацію вебсайту бібліотеки, організацію онлайн-подій та лайв-стрімів (Zoom, GoogleMeet, Telegram), ведення подкастів тощо, штучний інтелект в бібліотеках, Discovery системи та OPAC.

Комунікаційні інновації

Партнерство та співпраця бібліотеки є потужним фактором у розвитку інноваційних послуг бібліотеки у громаді. Тому КЗ «Центральна бібліотека Чорнострівської селищної ради» постійно співпрацює із закладами Чорнострівської ТГ, а також із іншими: Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва, Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка та Оксана Радущинська, Т-во Червоного Хреста України, Національна ПОЛІЦІЯ, Організація «Хранителі спадщини», художня студія Радимира Міляра...

Бібліотека сьогодні відіграє важливу роль у інформаційному просторі. Коло бібліотечних друзів постійно розширюється. Досвідом роботи бібліотеки із внутрішньо переселеними особами зацікавилася благодійна організація Concern Worldwide UK із Ірландії. Світ має знати правду, кожен з нас наближає перемогу!

Філіпенко З. В.,

завідуюча сектором регіональної та правової інформації Хмельницької ОУНБ

Доступ до е-послуг для ВПО у публічній бібліотеці громади

Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати інформаційне суспільство, орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати

свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя. Орієнтація України на створення інформаційного суспільства та інтеграцію до європейського інформаційного суспільства вперше була передбачена Стратегією інтеграції України до ЄС <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (розділ 13), ухваленою у 1998 році. Цей документ вимагав дотримання Україною нових вимог ЄС до сфери інформаційної політики та інформаційної безпеки. З часом починають розвиватися інформаційні технології (ІТ) та набувати глобального характеру, охопивши всі сфери соціальної діяльності людини, реалізуються гуманістичні принципи управління суспільством і інформація набуває пріоритетного значення у порівнянні з іншими ресурсами.

У 90-х роках Україна розпочинає курс на розбудову інформаційного суспільства з урахуванням загальносвітових тенденцій та проводиться робота над формуванням правових засад побудови інформаційного суспільства: приймається низка законодавчих документів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо інформатизації органів державної влади, електронного документообігу і цифрового підпису, створення електронних інформаційних ресурсів, розвитку телекомунікацій, планування, управління та регулювання розподілу і використання радіочастотного ресурсу тощо. Прийнято низку Законів України, а саме:

– «Про інформацію» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>);

– «Про звернення громадян» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>);

– «Про Національну програму інформатизації» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>);

– «Про електронні документи та електронний документообіг» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>);

– «Про доступ до публічної інформації» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>);

– «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>);

– «Про адміністративні послуги» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>) та ін.

А також розробляються та приймаються низка Указів Президента України, зокрема – Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text>). Саме в цьому документі серед основних завдань – розширення і вдосконалення подання у мережі Інтернет об'єктивної інформації про Україну, зокрема тієї, що формується в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Приймаються також Постанови Верховної Ради України; Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України у цьому напрямку.

З моменту затвердження Указу Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001 «Про Національну програму правової освіти населення» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>) бібліотеки активно включаються в роботу по популяризації правової інформації серед населення. Центральні бібліотеки міст і районів області стають Центрами регіональної інформації, а при сільських бібліотеках розпочинають створювати Куточки регіональної інформації, де акумулюється вся інформація про регіон, район, населений пункт та надається вільний доступ до інформаційних ресурсів органів місцевої влади і місцевого самоврядування. Так бібліотеки стають центрами публічного доступу до інформації через Інтернет-мережу та сприяють реалізації відповідних конституційних прав і свобод громадян України. Вони забезпечують поінформованість громадян своїх громад про державотворчі й демократичні процеси в Україні, області, районі, здійснюють інформаційну підтримку діяльності органів державної влади та управління, створюють нові комунікаційні зв'язки між державними установами, органами місцевого самоврядування та місцевою громадою, надаючи

доступ громадян до інформації державних органів влади та активізують участь громадськості у законодавчому процесі; сприяють залученню громадян до використання сучасної інформаційної інфраструктури держави, організують навчання з опанування новими інформаційними технологіями різних соціальних груп населення України.

В рамках реалізації гранту Програми сприяння Парламенту України II (ПСП II) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID організуються Пункти доступу громадян до офіційної інформації (ПДІ), які згодом трансформувалися у інформаційні пункти електронних послуг (ПЕП).

В публічних бібліотеках області користувачі отримують інформацію про «Електронний Уряд». Бібліотекарі популяризують елементи електронного урядування та електронної демократії, зокрема, надаючи доступ до ресурсів у мережі Інтернет та якісних адміністративних послуг, знайомлять з вебсайтами міністерств, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. За допомогою безкоштовного Інтернету в бібліотеці відтепер кожен сільський житель може подати електронну заяву чи скаргу до органу влади, замовити і одразу ж роздрукувати електронний квиток в будь-яке місце земної кулі, самостійно розрахувати пенсії і виплати на випадок безробіття, здійснити комунальний платіж, поповнити рахунок мобільного телефону та й, зрештою, здобути навички самостійного використання електронних сервісів.

З 2014 року Україна розпочинає впроваджувати ряд реформ. Відбуваються трансформації в ключових напрямках життя держави. Саме у 2014 році стартує реформа децентралізації – реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (<https://cutt.ly/wCefY4z>). Процес децентралізації розпочато з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>); законів України «Про співробітництво територіальних громад» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>); «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>) та змін до

Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Головною метою реформи є передача від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності, а також зменшення впливу районів та їх реорганізацію та створення окремої адміністративної одиниці громада (об'єднання низки сіл, селищ або міст) та забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних публічних послуг.

В 2015 році приймається новий Закон «Про місцеві вибори», який запровадив низку нововведень, що направлені на побудову європейської моделі місцевого самоврядування. У цьому ж році відбуваються чергові місцеві вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Утворюються перші об'єднані територіальні громади. Формування спроможних територіальних громад завершується у 2020 році. На сьогодні в Хмельницькій області нараховується 60 територіальних громад.

Реформа місцевого самоврядування не пройшла повз публічні бібліотеки. В мережі бібліотечних закладів області відбуваються значні зміни. Змінюються власники бібліотек, деякі заклади реорганізуються, частина закривається. Центральні районні бібліотеки переходять у підпорядкування територіальних громад і стають Центральними бібліотеками, а у інших громадах утворюються центральні бібліотеки на базі сільських публічних бібліотек, або просто діють сільські публічні бібліотеки. На сьогодні в Хмельницькій області статус Центральної бібліотеки територіальної громади має тільки 30 бібліотек у 30 громадах.

В умовах децентралізації електронні послуги є найважливішими у порядку денному реформи децентралізації України. Аналізуючи роботу публічних бібліотек області варто зазначити, що бібліотекам в громадах потрібно активізувати роботу щодо популяризації цих послуг. Для мешканців громади слід організувати лікнепи, інформаційні години, інформини, на яких інформувати користувачів про державні та місцеві адміністративні послуги, а саме: отримання довідки про місце проживання/перебування особи для отримання ID-картки

(<https://igov.org.ua/service/24/general>); про стан субсидії в домогосподарстві (<https://subsidi.ioc.gov.ua/>); перевірка документа про освіту (<https://info.edbo.gov.ua/edu-documents/>) тощо.

Варто популяризувати інші е-послуги, які не належать до адміністративних. Зокрема, такими іншими е-послугами можуть бути: онлайн-запис до лікаря (https://medics.ua/users#!?location_id=353&search); е-черга у заклади дошкільної освіти Хмельницької МТГ (<https://dnz.khm.gov.ua/>); оплата комунальних послуг (<https://www.ipay.ua/ua/bills/oplata-scheta-hmel-nickvodokanala-online>) та ін. Мешканців громади варто інформувати про ресурси сайту «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/servicesfilter#filter>), який надає більше 100 послуг, з них: «Безпека та суд»; «Фінанси та податки»; «Транспорт»; «Підприємництво»; «Громадянство та міграція»; «Земля та екологія»; «Будівництво та нерухомість» та ін.

На рівні електронних послуг на теренах області потрібно популяризувати серед мешканців громад «Каталог електронних послуг для громади у публічних бібліотеках Хмельниччини» (<http://ounb.km.ua/e-uryad/katalog.php>), який представлено на сайті Хмельницької ОУНБ, з метою забезпечення дистанційного доступу до повної, актуальної та достовірної інформації про адміністративні послуги, можливості завантаження, заповнення та подання електронних заяв та інших документів в електронній формі. Даний каталог надасть можливість користувачам оперативно, без зайвих зусиль отримати інформацію про державні (адміністративні) послуги, подати бухгалтерську, фінансову, статистичну звітність в онлайн-режимі, передплатити періодичні видання через сайт державного підприємства «Укрпошта», бронювати та купувати залізничні квитки через сайт Укрзалізниці; скористатися послугами «Електронної бібліотеки» тощо. Каталог оновлюється щоквартально.

Ми живемо у час надшвидкого розвитку інформаційних технологій та нових можливостей. Бібліотекарі повинні бути сучасними, і самі мотивувати жителів населених пунктів використовувати інформаційні та комунікаційні технології для підвищення якості їх життя. Маючи ПК, доступ до Інтернет,

досвід роботи, кваліфіковані кадри бібліотеки області активно долучаються до проєктів цифровізації та стають Хабами цифрової грамотності. Зокрема, бібліотеки області долучилися до реалізації проєкту «Дія. Цифрова освіта», спрямованого на розвиток цифрових навичок громадян та стали навчальними освітніми центрами. Проводять роботу по популяризації ресурсів Єдиного державного вебпорталу електронних послуг – Портал «Дія» (<https://diia.gov.ua/>), на якому кожен громадянин може отримати електронні послуги та інформацію про себе з державних електронних інформаційних ресурсів. На Порталі доступно 33 електронні послуги. На сьогодні кожен пересічний громадянин України може отримати е-послуги не лише через ПК, а й через смартфон. Запущено мобільний застосунок Дія – доступ громадян до цифрових документів.

В Україні суворі реалії останніх років поставили нові завдання перед бібліотеками в задоволенні соціальних потреб суспільства, актуалізували функції щодо формування інформаційних ресурсів і надання до них доступу всім категоріям користувачів у час, коли десятки тисяч людей зі Сходу України покинули свої домівки й тимчасово перемістилися в інші регіони країни. З початком російсько-української війни публічні бібліотеки стали прихистком для тих, кого не обійшло стороною лихо. Територіальні громади області прийняли осіб, які були змушені залишити свої домівки та шукати прихистку в інших регіонах країни. В умовах війни людей, які потребують допомоги у зв'язку зі зміною місця проживання, стає дедалі більше, тому бібліотеки стали центрами підтримки ВПО. Сьогодні публічні бібліотеки проводять активну просвітницьку діяльність серед внутрішньо переміщених осіб. Завдання бібліотечних установ – акумулювати важливі дані, щоб своєчасно інформувати ВПО про можливості працевлаштування, зміни в законодавстві, перелік необхідних документів для отримання статусу ВПО, соціальної допомоги різним категоріям переселенців: інвалідам, студентам, багатодітним та ін.; удосконалювати соціокультурні форми бібліотечної роботи для активізації участі переселенців у житті місцевої громади, усвідомлення важливості саморозвитку особистості. Саме представникам ВПО було б актуально повідомляти про адміністративні е-послуги та електронні

послуги взагалі. Особливо варто було б звернути увагу на нові е-послуги, які безпосередньо цікавили їх – це кредит на житло для ВПО (<https://diia.gov.ua/services/kredit-na-zhitlo-dlya-vpo>); подати повідомлення про пошкоджене майно (<https://diia.gov.ua/services/poshkodzhene-majno>).

Бібліотекарям варто інформувати керівників установ та організацій громад про те, що вони можуть подати заяву щодо виплат компенсації за працевлаштування ВПО (<https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracevlashtuvannya-vpo>), а також розмістити інформацію у соціальних мережах бібліотеки. Також повідомити ВПО, що на вебпорталі «Державних послуг iGov» можна отримати інформацію про те, як зареєструватися в якості переселенця (<https://igov.org.ua/subcategory/1/32/situation/48>) та подати повідомлення уповноваженого органу (за місцем отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи) про зміну адреси фактичного проживання (<https://igov.org.ua/service/1524/general>); зняття з обліку внутрішньо переміщеної особи (з припиненням виплати грошової допомоги, якщо вона була оформлена) (<https://igov.org.ua/service/1522/general>) та оформити щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам, а саме: хто має право на грошову допомогу і який її розмір; які необхідно документи вказати; в яких випадках адресна допомога не призначається (<https://igov.org.ua/subcategory/1/32/situation/49>) тощо, а також мають можливість подати електронну заявку, скориставшись послугою «Отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам» на порталі державних послуг iGov.

На сайтах бібліотек та на сторінці «Facebook» потрібно розміщувати матеріали з тематичним інформуванням «Куди звернутися якщо...», також ввести рубрику «Вимушеним переселенцям», яка користується попитом. Для ВПО можна готувати буклети та флаєри різної тематики, наприклад: «Знайомтесь, наша громада», «Інформаційний довідник для громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території»; оформити інформаційні куточки «Пам'ятайте, безвиході не буває!», де розмістити інформаційний матеріал:

дорожні карти, копії бланків, заяв для отримання допомоги у службі соціального захисту та центрі зайнятості населення, копії відповідних постанов, на підставі яких видається допомога, розпорядження райдержадміністрації щодо перебування переселених осіб у Хмельницькій області; інформаційний список законодавчих матеріалів й інтернет-ресурсів «Законодавство про права переселенців». А ще бібліотекарям слід залучати вимушених переселенців до життя громади через бібліотеку шляхом участі в громадських і бібліотечних радах, клубах за інтересами, об'єднаннях, заходах. Для внутрішньо переміщених осіб в бібліотеках варто організовувати зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування, старостою села, депутатами місцевих рад.

Публічні бібліотеки мають також висвітлювати події громади, популяризувати сайт громади, цим виконуючи таку необхідну просвітницьку діяльність. Особливу увагу звернути на електронні послуги, які надаються в громаді. Ми живемо в час, коли досягнення комп'ютерних та інформаційних технологій так швидко проникають у наше приватне та професійне життя, що навіть така інституція як бібліотека набуває дещо іншого значення. Сучасні користувачі бібліотек вже не задовольняються колишнім асортиментом послуг, які надаються бібліотеками. Дійсно, сучасна бібліотека – це не лише зібрання друкованих видань, а справжній інформаційно-ресурсний центр, що здійснює інформаційне обслуговування користувачів. Поряд з традиційними формами роботи бібліотеки почали впроваджувати новітні технології.

Висновок: Підводячи підсумки, потрібно відмітити, що важливим напрямком діяльності бібліотек було і залишається інформування, доступ до інформації і просвітницька робота серед громади, активна участь в акціях, які сприяють згуртуванню громадськості та широкого впровадження інновацій у всіх сферах суспільного життя. Громадськість нас почує лише тоді, коли ми будемо говорити про себе, рекламувати бібліотечні послуги та електронні послуги власних територіальних громад, відстоювати свої права, а найголовніше – будемо цікавитись їхніми проблемами та потребами, ефективно їх задовольняти та шукати шляхи взаємодії та взаємодопомоги. Внаслідок трансформації

бібліотек мешканці громад отримують доступні та якісні адміністративні послуги в режимі онлайн, органи влади – оптимізовані процеси та економію часу, а суспільство загалом – мінімізацію корупційних ризиків та більш ефективно, підзвітне врядування. Варто пам'ятати, що підтримка громади – важлива складова успішної діяльності бібліотеки. Суспільство не стоїть на місці, тому бібліотека має йти в ногу з часом. Інколи навіть випереджати його. Сьогодні варто в бібліотеках зосередити велику кількість послуг, інакше ми втрачимо читача.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад : матеріали обл. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 25 верес. 2019 р.) / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2019. – 184 с.

2. Бібліотека – інформаційний центр розвитку громади : метод.-практ. поради / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2014. – 28 с.

3. Бібліотеки – мости до е-урядування [Електронний ресурс] : сайт Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського. – Режим доступу : [http://library.pl.ua/programi ta proekti/biblioteki mosti do e-urjaduvannja/](http://library.pl.ua/programi%20ta%20proekti/biblioteki_mosti_do_e-urjaduvannja/). – Назва з екрана.

4. Загуменна В. Адвокасі без перешкод: Про актуальну проблему сьогодення: потребу вільного та відкритого доступу до інформації // День. – 2010. – 12 серп. – С. 7.

5. Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи : матеріали обл. науково-практ. конф., 25 верес. 2018 року / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2018. – 176 с.

6. Робота Пунктів доступу громадян до офіційної інформації: кращий досвід бібліотек Хмельниччини: з досвіду роботи / Упр. культури, національностей, релігій та туризму

Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2015. – 36 с.– (Бібліотека і влада).

7. Рудомський Р. Державні послуги через інтернет стали реальністю: в Нетішині офіційно стартував проєкт iGov – надання адміністративних послуг в електронному форматі // Нетішинський вісник. – 2015. – 11 груд. – С. 2.

8. Серьогіна Т. Підходи до інтерпретації поняття «публічні послуги» / Т. В. Серьогіна, Ю. А. Савченко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2018. – № 3. – С. 26-31.

9. Талаєвська М. Нові послуги публічних бібліотек : [за матеріалами зарубіжної фахової преси 2014 – 2016 рр.] // Бібліотечна планета. – 2017. – № 3. – С. 32-36.

Шекенева В. І.,

*завідуюча відділом літератури
іноземними мовами Хмельницької ОУНБ*

Книги та періодичні видання іноземними мовами: послуги ОУНБ для мешканців громад

Відділ літератури іноземними мовами (ВЛІМ) – спеціалізований структурний підрозділ Хмельницької ОУНБ, який має універсальний фонд за кількістю понад 17 тис. видань 49 мовами світу: двомовні, багатомовні, тлумачні та галузеві словники; навчальні посібники, самовчителі, розмовники; зібрання світової класики і сучасної белетристики мовою оригіналу, а також адаптована література для різних рівнів володіння іноземною мовою; колекція зарубіжної україніки; унікальні багатотомні ілюстровані енциклопедичні видання; альбоми репродукцій видатних митців; довідники, путівники, атласи, мальовничі фотоальбоми; документи на мультимедійних носіях. Працівники відділу здійснюють бібліотечне та інформаційно-бібліографічне обслуговування різних категорій користувачів, які цікавляться іноземними виданнями та вивчають мови світу.

Відділ забезпечує:

- формування фонду відповідно до запитів користувачів та його збереження;
- обробку нових видань для БД «Електронний каталог» та поповнення БД «Література іноземними мовами», «Статті з періодичних видань», «Статті зі збірників»;
- обслуговування відвідувачів в режимі читального залу та абонементу, в т. ч. фахівців з іноземних мов, студентів навчальних закладів міста, вчителів та школярів;
- сприяння та надання простору для можливості вивчення іноземних мов та культур, спілкування;
- проєктну діяльність (центр «Вікно в Америку», проєкт «Мова. Культура. Німеччина»).

Найбільшу частину фонду відділу становить колекція англomовних книг – 8553. Фонд літератури польською – 3211 екз., німецькою – 253 екз., французькою – 1078 екз.

Особливі колекції, які складають ядро фонду відділу – це довідково-енциклопедичні видання світового рівня, серед яких найбільші: «The Millennium Library» (Бібліотека тисячоліття), «The World Book Encyclopedia» (Всесвітня книжкова енциклопедія), «Das Deutsche Wörterbuch» (Німецький словник братів Грімм), «The Encyclopedia Americana» (Енциклопедія Американа).

«The Millennium Library» (Бібліотека тисячоліття) – британський проєкт «Бібліотека тисячоліття», створений на основі перевидання книг серії Everyman's Library: 251 том (233 назви) творів класичної світової літератури в перекладах англійською мовою, а також традиційної англійської літератури всіх періодів. У 2001 році Хмельницька ОУНБ, як і інші 60 бібліотек України, отримала цю колекцію в дарунок від Британської Ради в Україні. Мета проєкту – налагодження міцних партнерських зв'язків у світовому масштабі заради поліпшення міжнародного взаєморозуміння.

Комплект містить 15 000 чудових взірців класичної літератури англійською мовою, а також традиційну англійську літературу всіх періодів історії. Видання з «Бібліотеки тисячоліття» представлені античною літературою

(давньогрецькою, грецькою та римською), а також англійською, американською, німецькою, австрійською, датською, чеською, аргентинською, латиноамериканською, італійською, японською, китайською та слов'янською. Книги з «Бібліотеки тисячоліття» різноманітні за тематикою. Крім художніх видань ввійшли видання філософські, релігійні, політичні, економічні, історичні, феміністичні та мистецькі. Видавці серії не забули і такі визнані пам'ятки людської мудрості, як Індуїстські Манускрипти, Коран, Біблія, «Арабські ночі»: в 2-х т., «Молитовник», «Мабіногон» та ін. Зміст видань зумовлений цікавою структурою, багатоманітним матеріалом, насамперед, тексти, історико-літературний коментар, теоретико-літературні відомості, біографічні дані письменників, хронологія та бібліографія, словник незрозумілих слів. Запропонований спектр творів дає користувачеві літературну панораму тисячоліття. Ці видання користуються надзвичайною популярністю серед науковців, викладачів та вчителів англійської мови, студентів вищих навчальних закладів I – IV р. а., бібліотечних працівників.

«The World Book Encyclopedia» (Всесвітня книжкова енциклопедія) – універсальна друкована енциклопедія англійською мовою. Видається в Чикаго, США. Перше видання (1917) вийшло у восьми томах. Нові видання з тих пір з'являються щороку. Енциклопедія розкриває основні галузі знання, але акцентована в науковій, технічній та медичній тематиці. У відділі є 22 томи видання 1994 р. Це джерело для вивчення англійської мови, історії та науки загалом. Особливо корисно для учнів та студентів, адже містить унікальну достовірну інформацію. Електронна версія енциклопедії вперше з'явилася в 1990 році. З 1998 року на додаток до друкованої та CD-ROM видань енциклопедії, World Book також публікує онлайн-версії під назвою World Book Online. Онлайн-посилання на електронну версію енциклопедії: <https://www.worldbookonline.com/>, офіційний сайт: <https://www.worldbook.com/>.

«The Encyclopedia Americana» (Енциклопедія Амерікана або Американська енциклопедія) – це універсальна енциклопедія, видана в США (Нью-Йорк) і є однією з найбільших великих енциклопедій англійською мовою. Перше її видання

вийшло в 1903 – 1904 рр. в 16 томах. Суттєво доповнене і оновлене друге видання вийшло в 1918 – 1920 рр. в 30 томах і склало основу для всіх наступних видань. Наразі у відділі є видання 1998 р. в 30 томах, в яких міститься понад 60 тис. статей. Енциклопедія розрахована на широкий загал користувачів, містить статті з природничих та точних наук, техніки та економіки, літератури та мистецтва. Особливо ретельний матеріал подається про США, Канаду та інші країни Америки, в т. ч. біографічні статті. Сьогодні Енциклопедія Американа існує як цілісна база даних в продукті Grolier Online: <https://www.encyclopedia.com/>, а також знайти її можна за посиланням:

<http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/metabook?id=encyamer>

«Німецький словник» братів Грімм (нім. Das Deutsche Wörterbuch, також DWB або Der Grimm) – це унікальне видання, найбільший і найвідоміший словник німецької мови, започаткований братами Грімм у кінці 1830-х років. Вони поставили перед собою мету пояснити походження й уживання кожного слова в німецькій мові. Цей проєкт мав і політичне призначення. Укладачі словника плекали ідею національної єдності, і саме писемність, на їхню думку, повинна була об'єднати розрізнені німецькі землі через доступ до національної спадщини зокрема. При цьому різноманітність діалектів важливо було зберегти, вважали брати Грімм.

Згодом словник був продовжений в Геттінгенському університеті та Берлінській академії наук. Його перше видання було завершено тільки 1960 року. Словник було доповнено та відредаговано за допомогою Пруської академії наук. Наразі словник налічує 33 томи і близько 600 000 словникових гасел і є вагомим джерелом для вивчення та дослідження німецької мови та культури. Сьогодні цей енциклопедичний словник доступний і в цифровому форматі: <https://woerterbuchnetz.de/>.

За відсутності в бібліотеці друкованих довідково-енциклопедичних видань іноземною мовою користувачам можна рекомендувати різноманітні електронні ресурси, зокрема такі:

Citizendium – англomовний відкритий проєкт ентузіастів та експертів, які співпрацюють під реальними іменами. Ідея проєкту – підвищити достовірність інформації через залучення до роботи

експертів та посилення особистої відповідальності авторів, адже за основу взято поточну версію англійської Вікіпедії.

Encyclopaedia Britannica – інтернет-енциклопедія з сотнями тисяч статей, біографій, відео, зображень та вебсайтів.

Encyclopedia.com – велика онлайн-енциклопедія з доступом до інформаційних матеріалів з найавторитетніших довідкових джерел з ілюстраціями та відеоматеріалами.

Scholarpedia – відкрита онлайн-енциклопедія, яка, на відміну від Вікіпедії, подає довідкові матеріали, що отримали наукову експертну оцінку.

Biographical Dictionary – S9.com – біографічний словник містить дані про 33 000 відомих особистостей світу з найдавніших часів до сьогодення.

Columbia Encyclopedia – одна з найбільших англомовних онлайн-енциклопедій, що містить понад 50 000 записів та понад 84 000 перехресних гіперпосилань.

Присутні у фонді видання зарубіжної україніки. Передові країни світу сприяють створенню національного ресурсу документальної пам'яті, який є свідченням історичного розвитку національної держави, її науки, освіти, культури (як наприклад, Болгаріка, Британіка, Галіка, Германіка, Полоніка та ін.). Україніка – національний довідково-інформаційний та документальний ресурс архівних, рукописних і друканих джерел про Україну. Це поняття відмінне від поняття «україністика» – наукового напряму в межах української філології, мовознавства та літературознавства. Отже, зарубіжна україніка – це документи, пов'язані з Україною та про Україну, але видані за її межами. Це насамперед наукова продукція найбільших закордонних наукових українознавчих центрів, серед яких: Українська Вільна Академія наук у США, Канадський інститут українських студій Альбертського університету; Українські наукові інститути Гарвардського та Торонтського університетів та ін. Такі видання англійською мовою є у фонді нашого відділу і є джерелами вивчення історії, економіки та культури України. Тому про їх наявність і можливість доступу важливо інформувати вітчизняних дослідників.

Фонд відділу містить більше 30 назв журналів та газет іноземними мовами – це насамперед видання мовознавчої

тематики, такі як «Англійська мова та література», «Англійська мова та література в школі», «Німецька мова в школі», «Deutsch», «Le francais», «Іноземні мови в сучасній школі», «Іноземні мови в школах України», в т. ч. російські фахові журнали «Иностранные языки в школе», «Вестник МГУ. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация» та ін. Наразі всі вони знаходяться на збереженні. Серед передплатних видань бібліотеки у відділ надходить на сьогодні тільки журнал «Іноземні мови». Науково-методичний журнал «Іноземні мови» є фаховим виданням у галузі педагогічних наук, засновником якого є Київський національний лінгвістичний університет. Головним завданням журналу є публікація результатів оригінальних теоретичних і прикладних наукових досліджень з актуальних проблем методики навчання іноземних мов і культур з метою поширення сучасної наукової думки та новітніх досягнень у галузі педагогічних наук. Журнал надає відкритий доступ до електронної версії (<http://fl.knlu.edu.ua/>), що важливо для користувачів бібліотек без передплати періодики.

Рекомендуємо бібліотекарям громад використовувати електронні ресурси для забезпечення потреб відвідувачів у періодичних виданнях. Так, на сайті Національної бібліотеки України ім. Вернадського на головній сторінці є «Повнотекстовий пошук», в якому є розділ «Наукова періодика України» з доступними електронними версіями журналів та газет України (<http://nbuv.gov.ua/>).

До послуг користувачів у відділі газета «Слово польське», яка видається у м. Вінниця в Генеральному Консульстві Республіки Польща в Україні. Зазвичай примірники газети бібліотеці та бібліотекам громад області передає голова Хмельницького відділення Спілки поляків в Україні Франц Міцінський.

Фонд польської літератури становить 3211 книг, в т. ч. художня література, підручники з вивчення польської мови, енциклопедії, альбоми та ін. Вже багато років у відділі працює клуб з вдосконалення навичок польської мови за сприяння обласного осередку Спілки поляків в Україні. Мета клубу – вдосконалення та вивчення польської мови, пізнання культури, історії Республіки Польща. Керівник клубу – голова обласного

осередку Спілки поляків в Україні Міцінський Франц Карлович. Під керівництвом викладачки Наталії Мазурець відвідувачі тренують розмовну лексику, писемні навички, в т. ч. в ігровій формі та за допомогою відеоресурсів. Засідання відбуваються у формі занять, зустрічей (в т. ч. з громадянами Польщі), обговорень, переглядів, концертів, оглядів літератури, інформаційних повідомлень. Приєднатися мають можливість всі бажаючі за наявності дійсного читацького квитка користувача бібліотеки. Тематика засідань висвітлюється на сайті бібліотеки, сторінках бібліотеки та відділу у соціальних мережах.

Традиційними вже стали в нашій книгозбірні «Польські народові читання у бібліотеці», захід організовано спільно з ГО «Центр слов'янських мов та культур» (голова Неля Шутяк). Літературну естафету прийнято від «Narodowe Czytanie» («Народові читання») – щорічної ініціативи у Республіці Польща, яка об'єднує людей під час спільного прочитання художніх творів. Започаткував акцію у 2012 році Президент Польщі Броніслав Коморовський. Ідея – популяризація читання книг та ознайомлення з польською класикою. Час та твір пропонуються Президентом Польщі. Згодом ця акція стала відбуватися не тільки у Польщі, а й у різних країнах світу та містах України, де проживають етнічні поляки та вивчають польську мову. В 2021 р. для читання була обрана книга Габріелі Запольської «Моральність пані Дульської». На зустріч завітав аташе Генерального Консульства РП у Вінниці пан Адріан Броварчик, який привітав присутніх з подією. Спочатку було переглянуто відкриття Народових читань у Польщі за участю Президента Анджея Дуди та його дружини, які в т. ч. розповіли про творчість видатної польської письменниці. Уривки з книги Г. Запольської читали учні та студенти під керівництвом Юлії Серкової, голови Спілки вчителів польської мови м. Хмельницького. Серед відвідувачів читань – гості з Польщі, представники польських спільнот міста та області, громадських організацій, викладачі вишів, користувачі бібліотеки, поціновувачі польської мови та культури.

До послуг відвідувачів бібліотеки проєкт «Польська полиця», який відкрився в 2021 р. в обласній книгозбірні за сприяння Консульства Республіки Польща у Вінниці. Завдяки

цьому бібліотека отримала в подарунок понад 80 примірників книг польською та в перекладі українською, серед яких – художня та публіцистична, наукова та популярна література польських авторів. Мета проекту – зміцнення суспільних зв'язків між народами завдяки польській культурі та літературі, залучення читачів у різних країнах світу через місцеві публічні бібліотеки до пізнання Польщі. Наявність такого проекту особливо цінна в світлі російсько-української війни та всебічної підтримки та допомоги польського народу та держави для України.

«Суспільство знань» актуалізує новації в бібліотечній практиці для потреб сучасних користувачів, що найефективніше реалізується у форматі соціального партнерства з різними інституціями, в т. ч. міжнародними. Саме це спрямовані проекти, які реалізуються у відділі – центр «Вікно в Америку» та «Бібліотека-партнер Гете-інституту».

В 2012 р. в бібліотеці відкрито інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку». Місія центру – сприяти взаєморозумінню між США та Україною шляхом здійснення різноманітних культурних і освітніх програм, надання актуальної інформації про США: історію, культуру, суспільні цінності, економіку, освіту, програми обмінів та допомоги, сприяти вивченню англійської мови. Це – місце зустрічі українців та американців. Завдяки регулярній грантовій підтримці від Посольства США центр технічно і ресурсно оснащено, щороку відбувалося оновлення. До послуг користувачів: близько 2000 примірників книг (в т. ч. методичні посібники для викладачів англійської, підручники, словники, енциклопедичні видання (унікальні багатотомні ілюстровані енциклопедії США («Encyclopedia Americana», «World Book»), довідкова, художня література, дитячі книги та ін.); комп'ютерні програми для вивчення англійської мови; інтелектуальні настільні ігри (близько 30); колекція американських фільмів (понад 200); практичні посібники з підготовки до складання тестів TOEFL, SAT та ін.; електронні книги (5); доступ до бази даних eLibraryUSA; комп'ютери (5), планшети iPad (13), smart-дошка; інтернет, Wi-Fi. Центр отримує фінансування на меблі та обладнання, зокрема принтери, копіювальні апарати, телевізор,

DVD-програвач та іншу техніку, необхідну для сучасної бібліотеки та потреб користувача.

На базі центру «Вікно в Америку» користувачам надається віддалений доступ до електронної колекції eLibrary USA (<https://elibraryusa.state.gov>), що розповсюджується Міжнародною інформаційною службою Держдепартаменту США. eLibraryUSA – це велика електронна бібліотека, що включає бази різної тематики з повними текстами, в т. ч. статті з газет та журналів, а також документальні фільми. Усі матеріали доступні для вільного скачування у форматі pdf. Доступ до ресурсів здійснюється після авторизації (введення логіну та паролю), який можна отримати після реєстрації як користувача бібліотеки безпосередньо в центрі. Для цього потрібно або завітати до бібліотеки, або скористатися онлайн-реєстрацією на сайті ОУНБ, після цього надіслати листа на адресу центру km.woaukraine@gmail.com з проханням надати логін та пароль, після чого заповнити анкету та отримати доступ до унікальної повнотекстової колекції. Доступні бази даних: PressReader – популярні газети з усього світу (в т. ч. українські) та американські журнали у простому для читання та перегляду форматі; Flipster – випуски популярних у США журналів, включаючи National Geographic, Entrepreneur, Wired, Fast Company та Popular Science; Gale Academic OneFile – прекрасний ресурс для студентів та викладачів з можливістю пошуку теми дослідження у 8000 академічних журналах; JSTOR – база даних наукових журналів з соціальних наук, економіки та історії; ProQuest Dissertations & Theses Global – 1,5 мільйона дисертацій та тез, написаних аспірантами з понад 700 університетів.

Проект «Бібліотека-партнер Гете-інституту. Мова. Культура. Німеччина» працює в бібліотеці з 2006 р. Goethe-Institut – культурний інститут Федеративної Республіки Німеччина, який працює в усьому світі і має на меті сприяти вивченню німецької мови, культури за кордоном, підтримувати міжнародну культурну співпрацю. Наразі існує медійно-фахова мережа Goethe-Institut в Україні, яка в т. ч. складається з 12-ти партнерських бібліотек. Метою проекту є надання українським бібліотекам сучасних і актуальних документів з Німеччини і про Німеччину. Добірка цих документів розрахована на викладачів

німецької мови та студентів, оскільки містить у собі велику кількість підручників і додаткових матеріалів для викладання та вивчення німецької мови як спеціальності. У Гете-Інституті складають іспити, визнані у світі, для перевірки своїх знань з німецької мови або отримання сертифікату чи диплому для подальшого проживання, працевлаштування в Німеччині. Відвідувачам бібліотеки надається можливість підготуватися до здачі тестових випробувань на базі спеціальних підручників, які відділ отримує в рамках проєкту. Крім того, це книги з економіки, політики, мистецтва та інших галузей. Література фонду Гете-інституту користується серед відвідувачів нашого відділу популярністю як серед фахівців, так і серед тих, хто самостійно вивчає німецьку мову. Ці видання відрізняє також бездоганна поліграфічна якість і оформлення. Дитяча інтерактивна література від Гете-інституту завжди викликає особливий захват: це книги у форматі «Pop-up» з тривимірним ефектом. Безумовним лідером дитячих симпатій є німецькомовні книжки, що розмовляють за допомогою аудіоручки TING: унікальна технологія комбінує читання та прослуховування тексту одночасно. Датчик на кінчику ручки зчитує код на сторінці книги, який пов'язаний з аудіофайлами. Такі книги презентуються на багатьох заходах різновіковим відвідувачам, що викликає незмінний інтерес до книг та країни, яка видає такі книжкові шедеври – все це, безумовно сприяє популяризації читання та Німеччини. Завдяки участі у проєкті та партнерській підтримці Гете-Інституту у відділі літератури іноземними мовами збільшується кількість зацікавлених відвідувачів, що сприяє також і розвиткові німецько-українських культурних зв'язків через розповсюдження актуальної інформації з Німеччини і про Німеччину. Чудовим методом розвитку культури читання дітей, вивчення німецької мови, їх природної цікавості до оповідань та казок став паперово-дерев'яний театр камішібай (суть – розповіді, що супроводжуються зміною ілюстрацій), придбаний Гете-інститутом для бібліотек-партнерів.

3 грудня 2021 р. стартували заняття «Німецька для початківців» з волонтеркою Софією Волошиною. Серед відвідувачів – люди різного віку, але із однаковим завзяттям до вивчення німецької мови, популярної завдяки привабливості

Німеччини як країни з високорозвиненою економікою, цікавою культурою, традиціями.

Відвідувачі відділу можуть також приєднуватися до зустрічей «Товариства Німців Хмельниччини Відергебурт», які відбуваються у відділі літератури іноземними мовами. Це – практика розмовної німецької завдяки перегляду та обговоренню німецькомовних фільмів з титрами.

Отже, реалізація соціальних проєктів центр «Вікно в Америку» та «Бібліотека-партнер Гете-Інституту» надає бібліотеці більшої ваги у становленні громадянського суспільства, для користувачів створює надійний і гостинний простір, відкритий доступ до сучасної інформації, можливості для волонтерства та навчання протягом життя. Співпраця з міжнародними партнерами покращує ресурси, сприяє привабливості та іміджу бібліотеки в соціокультурному середовищі.

Відділ літератури іноземними мовами Хмельницької ОУНБ на сьогодні має найбільше зібрання іншомовних видань серед бібліотечної мережі міста та області. Для своєчасного інформування всіх користувачів бібліотеки, в т. ч. віддалених, на сайті ХОУНБ створено базу даних «Нові книги». Розділ «Нові надходження до відділу літератури іноземними мовами» щомісяця представляє нові видання ВЛІМ (http://ounb.km.ua/new_book_vlim/index.php).

Жук М. І.,
провідний бібліотекар,
Матковська Л. А.,
бібліотекар КЗ «Віньковецька центральна бібліотека»
Віньковецької селищної територіальної громади

Бібліотека #ВільноХаб – відкритий простір бібліотеки

Українське суспільство сьогодні переживає чергову кризу у наслідок воєнної агресії росії проти України. Та бібліотеки нашої громади продовжують працювати в штатному режимі, крім

безпосередньої бібліотечної роботи, бібліотечні працівники займаються організацією волонтерської допомоги ЗСУ та ВПО.

Продовжують діяти хаби цифрової освіти, які крім організації навчання, індивідуальних консультацій, активно впроваджують цифрові послуги. Якщо до лютого 2022 року це були генерації сертифікатів вакцинації та отримання «Допомоги», то у воєнний час послугами користуються ВПО. Це: оформлення допомоги для ВПО, допомога армії, «Підтримка».

З початку введення воєнного стану західні та центральні регіони України, і наша Хмельниччина, стали місцем великої концентрації переміщених українців, які приїжджають з регіонів, тимчасово окупованих та на яких ведуться бойові дії. Зокрема, серед переміщених осіб багато молоді та людей з дітьми, які потребують психосоціальної та емоційної підтримки, пошуку роботи, продовження онлайн-навчання, інших інформаційних та освітніх послуг. Зараз для всіх переселенців актуальне питання – як відновити контроль над своїм життям?

У відповідь на перелічені виклики Центральна бібліотека Вінковоцької селищної ради подала заявку на проєкт «ВільноХаб», що реалізується програмою «[Мріємо та діємо](#)», яка впроваджується в Україні Радою наукових досліджень та обмінів ([IREX](#)) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України.

Наша книгозбірня стала однією із переможців на основі відкритого конкурсного відбору серед бібліотек громад у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Чернівецькій та Хмельницькій областях. Проєкт спрямований на розвиток та підтримку молоді в Україні, створення сприятливого середовища, в якому молодь матиме можливість реалізувати свої мрії, ідеї та бачення розвитку країни, в тому числі послуги внутрішньо переміщеним особам, які наразі перебувають у Вінковоцькій територіальній громаді. Бібліотека як інформаційний центр громади спільно із ініціативою «ВільноХаб» спрямовує зусилля на забезпечення інформаційних та навчальних потреб у громаді у зв'язку із війною та її гуманітарними наслідками.

Завдяки участі в проєкті, наша бібліотека поповнилася

чисельною кількістю матеріалів для творчості та розвитку – малювання, ліплення, майстрування, вишивання, а також настільні ігри для дітей, молоді та дорослих.

Приємно, що багато внутрішньо переміщених осіб різних вікових категорій стали активними користувачами бібліотеки та учасниками заходів в рамках проекту, що сприяє їх психосоціальної адаптації, зміцненню соціальних зв'язків та потреб шляхом спілкування з місцевими жителями, а також можливостей для неформального навчання та розвитку.

Команда наших бібліотекарів та залучених помічників з когорти ВПО проходять онлайн навчальні заходи, отримують консультаційну та менторську підтримку щодо послуг, які є нагальними, а також отримують методичну підтримку у вигляді друкованих та електронних матеріалів з таких тематик як психосоціальна підтримка, протимінна безпека, творчість та креатив, медіаграмотність, кібергігієна, працевлаштування, діалог та порозуміння, тощо.

Відвідувачі бібліотеки беруть участь у різноманітних майстер-класах, інтерактивних іграх, переглядах мульт/художніх фільмів для дітей та юнацтва. Протягом занять розвивають свої комунікативні навички, емоційно-вольову саморегуляцію, навчаються відновлювати свій психоемоційний стан, звертатися по допомогу, в разі надскладної ситуації, та допомагати іншим. Емоції та відгуки учасників і серед ВПО і жителів громади засвідчують, що їм подобається такий вид дозвілля, адже це допомагає хоча б на мить забути жахіття війни, розвіяти їхній сум за покинутою домівкою і подарувати хоча б крихту тепла та радості.

Кожен учасник занять має нагоду проявити свою фантазію та уяву, поринути в затишну атмосферу ароматного чаю, поласувати смаколикami, відволіктися від сумних думок і переживань.

А поки ми не знаємо коли закінчиться війна – треба продовжувати жити і пам'ятати, що українці не одні в цьому горі війни. Реалізація проекту у громаді допомагає ВПО з цим впоратись, бо вона сприяє адаптації внутрішньо переміщених осіб до нових реалій життя, надає можливість отримувати психосоціальну та емоційну підтримку, неформальну освіту,

необхідну інформацію для адаптації на новому місці проживання і працевлаштування. Тож ініціатива створення ВільноХабів виявилася дуже на часі. Віримо, що найближчим часом кожен українець зможе повернутися до свого дому. Проте поки що разом працюємо задля нашої Перемоги і підтримки всіх тих, хто цього потребує, як дітей, так і дорослих.

За час роботи ВільноХабу в Центральній бібліотеці для різної вікової групи відвідувачів було проведено понад 80 різноманітних заходів. Уся інформація про заходи ВільноХабу розміщена на сайтах бібліотеки (<http://vinkivci-crb.at.ua>, <http://vinkivcyrdp.at.ua>), фейсбуці (за хештегом #ВільноХаб #Мріємо_та_діємо #ДихайВільно_ТвориСпільно), телеграм.

Список використаних джерел:

1. ВільноХаб – твій відкритий простір [Електронний ресурс] : Центральна бібліотека Віньковецької селищної ради. – URL : http://vinkivci-crb.at.ua/news/vilnokhab_tvij_vidkritij_prostir/2022-07-25-727. – Назва з екрану.
2. Волковинський Б. Приходьте – не соромтесь : [про старт проекту у бібліотеці] / Б. Волковинський // Сільські новини. – 2022. – 13 трав. (№ 19). – С. 4.
3. Жук М. Збираємо друзів: ВільноХаб – відкритий простір бібліотеки : [про реалізацію проекту у бібліотеці] / М. Жук // Сільські новини. – 2022. – 19 серп. (№ 33). – С. 2.

Наукове видання

Бібліотечний шлях в історії та сьогоденні Хмельниччини

*Збірник доповідей і повідомлень
науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 29 вересня 2022 року)*

Відповідальна за випуск:
Чабан К. А.

Комп'ютерне опрацювання, правка:
Шмаль Т. А.

Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Наклад 60 пр.